

İNSAN HÜQUQLARI ÜZRƏ AVROPA MƏHKƏMƏSİNİN BÜLLETENİ

3/2011

Məsul şəxs: Tağı Bahadur oğlu Eynullayev

Executive: Taghi Eynullayev Bahadur

*Bülleten
Azərbaycan Respublikasının
Ədliyyə Nazirliyində
2433 nömrə ilə 26.11.2007-ci il
tarixdə aylıq bülleten kimi
qeydiyyatdan keçmişdir.*

*Bulleten
is registered in the
Ministry of Justice of the
Republic of Azerbaijan in
26.11.2007 by the
registration number 2433.*

*Redaksiyanın ünvanı: Bakı şəhəri, Füzuli
küçəsi, 49, «SKS» Plaza, 7-ci mərtəbə.
Tel: 492-28-83
Web: www.bhm.az
e-mail: office@bhm.az*

*Address: Baku city,
Fuzuli st. 49, «SKS» Plaza, 7th floor.
Tel: 492-28-83
Web: www.bhm.az
e-mail: office@bhm.az*

*«İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin
Bülleteni»nin bu buraxılışı «Information Note
№ 139 on the Courts case-law March 2011»
əsaslanır.*

*This bulletin is based
on the on the materials of «Information Note
№ 139 on the Courts case-law
March 2011».*

*İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin
qərarlarının yeganə autentik mətnləri ingilis
və fransız dillərində olan mətnləri hesab
edilir.*

*It also includes translations of decisions and
judgements of the European Court authentic
texts of which are only in english and french
languages.*

*Avropa Məhkəməsinin ünvanı:
F – 67075 Strasbuorg-Cedex
Tel: 33 (0) 3 88 41 20 18
Fax: 33 (0) 3 88 41 27 30*

*Address of the European Court:
F – 67075 Strasbuorg-Cedex
Tel: 33 (0) 3 88 41 20 18
Fax: 33 (0) 3 88 41 27 30*

*Abunə yazılmağı rəsmiləşdirmək
«AVİSTA» KM Yayım Şirkətinin
vasitəsi ilə mümkündür.*

*Subscription to the Bulletin
can be made with
“AVISTA” Company.*

*Ünvan: AZ 1065, Bakı ş., H.Cavid, 9
H/h 3803001265 0001,
VÖEN: 1300202381
«Texnikabank», Bayıl filialı, kod 509998
M/h 0137010031031, VÖEN: 9900000681
S.W.I.F.T. TECIAZ22
Tel./Faks: 497-02-42, 494-83-53*

*Address: AZ 1065, Baku city, H.Javid st. 9
3803001265 0001, TPEN: 1300202381
“Texnikabank”, Bayıl Branch,
code 509998,
0137010031031, TPEN: 9900000681
S.W.I.F.T. TECIAZ22
Tel./Fax: 497-02-42, 494-83-53*

*Materiallardan başqa nəşrlərdə
istifadəyə yalnız yazılı icazə ilə yol verilir.
Bülletenə istinad mütləqdir.*

*Using of materials in other publications
may be only with written permission.
Reference to the bulletin is necessary.*

M Ü N D Ə R İ C A T

Konvensiyanın 2-ci maddəsi

Juliani və Qajjio İtaliyaya qarşı iş üzrə 24.03.2011-ci il tarixli Qərar (BP).....6
Giuliani and Gaggio v. Italy (no. 23458/02)

İş nümayişçilərdən birinin Böyük Səkkizliyin sammitində hüquq-mühafizə qüvvələri üzvü tərəfindən ölümcül güllələnməsi ilə bağlıdır. İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmamışdır.

Alikaj və digərləri İtaliyaya qarşı iş üzrə 29.03.2011-ci il tarixli Qərar.....10
Alikaj and others v. Italy (no. 47357/08)

İş polis tərəfindən artıq gücdən istifadə edilməsi və səmərəli istintaqın aparılmaması ilə bağlıdır. İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmuşdur.

Konvensiyanın 3-cü maddəsi

Qauer və digərləri Fransaya qarşı (V Bölmə).....12
Gauer and others v. France (no. 61521/08)

İş ruhi xəstə olan gənc qadının sterilizasiyası ilə bağlıdır. Şikayət cavabdeh Hökumətə kommunikasiya edilmişdir.

Konvensiyanın 6-cı maddəsi

Şatelye Fransaya qarşı iş üzrə 31.03.2011-ci il tarixli Qərar (V Bölmə).....14
Chatellier v. France (no. 34658/07)

İş birinci instansiya məhkəməsinin qərarının icra edilməməsi səbəbindən şikayətin siyahıdan çıxarılması ilə bağlıdır. İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmuşdur.

Konvensiyanın 10-cu maddəsi

Oteqi Mondraqon İspaniyaya qarşı
iş üzrə 15.03.2011-ci il tarixli Qərar (III Bölmə).....16
Otegi Mondragon v. Spain (no. 2034/07)

İş kralın təhqir edilməsi səbəbindən cinayət məhkumluğu ilə bağlıdır. İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmuşdur.

RTBF Belçikaya qarşı iş üzrə 29.03.2011-ci il tarixli Qərar (II Bölmə).....17
RTBF v. Belgium (no. 50084/06)

İş televiziya xəbərlər verilişinin müvəqqəti qadağan edilməsi ilə bağlıdır. İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmuşdur.

Konvensiyanın 14-cü maddəsi

Kiyutin Rusiyaya qarşı iş üzrə 10.03.2011-ci il tarixli Qərar (I Bölmə).....19
Kiyutin v. Russia (no. 2700/10)

İş fərdi icazənin verilməsi üçün HIV pozitiv olan əcnəbinin fərqli yanaşmaya məruz qalması ilə bağlıdır. İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmuşdur.

Konvensiyanın 37-ci maddəsi

Lodzda Əmlak Sahiblərinin Assosiasiyası və digərləri Polşaya qarşı iş üzrə 08.03.2011-ci il tarixli Qərardad (IV Bölmə).....22
Association of Real Property Owners in Łódź and others v. Poland (no. 3485/02)

İş qanunvericiliyin məskunlaşma ilə bağlı boşluqlarının aradan qaldırılması ilə bağlı pilot qərarının ardından ümumi tədbirlərin həyata keçirilməsi və milli səviyyədə kompensasiya sisteminin mövcudluğu ilə bağlıdır. Şikayət Məhkəmənin işləri siyahısından çıxarılmışdır.

Konvensiyanın 46-cı maddəsi

Lodzda Əmlak Sahiblərinin Assosiasiyası və digərləri Polşaya qarşı iş üzrə 08.03.2011-ci il tarixli Qərardad (IV Bölmə).....25
Association of Real Property Owners in Łódź and others v. Poland (no. 3485/02)

İş qanunvericiliyin məskunlaşma ilə bağlı boşluqlarının aradan qaldırılması ilə bağlı pilot qərarının ardından ümumi tədbirlərin həyata keçirilməsi və milli səviyyədə kompensasiya sisteminin mövcudluğu ilə bağlıdır. Pilot qərarı proseduru bağlı elan edilmişdir.

Šekerović və Pašalić Bosniya və Herseqovinaya qarşı iş üzrə 08.03.2011-ci il tarixli Qərar (IV Bölmə).....25
Šekerović and Pašalić v. Bosnia və Hertsegovina (no. 5920/04 and 67396/09)

İş cavabdeh Dövlətin üzərinə pensiya sistemindəki boşluqların aradan qaldırılması öhdəliyinin qoyulması ilə bağlıdır.

Konvensiyanın 1 sayılı Protokolunun 1-ci maddəsi

Kleyn Avstriyaya qarşı iş üzrə 03.03.2011-ci il tarixli Qərar (I Bölmə).....26
Klein v. Austria (no. 57028/00)

İş vəzifəsindən kənarlaşdırılan vəkilin pensiya hüquqlarını itirməsi ilə bağlıdır. İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmuşdur.

Potomska və Potomski Polşaya qarşı
iş üzrə 29.03.2011-ci il tarixli Qərar (IV Bölmə).....28
Potomska and Potomski v. Poland (no. 33949/05)

İş dövlət orqanlarını tarixi abidələr reyestrində qeydə alınmış ərazini müsadirə etməyə məcbur etmənin qeyri-mümkünlüyü ilə bağlıdır. İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmuşdur.

Vistiņš və Perepjolkins Latviyaya qarşı
iş üzrə 08.03.2011-ci il tarixli Qərar (III Bölmə).....30
Vistiņš və Perepjolkins v. Latvia (no. 71243/01)

İş Latviyanın müstəqilliyini əldə etməsindən sonra müsadirə edilmiş torpaqlar üçün kadastr bazar qiymətindən olduqca aşağı kompensasiya verilməsi ilə bağlıdır. İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmamışdır.

Uzan və digərləri Türkiyəyə qarşı
iş üzrə 29.03.2011-ci il tarixli Qərar (II Bölmə).....32
Uzan and others v. Turkey (no. 18240/03)

İş özəl şirkətlərin istifadə etdiyi elektrikötürücü naqillər üzrə konsessiya sazişlərinin dövlət tərəfindən ləğv edilməsi ilə bağlıdır. Şikayət qeyri-məqbul elan edilmişdir.

Konvensiyanın 1 sayılı Protokolunun 2-ci maddəsi

Lautsi və digərləri İtaliyaya qarşı iş üzrə 18.03.2011-ci il tarixli Qərar (BP)...34
Lautsi and others v. Italy (no. 30814/06)

İş dövlət məktəblərində xaçın nümayiş etdirilməsi ilə bağlıdır. İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmamışdır.

Fətullayev Azərbaycana qarşı
iş üzrə 22 aprel 2010-cu il tarixli Qərar (I Bölmə).....36

AVROPA MƏHKƏMƏSİNİN XRONİKASI.....88

Konvensiyanın 2-ci maddəsi**Yaşamaq hüququ**

1. Hər kəsin yaşamaq hüququ qanunla qorunur. Heç kəs qanunla ölüm cəzası nəzərdə tutulmuş cinayət törətməyə görə məhkəmə tərəfindən çıxarılmış belə hökmün icrasından başqa həyatından məhrum edilə bilməz.

2. Həyatdan məhrumetmə aşağıdakı məqsədlər üçün güc tətbiqində mütləq zərurətin nəticəsi olduqda, bu maddənin pozulması hesab edilmir:

- a) istənilən şəxsin hüquqazidd zorakılıqdan qorunması üçün;
- b) qanuni həbsi həyata keçirmək və ya qanuni əsaslarla həbsdə olan şəxsin qaçmasının qarşısını almaq üçün;
- c) qanuna müvafiq olaraq iğtişaş və ya qiyamın yatırılması üçün.

HƏYAT**POZİTİV ÖHDƏLİKLƏR****GÜCÜN TƏTBİQİ****SƏMƏRƏLİ İSTİNTAQ**

Juliani və Qajjio İtaliyaya qarşı iş üzrə 24.03.2011-ci il tarixli Qərar (BP)

Giuliani and Gaggio v. Italy (no. 23458/02)

İş nümayişçilərdən birinin Böyük Səkkizliyin sammitində hüquq-mühafizə qüvvələri üzvü tərəfindən ölümcül güllələnməsi ilə bağlıdır. İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmamışdır.

İşin halları

Genuyada keçirilən Böyük Səkkizliyin sammitinin gedişində qloballaşmaya etiraz edənlərlə hüquq-mühafizə orqanları arasında şiddətli qarşıdurma ortaya çıxmışdır. Heyətində üç karabinerin olduğu nəqliyyat vasitəsi nümayişçilər tərəfindən mühasirəyə alınmış və hücumlara məruz qalmışdır. Gözyaşardıcı qranatlardan zəhərlənmiş karabinerlərdən biri komendantdan avtomobilə minərək hadisə yerindən uzaqlaşmaq üçün icazə almışdır. Yaralı və həyəcanlanmış halda o, nəqliyyatdan iki dəfə atəş açmış və Karlo Juliani üzündən aldığı güllə yarısından vəfat etmişdir. Avtomobili uzaqlaşdırmağa cəhd edərkən sürücü gənc adamın cəsədinin üzərindən iki dəfə keçmişdir. Dərhal İtaliya dövlət orqanları tərəfindən araşdırma başlanılmışdır. Atəş açan şəxsə və sürücüyə qarşı qəsdən adam öldürmə üzrə cinayət işi qaldırılmışdır. Meyitin yarılması ölümün səbəbinin güllə yarası olduğunu aşkarlamışdır. Prokurorluq üç ekspertizanın aparılmasını əmr etmiş

və mərhumun kremasiyasına icazə vermişdir. İşə ibtidai istintaq hakimləri tərəfindən xitam verilmişdir. Məhkəmə Palatası 2009-cu il 25 avqust tarixli qərarı ilə yekdilliklə güc tətbiq edilməsi ilə bağlı 2-ci maddənin pozulmadığı, iki səsə qarşı beş səsle dövlətin həyatı mühafizə etmək üzrə pozitiv öhdəliyi ilə bağlı 2-ci maddənin pozulmadığı və üç səsə qarşı dörd səsle həmin maddədən irəli gələn prosessual öhdəliklərin pozulduğu qənaətinə gəlmişdir.

Hüquqi məsələlər

Konvensiyanın 2-ci maddəsi

a) Maddi hissə

i. Öldürücü vasitədən istifadə ilə bağlı

Karabiner tərəfindən öldürücü vasitədən istifadə edilməsinə qədər və ondan sonra baş verən dəqiqələrin şəkli çəkilmiş və videoya yazılmışdır. Belə məlum olur ki, hadisələr hüquq-mühafizə orqanlarının sadəcə olaraq hadisə yerini tərk etməyə çalışan və nümayişçilər üçün heç bir təhlükə doğurmayan nəqliyyat vasitəsinə qarşı qeyri-qanuni və çox şiddətli hücumları ətrafında baş vermişdir. Güclü təzyiq kontekstində Karlo Juliani yerdə olan yanğınsöndürəni nəqliyyat vasitəsi heyətinin üzərinə atmaq niyyəti ilə sinəsinə qədər qaldırmışdır. Onun davranışı karabiner tərəfindən şifahi xəbərdarlıqlarına və silahını nümayiş etdirmiş olmasına baxmayaraq, avtomobilə qarşı hücumların nə dayanacağı, nə də azalacağı şəkildə şərh edilmişdir.

Bundan başqa, nümayişçilərin çox hissəsi hücumları davam etdirirdi. Beləliklə, karabinerin yoldaşları və özünün ölüm təhlükəsi qarşısında olduğu ilə bağlı inamı bununla daha da qüvvətləndirilə bilərdi. Bu, potensial olaraq ölümə yol açma biləcək, məsələn, odlu silahlar kimi müdafiə vasitələrinə əl atılmasına bəraət qazandıra bilər. Bundan əlavə, açılan atəşlərin istiqaməti dəqiqliklə müəyyən edilə bilməmişdir. Karabiner müdafiəsini təmin etmək üçün yalnız ehtiyat təkər və avtomobilin yuxarı hissəsi arasındakı dar yerdən atəş açma bilirdi. Özü-özlüyündə həmin hissədən açılmış olan atəşin hücumçulardan hər hansı birini yaralaya biləcəyi, hətta onu öldürə biləcəyi halı bədbəxtlikdən hazırkı işdə olduğu kimi müdafiə məqsədli hərəkətin ölçüsüz və ya qeyri-mütənasib olduğunu hesab etməyə imkan vermir. Beləliklə, öldürücü vasitədən istifadə edilməsi Konvensiyanın 2-ci maddəsinin 2 "a" yarımbəndinin məzmununa müvafiq olaraq *"istənilən şəxsin hüquqazidd zorakılıqdan qorunması üçün"* mütləq zəruri idi.

Qərar

İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmamışdır (dörd səsə qarşı on üç səs).

ii. Öldürücü vasitədən istifadəni tənzimləyən daxili qanunvericilik çərçivəsi və ya hüquq-mühafizə orqanlarının təchiz edildiyi silahlar ilə bağlı

Hazırkı işdə güc tətbiq edilməsini özündə ehtiva edən qanunların redaksiyası tam olaraq 2-ci maddədəki ilə eyni deyil, lakin ona yaxındır. Həmin fərq yenə də daxili məhkəmələrin interpretasiyası ilə aradan qaldırıla bilər. Bundan başqa, hüquq-mühafizə orqanlarının ölümcül təsiri olmayan silahlarla silahlanmasının zəruriliyi dəlili ölümün üç karabinerin həyatı üçün qaçılmaz və ağır təhlükə doğurduğu zorakı və dəqiq olduğu işdə müvafiq deyildir.

Qərar

İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmamışdır (yeddi səsə qarşı on səs).

iii. Əməliyyatların həyatı mühafizə etmək öhdəliyinə uyğun şəkildə təşkil edilməsi və planlaşdırılması ilə bağlı

Bir neçə dəqiqəlik ölümcül atəşlərlə davam edən, avtomobilə qarşı ani hücum nisbi sakitlik anında baş vermiş və qabaqcadan görülmə bilən idi. Bundan başqa, ixtisaslaşdırılmış qurumlara məxsus və ya xüsusi təlim görmüş çoxsaylı polis qrupu hərəkətə gətirilmişdir. Onların sayı nəzərə alınarsa, onlardan hər birinin uzunmüddətli təcrübəyə malik olması və/və ya bir neçə ay və ya il ərzində təlimlərdə iştirak etmiş olmasını tələb etmək olmazdı. Həmin tələb yalnız hüquq-mühafizə orqanlarının dəqiq və müəyyənləşdirilə biləcək hədəf izlədiyi işdə özünü doğrulda bilər. Buradan belə məlum olur ki, yalnız Genuyada keçirilmiş Böyük Səkkizlik üçün iyirmi il on bir ayı olan və on il xidmət göstərmiş karabinerin seçilməsi səbəbindən 2-ci maddənin pozulmuş olduğu fikrinə gələ bilmərik. Bundan başqa, avtomobilin hücumlara məruz qalması anında karabinerin davranışı 2-ci maddənin maddi hissəsinin pozuntusunu təşkil etmirdi.

Nəhayət, avtomobilə hücumların edilməsindən az öncə nəqliyyat vasitəsinin növü, izlənəcək marşrut və yaralanmış və xidmətini davam etdirə bilməyəcəyi hesab edilən yaralı karabinerlə bağlı karabinerlərin aldığı qərar heç bir tənqid hədəfi ola bilməz. Açılan ölümcül atəşlərin ardından baş verən hadisələrə gəldikdə, Karlo Julianiyə göstərilən yardımın yetərsiz və ya gecikmiş olduğunu və/və ya avtomobilin onun üzərindən qəsdən keçdiyini sübut edən heç bir hal yoxdur. Hər bir halda meyitin yarılması nəticələrindən bəlli olduğu kimi beynin aldığı zədələr bir neçə dəqiqədə ölümü gerçəkləşdirəcək dərəcədə ağır olmuşdur. Beləliklə, İtaliyanın dövlət orqanları potensial olaraq öldürücü vasitəyə əl atılması riski daşıyan əməliyyatlar zamanı tələb edilən müdafiə səviyyəsini təmin etmək üçün müvafiq olaraq onlardan gözlənilən hər şeyi etmək öhdəliklərinə əməl etmişlər.

Qərar

İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmamışdır (yeddi səsə qarşı on səs).

b) Prosessual hissə

Daxili istintaq gücdən istifadə edilməsinin haqlı olub-olmadığını və polis əməliyyatlarının təşkili və planlaşdırılmasının həyatı mühafizə etmək öhdəliyinə uyğun olub-olmadığını müəyyənləşdirmək üçün yetərinə səmərəli olmuşdur. Ərizəçilər (Karlo Julianinin valideynləri və bacısı) mülki tərəf kimi çıxış edə bilməsələr də, zərərçəkənlər qismində hüquq və imkanlara malik idi və istintaq boyunca onlardan istifadə etmişdilər. Bundan başqa, meyitin yarılmasından üç saat əvvəl rəsmi məlumatın bildirilməsi faktı zərərçəkən tərəfindən istədiyi ekspertə baş vurmaq və tibbi müayinə zamanı onun iştirakına nail olmaq imkanından istifadə etməsini çətinləşdirir, hətta qeyri-mümkün edir. Halbuki, 2-ci maddə özü-özlüyündə zərərçəkənlərin ailəsi tərəfindən həmin halların tanınmasını ifadə etmir. Zərərçəkənin beyində yerləşən güllə parçasının tibbi məhkəmə ekspertləri tərəfindən çıxarılması və qeyd edilməsinin diqqətdən kənar qoyulmasına gəldikdə, 2-ci maddənin maddi hissəsində də göstərilirdi ki, gücdən istifadə edilməsi hər bir halda əsaslandırılmalı idi. Buradan belə məlum olur ki, mübahisəli metal parçası istintaqın səmərəliliyi üçün mühüm elementi təşkil etmir. Nəticədə, Məhkəmə tibbi müayinəni istisna edən mərhumun kremasiyasının ərizəçilərin icazəsi ilə aparıldığını aşkarlamışdır.

Prokurorluq tərəfindən toplanan sübutlar, xüsusilə də avtomobilə edilən hücumların videoçəkilişləri karabinerin şübhəsiz qanuni müdafiə vəziyyətində hərəkət etdiyi qənaətinə gəlməyə imkan verir və bu, İtaliya cinayət hüququnda bəraətverici əsasdır. Biz prokurorluğun hadisədə iştirak etmiş olan hüquq-mühafizə orqanları tərəfindən təqdim edilən versiyayı passiv şəkildə qəbul etdiyini yalnız təsdiqləyə bilərik. Karabinerlərin texniki və obyektiv xarakterli yoxlamalar həyata keçirmək öhdəliyi daşması faktı istintaqın qərəzsizliyinə xələl gətirməmişdir. Prokurorluq tərəfindən xüsusi jurnalda çıxan məqalədə karabinerin qanuni özünü müdafiə vəziyyətində hərəkət etmiş olduğu tezisi ilə açıq-aşkar razı olduğunu bildiren ballistik ekspertin təyin edilməsi məsələsi ilə bağlı suallar ortaya çıxır. Bu baxımdan, istintaq çərçivəsində aparılan ekspertizalar digərləri ilə yanaşı həmin tezisi əsaslandıran və ya əsaslandırmayan elementləri təqdim etmək məqsədi güdürdü. Bu səbəbdən, həmin məsələ ilə bağlı öncədən düşünülmüş fikrə sahib bir ekspertin mövcudluğu etibarlı deyildir. Bununla belə, o, sonuncu qrupa daxil olan dörd ekspertdən biri idi. Bundan başqa, ballistik ekspertiza çərçivəsində onun aparmalı olduğu yoxlamalar obyektiv və texniki xarakterə malik idi. Onun mövcudluğu təkcə başına daxili istintaqın qərəzsizliyini şübhə altına ala bilməzdi. Digər tərəfdən, ərizəçilər istintaqın qərəzsiz və müstəqil

aparılmadığını sübut edə bilməmişlər. Nəhayət, istintaq məsələ ilə bağlı tələb edilən nizam-intizamla aparılmış və biz təxirəsalınmaların və gecikmələrin istintaqa təsir etdiyini hesab edə bilmərik.

Qərar

İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmamışdır (yeddi səsə qarşı on səs).

Böyük Palata, həmçinin dörd səsə qarşı on üç səsle Konvensiyanın 13-cü maddəsinin pozulmadığı və yekdilliklə 38-ci maddənin pozulmadığı qənaətinə gəlmişdir.

GÜCÜN TƏTBİQ EDİLMƏSİ

SƏMƏRƏLİ İSTINTAQ

Alikaj və digərləri İtaliyaya qarşı iş üzrə 29.03.2011-ci il tarixli Qərar (II Bölmə)
Alikaj and others v. Italy (no. 47357/08)

İş polis tərəfindən artıq gücdən istifadə edilməsi və səmərəli istintaqın aparılmaması ilə bağlıdır. İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmuşdur.

İşin halları

Dörd ərizəçinin oğlu və qardaşı yol axtarışı zamanı qaçmasından sonra polis tərəfindən açılan atəş nəticəsində vəfat etmişdir. 1997-ci ilin dekabr axşamı o və üç dostu yolda hərəkət etdiyi zaman polis avtomobili şübhəli sürətlə idarə etdikləri üçün onlara durmaq əmri vermişdir. Onlar minik maşınını saxlamış, daha sonra qaçaraq oradan uzaqlaşmışlar. Polislər iki xəbərdarlıq atəşi açmış, daha sonra onlardan biri sürüşkən yerdə, əl fanarı olmadan, lakin əli silahlı onları izləməyə başlamış, açdığı atəş zərərçəkənin ürəyinə tuş gəlmiş və o, yerində keçinmişdir.

Dövlət orqanları tərəfindən dərhal araşdırma başlanılmışdır. İlkin araşdırma ölümcül atəşi açan polisin mənsub olduğu eyni inzibati bölmənin agentləri tərəfindən aparılmışdır. Daha sonra polisə qarşı cinayət təqibi açılmışdır. 2006-cı il tarixli qərarı ilə andlılar məhkəməsi onu ehtiyatsızlıqdan adam öldürmədə təqsirli bilmiş, lakin cəlbətmə müddətinin keçməsi ilə bağlı işə xitam vermişdir. 2008-ci ildə Kassasiya Məhkəməsi həmin qərardan prokurorun şikayətini qeyri-məqbul elan etmişdir.

Hüquqi məsələlər

Konvensiyanın 2-ci maddəsi

a) Maddi hissə

Yol hərəkəti nəzarətini həyata keçirən polisin avtomobilin daxilində olan şəxslərin cinayət əməli törətmiş və ya təhlükəli olduğunu düşünmək üçün səbəblərinin olması və ya onların saxlanmamasının geri dönüşü olmayan nəticələrə səbəb ola biləcəyi iddia edilməmişdir. Onlar silahlı deyildilər və davranışlarında heç bir şey onların təhlükəli olduğunu fikirləşməyə imkan vermirdi. Belə olan halda, gecə yarısı, əlində tapanca və yağış səbəbindən sürüşkən yerdə onları izləyərək, polis əməkdaşı onların həyatını təhlükə qarşısında qoymuşdur. Belə ki, ölümcül nəticəsi ola biləcək vasitədən istifadə edilməsi işdə iştirak edən şəxsin başqaları üçün heç bir təhlükə törətmədiyi və zorakı xarakterli cinayət əməli törədilməsində şübhəli bilinmədiyi halda “mütləq zəruri” kimi qiymətləndirilə bilməzdi. Bundan başqa, polisin həmin ehtiyatsız davranışına cavabdeh Dövlət tərəfindən silahdan istifadənin tənzimlənməməsi də əlavə edilir.

Qərar

İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmuşdur (yekdilliklə).

b) Prosessual hissə

Məhkəmə qeyd edir ki, dövlət qulluqçuları tərəfindən qanunsuz adam öldürmə iddiası üzrə aparılan istintaqın səmərəli olması üçün istintaqı aparan şəxslər işdə iştirak edən şəxslərdən asılı olmamalıdır. Halbuki, hazırkı işdə ilkin istintaq hərəkətləri, yeni hadisə yerinin texniki yoxlanışı, patronların axtarışı, eləcə də polislərin silahlarının yoxlanışı və müsadirəsi atəş açmış polisin mənsub olduğu bölmə tərəfindən aparılmışdır. Xüsusilə də, hadisə yerinə ilk gələn polis onun iyerarxiya təbəçiliyi üzrə rəhbəri idi. Nəticədə, istintaqın yetərincə müstəqil olmayan xarakterini qeyd etmək lazımdır. Bundan əlavə, zərərçəkənin vəfat etməsindən on bir il keçdikdən sonra andlılar məhkəməsi sözügedən polisi ehtiyatsızlıqla adam öldürmədə təqsirli bilərək, cəlbətmə müddətinin keçməsi səbəbindən işə xitam vermişdir. Halbuki, belə olan halda, dövlət orqanlarından tələb edilən cəldlik və müvafiq səy nəzərə alınarsa, cəlbətmə müddətinin tətbiq edilməsi Məhkəmənin “qeyri-məqbul” hesab etdiyi tədbirdir. Belə ki, bu tədbirin tətbiqi təqsirli şəxsin məhkum edilməsinin qarşısını alır. Məhkəmə qeyd edir ki, polisə qarşı hər hansı intizam sanksiyası tətbiq edilməmişdir.

Nəticədə, hazırda tətbiq edilmiş olan cinayət sistemi ərizəçilər tərəfindən ifşa edilən qeyri-qanuni halların qarşısının alınmasının təmin edilməsinə malik hər hansı xüsusiyyətlər törədə bilməzdi və onların yaxınlarının yaşamaq hüququna vurulan zərər üçün müvafiq təzminat təklifi verə bilməmişdir.

Qərar

İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmuşdur (yekdilliklə).

Kompensasiya**Konvensiyanın 41-ci maddəsi**

Məhkəmə qərara alıb ki, maddi zərər üçün ərizəçilərə birlikdə 5.000 avro kompensasiya təyin edilsin; mənəvi zərər üçün zərərçəkənin atası və anasının hərəsinə 50.000 avro, eləcə də bacılarının hər birinə 15.000 avro kompensasiya təyin edilsin.

Konvensiyanın 3-cü maddəsi***İşgəncələrin qadağan olunması***

Heç kəs işgəncəyə, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftara və ya cəzaya məruz qalmamalıdır.

QEYRİ-İNSANİ VƏ YA ALÇALDICI RƏFTAR

Qauer və digərləri Fransaya qarşı (V Bölmə)

Gauer and others v. France (no. 61521/08)

İş ruhi xəstə olan gənc qadının sterilizasiyası ilə bağlıdır. Şikayət cavabdeh Hökumətə kommunikasiya edilmişdir.

1995 və 1998-ci illər arasında beş ruhi xəstə olan gənc qadın onların kontraseptiv məqsədli sterilizasiyası üçün cərrahi əməliyyata məruz qalmışlar. Onlar cərrahi müdaxilənin mahiyyəti barədə məlumatlandırılmamış və onların razılığı tələb edilmirdi. Gənc qadınlar yerli iş yardımı mərkəzində işləyirdilər (CAT) və yaşlılar və cavan əlillər üçün Assosiasiyanın (APAJH) nəzarəti altına verilmişdilər. Qəyyumluq üzrə hakim onları illərdən bəri CAT tərəfindən təklif edilən qəyyumların nəzarətinə vermişdir. 2000-ci ilin sentyabrında Yonne əlillərinin müdafiəsi Assosiasiyası (ADHY) birinci instansiya məhkəməsinə mülki tərəf qismində şikayət vermişdir. Həmin assosiasiyanın mülki tərəf qismində çıxış etməsi qeyri-məqbul elan edilmişdir. Ərizəçilər mülki tərəf qismində prosesdə çıxış etmək məqsədilə *ad hoc* nəzarətçinin təyin edilməsini tələb etmişlər. Həmin tələb 2003-cü ilin iyununda rədd edilmişdir. 2004-cü ilin iyulunda qəyyumluq üzrə hakim ərizəçiləri mülki tərəf qismində təmsil edən kimi Yonne ailə assosiasiyalarının departamentlər üzrə birliyinin (UDAF) sədrini təyin etmişdir. 2006-cı ilin aprelində məhkəmə işi bağlı elan etmişdir. Ərizəçilərin əl atdığı heç bir hüquqi vasitə səmərəli olmamışdır.

Avropa Məhkəməsi qarşısında şikayət *ad hoc* nəzarətçi UDAF sədri tərəfindən təmsil edilən beş ruhi xəstə olan gənc qadın tərəfindən təqdim edilmişdir. CAT-da yaşayan gənc qadının valideynləri və ADHY üzvləri, eləcə də ərizəçilərdən birinin həyat yoldaşı da ərizəçidir. Onlar cərrahi əməliyyata məruz qalan qadınların prosesin başlanğıcından təmsil edilməmələrindən, həmçinin prosesin ədalətsizliyindən və şikayətlərinin qeyri-məqbul elan olunmasından şikayət edirlər. Gənc qadınlar razılıq vermədən məruz qaldıqları sterilizasiya səbəbindən fiziki toxunulmazlıqlarına xələl gətirilməsini mübahisələndirmiş və şəxsi həyatlarına hörmət hüququnun, eləcə də ailə qura bilmək hüquqlarının pozulduğunu iddia etmişlər. Onlar şikəstlikləri səbəbindən məruz qaldıqları diskriminasiyanı mübahisələndirmişlər.

Şikayət Konvensiyanın 3, 6, 8 və 12-ci maddələri, eləcə də 3, 8 və 12-ci maddələri ilə birgə 14-cü maddə üzrə cavabdeh Hökumətə kommunikasiya edilmişdir.

Konvensiyanın 6-cı maddəsi

Ədalətli məhkəmə araşdırması hüququ

1. *Hər kəs onun mülki hüquq və vəzifələri müəyyən edilərkən və ya ona qarşı hər hansı cinayət ittihamı irəli sürülərkən, qanun əsasında yaradılmış müstəqil və qərəzsiz məhkəmə vasitəsilə, ağlabatan müddətdə işinin ədalətli və açıq araşdırılması hüququna malikdir. Məhkəmə qərarı açıq elan edilir, lakin demokratik cəmiyyətdə əxlaq, ictimai qayda və ya milli təhlükəsizlik mülahizələrinə görə, həmçinin yetkinlik yaşına çatmayanların maraqları və ya tərəflərin şəxsi həyatının müdafiəsi bunu tələb etdikdə, yaxud məhkəmənin fikrincə, aşkarlığın ədalət mühakiməsinin maraqlarını poza biləcəyi xüsusi hallar zamanı ciddi zərurət olduqda mətbuat və ictimaiyyət bütün proses boyu və ya onun bir hissəsində məhkəmə iclasına buraxılmaya bilər.*

2. *Cinayət törətməkdə ittiham olunan hər kəs onun təqsiri qanun əsasında sübut edilənədək təqsirsiz hesab edilir.*

3. *Cinayət törətməkdə ittiham olunan hər kəs ən azı aşağıdakı hüquqlara malikdir:*

a) *ona qarşı irəli sürülmüş ittihamın xarakteri və əsasları haqqında onun başa düşdüyü dildə dərhal və ətraflı məlumatlandırılmaq;*

b) *öz müdafiəsini hazırlamaq üçün kifayət qədər vaxta və imkana malik olmaq;*

c) *şəxsən və ya özünün seçdiyi müdafiəçi vasitəsilə özünü müdafiə etmək və ya müdafiəçinin xidmətini ödəmək üçün vəsaiti kifayət etmədiyi zaman ədalət mühakiməsinin maraqları tələb etdikdə, belə müdafiədən pulsuz istifadə etmək;*

d) *onun əleyhinə ifadə vermiş şahidləri dindirmək və ya bu şahidlərin dindirilməsi hüququna malik olmaq və onun əleyhinə ifadə vermiş şahidlər*

üçün eyni olan şərtlərlə onun lehinə olan şahidlərin çağırılması və dindirilməsi hüququna malik olmaq;

e) məhkəmədə istifadə olunan dili başa düşmürsə və ya bu dildə danışa bilmirsə, tərcüməçinin pulsuz köməyindən istifadə etmək.

Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndi (mülki)

MƏHKƏMƏYƏ MÜRACİƏT

Şatelye Fransaya qarşı iş üzrə 31.03.2011-ci il tarixli Qərar (V Bölmə)

Chatellier v. France (no. 34658/07)

İş birinci instansiya məhkəməsinin qərarının icra edilməməsi səbəbindən şikayətin siyahıdan çıxarılması ilə bağlıdır. İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmuşdur.

İşin halları

2006-cı ildə birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən qəet edilmişdir ki, ərizəçi bank kreditinin ödənilməsi üçün 600.000 avro ödəsin. Məhkəmə həmin qətnamənin dərhal icra edilməsini qərara almışdır. Ərizəçi qərardan şikayət vermişdir. İddiaçı bank apellyasiya məhkəməsinin şikayətin mahiyyəti üzrə baxılmasına hazırlıq prosesini keçirən hakimdən ərizəçi birinci instansiya məhkəməsinin qərarını icra etməkdən boyun qaçırdığı üçün işin siyahıdan çıxarılmasını tələb etmişdir. Vergi bəyanatının nüsxəsini təqdim etməklə, ərizəçi həmin qərarı icra etmək üçün yetərli vəsaitə malik olmadığını bildirmişdir. Bununla belə, həmin məhkəmə üzvü ərizəçinin maliyyə qurumuna ödəməli olduğu məbləğin geri alınması üçün əhəmiyyətli məbləğlərdə üçüncü şəxslərə verilən rəylərin ərizəçi tərəfindən maliyyə vəsaitlərinin gizlədilməsinin əlamətləri olduğunu və bəyan etdiyi həqiqi gəlirlərindən əlavə maraqlı şəxsin ona hökmü yerinə yetirmək imkanı verəcək mülkiyyətə sahib olduğunu düşünərək, işi siyahıdan çıxarmışdır.

Hüquqi məsələlər

Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndi

İşin siyahıdan çıxarılması ərizəçini ikinci instansiya məhkəməsinə, yəni apellyasiya məhkəməsinə və zəruri halda Kassasiya Məhkəməsinə müraciət etmək imkanından məhrum etmiş, nəticədə, birinci instansiya məhkəməsinin qərarı qəti qüvvəyə minmişdir. Prosesin həmin mərhələsində məhkəməyə müraciət hüququna yetirilən ziyanın ağırlığı nəzərə alınaraq, hazırkı işdə Dövlət, Kassasiya Məhkəməsinin siyahısından işlərin çıxarılmasından daha dar mülahizə sərbəstliyinə malikdir. Qərarın icra

edilməsi öhdəliyi qanuni məqsədlər izləyir, yəni kreditorun mühafizəsi, gecikdirilmiş şikayətlərdən yayınılması və məhkəmələrin işini azaltmalar ədalətin düzgün yönləndirilməsi məqsədi daşıyır. Cavabdeh Hökumət ərizəçinin gəlirlərinin yetərsiz olduğunu mübahisələndirməmiş, lakin sonuncunun hətta qərarın hər hansı bir hissəsini icra etməkdən də çəkdiyini qeyd etmişdir. Belə ki, hazırkı işdə ərizəçinin vəsaitləri və tələb edilən məbləğ (2.600 avro və əlavə olaraq 600.000 avro) arasında qeyri-mütənasiblik ortaya çıxır. Həmin qeyri-mütənasiblik nəzərə alınarsa, ödəmək cəhdi ona iddia müddətinin təxirə salınmasını əngəlləmək üçün yetərli məbləğ ödəməsinə icazə verməzdi. Məhkəmə üzvünün işin siyahıdan çıxarılması müraciətinə haqq qazandırması üçün verdiyi arqument ərizəçi tərəfindən maliyyə fırıldığı mülahizəsinə əsaslanırdı, lakin bu heç bir zaman sübut edilməmişdir. Bundan başqa, maliyyə qurumu tərəfindən üçüncü şəxslərə verilmiş olan rəylər ərizəçinin 1991 və 1993-cü illər arasında bəyan edilmiş gəlirləri ilə əlaqəlidir və heç bir halda onun 2005-ci ildə bəyan edilmiş gəlirlərinin azaldılmış olmasını hesab etməyə icazə vermir. Nəhayət, işin apellyasiya məhkəməsində mahiyyəti üzrə baxılmaması barədə qərar hazırkı işdə izlənən məqsədlərə qeyri-mütənasib tədbir kimi özünü göstərmiş və bununla ərizəçinin həmin məhkəməyə müraciət hüququ pozulmuşdur.

Qərar

İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmuşdur (yekdilliklə).

Kompensasiya

Konvensiyanın 41-ci maddəsi

Məhkəmə qərara alıb ki, mənəvi zərərə görə 15.000 avro kompensasiya təyin edilsin.

Konvensiyanın 10-cu maddəsi

Fikri ifadə etmək azadlığı

1. Hər kəs öz fikrini ifadə etmək azadlığı hüququna malikdir. Bu hüquqa öz rəyində qalmaq azadlığı, dövlət hakimiyyəti orqanları tərəfindən hər hansı maneə olmadan və dövlət sərhədlərindən asılı olmayaraq, məlumat və ideyaları almaq və yaymaq azadlığı daxildir. Bu maddə dövlətlərin radioyayım, televiziya və kinematoqrafiya müəssisələrinə lisenziya tələbi qoymasına mane olmur.

2. Bu azadlıqların həyata keçirilməsi milli təhlükəsizlik, ərazi bütövlüyü və ya ictimai asayiş maraqları naminə, iğtişaşın və ya cinayətin qarşısını almaq, sağlamlığın və mənəviyyatın qorunması, digər şəxslərin nüfuzu və ya

hüquqlarının müdafiəsi, gizli əldə edilmiş məlumatların açıqlanmasının qarşısını almaq və ya ədalət mühakiməsinin nüfuz və qərəzsizliyini təmin etmək üçün qanunla nəzərdə tutulmuş və demokratik cəmiyyətdə zəruri olan müəyyən rəsmiyyətə, şərtlərə, məhdudiyyətlərə və ya sanksiyalara məruz qala bilər.

İFADƏ AZADLIĞI

Otegi Mondraqon İspaniyaya qarşı
iş üzrə 15.03.2011-ci il tarixli Qərar (III Bölmə)
Otegi Mondragon v. Spain (no. 2034/07)

İş kralın təhqir edilməsi səbəbindən cinayət məhkumluğu ilə bağlıdır. İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmuşdur.

İşin halları

Mətbuat konfransının gedişində bask parlament qrupunun spikeri olan ərizəçi yenidən bağlanmış olan bask jurnalının məsuliyyətli şəxslərinin saxlanması və həbsdə olduqları müddətdə üzləşdikləri pis münasibətdən şikayət etmələrinə öz münasibətini bildirmişdir. İspaniya kralının baskların ölkəsinə baş çəkməsinə istinad edərək, məsələyə bu şəkildə münasibətini bildirmişdir: “Bu gün İspaniya kralının İspaniya hərbi qüvvələrinin baş komandiri olduğu, yəni işgəncələrin səbəbi və zorakılığı müdafiə etdiyi və zor gücünə xalqa monarxiya tətbiq etdiyi halda, Bilbaoda onunla şəkil çəkdirmək mümkündürmü?”. Bununla ərizəçi kralı kobud şəkildə təhqir etdiyi üçün bir illik azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir. Onun şikayətləri uğursuz olmuşdur.

Hüquqi məsələlər

Konvensiyanın 10-cu maddəsi

Ərizəçinin bəyanatları ümummilli maraq daşıyan məsələlərlə bağlı müzakirələr çərçivəsində edilmişdir. Hakimiyyət orqanlarının ona qarşı sanksiyanın tətbiq edilməsi zərurətinə qərar vermək üçün malik olduqları mülahizə sərbəstliyi nəticədə xüsusilə məhdud olmuşdur. Daxili məhkəmələr maraqlı şəxs tərəfindən istifadə edilən terminlərin faktların təsdiqi deyil, ümumi qiymətləndirmə olduğunu hesab etmişlər. Bununla belə, onlar onun öz fikrini bildirmə kontekstinin onların ağırlığını əsaslandırma bilməyəcəyi qərarına gəlmişlər. Belə ki, güman edilən zorakılıqla bağlı şikayətlər üzrə iş sübutların olmaması səbəbindən xitam edilmişdir. Bununla bağlı, Məhkəmə qeyd edir ki, istifadə edilən ifadələr pis rəftar hallarında dövlətin hüquq-mühafizə orqanlarının potensial məsuliyyəti üzərində ictimai müzakirələr çərçivəsində

edilmişdir. Ərizəçinin istifadə etdiyi dil təhrikçi xüsusiyyətli olsa və ərizəçinin nitqindəki bəzi terminlər onun bəyanatına düşmənin çalarlar əlavə etmiş olsa da, nəzərə alınmalıdır ki, o, zorakılığa əl atılmasına çağırırdı və nifrət dolu nitq deyildir. Bundan əlavə, söhbət mətbuat konfransı zamanı edilmiş şifahi mülahizələrdən gedir və bu səbəbdən, ərizəçinin onları fərqli şəkildə ifadə etməsi, yaxşılaşdırması və ya ictimaiyyətə çatdırılmadan geri götürülməsi imkanından məhrum olmuşdur. Respublika quruluşlu dövlətlərdə dövlət başçılarının statusunun həddindən artıq qorunması ilə bağlı yurisprudensiyasını xatırladaraq, Məhkəmə hesab edir ki, işlə bağlı prinsiplər nəzəri olaraq monarxiya quruluşuna da tətbiq edilə bilər. Kralın ictimai müzakirələrdə bitərəf mövqə tutması, yeni arbitr və dövlət simvolu rolunda çıxış etməsi faktı onu rəsmi vəzifələrini icra edərkən və ya təmsil etdiyi dövlətin nümayəndəsi qismində, xüsusilə də həmin dövlətin konstitusiya quruluşunu və monarxiya rejimini mübahisələndirən şəxslər tərəfindən tənqidlərdən tamamilə kənarda tuta bilməz. Digər tərəfdən, kralın konstitusiyaya müvafiq olaraq, cinayət sahəsində heç bir məsuliyyət daşımaması faktı özü-özlüyündə onun bir insan olaraq nüfuzuna hörmət edilməsi çərçivəsində institusional, dövlətin başında simvolik məsuliyyətə cəlb edilməsinə mane ola bilməz. Qeyd edilməlidir ki, mübahisəli bəyanatlar kralın nə şəxsi həyatını, nə də şəxsi nüfuzunu şübhə altına alırdı. Belə ki, onlar sadəcə onun dövlət aparatının və hərbi qüvvələrin rəhbəri və simvolu qismində institusional məsuliyyətini hədəfə almışdır. Hazırkı işin hallarında heç bir şey bu növ cəzanın verilməsini əsaslandırmır. Maraqlı şəxsin azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilməsi onun siyasətçi simasında cəza müddətində passiv seçki hüququndan məhrum edilməsinə səbəb olmuşdur. Nəticədə, ərizəçinin məhkum edilməsi izlənilən qanuni məqsədlərə, yəni İspaniya kralının İspaniya Konstitusiyası ilə təmin edilən nüfuzunun qorunmasına müvafiq olmamışdır.

Qərar

İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmuşdur (yekdilliklə).

Kompensasiya

Konvensiyanın 41-ci maddəsi

Məhkəmə qərara alıb ki, mənəvi zərərə görə 20.000 avro kompensasiya təyin edilsin.

RTBF Belçikaya qarşı iş üzrə 29.03.2011-ci il tarixli Qərar (II Bölmə)

RTBF v. Belgium (no. 50084/06)

İş televiziya xəbərlər verilişinin müvəqqəti qadağan edilməsi ilə bağlıdır. İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmuşdur.

İşin halları

İctimai xidmətli radio və televiziya yayımları şirkəti olan ərizəçi “Qanun adından” adlı məhkəmə işlərinə həsr edilən veriliş təşkil etmişdir. 2001-ci ildə həmin verilişin epizodlarından biri tibbi risklərə həsr edilmiş və nümunə olaraq yazılı mətbuatda qeyd edilmiş həkimin pasiyentlərinin şikayətlərindən istifadə etmişdir. Sonuncunun tələblərindən sonra birinci instansiya məhkəməsinin sədri verilişin həmin hissəsinin iki milyon Belçika frankı cəriməsi ilə mahiyyəti üzrə qərar çıxarılanadək dayandırılması sərəncamını vermişdir. Ərizəçinin cəhdləri uğursuz olmuşdur. Həkim tərəfindən ərizəçiyə qarşı qaldırılmış iddia şikayətin Avropa Məhkəməsinə verildiyi tarixdə hələ də icraatda idi.

Hüquqi məsələlər

Konvensiyanın 10-cu maddəsi

Aktual məhkəmə mövzuları ilə bağlı məsələlərlə əlaqədar televiziya verilişinin bir epizodunun iş üzrə mahiyyəti üzrə qərar çıxarılanadək dayandırılması hakimiyyət orqanlarının ərizəçinin ifadə azadlığı hüququna müdaxilə etməsi ilə nəticələnmişdir. Sözügedən müdaxilənin hüquqi əsaslarının axtarışında Məhkəmə Belçika Konstitusiyasının ifadə azadlığından istifadə edilməklə törədilən əməllərin öncədən deyil, yalnız törədildikdən sonra cəzalandırılmasına icazə verdiyini aşkarlamışdır. Prosessual Məcəlləyə və Mülki Məcəlləyə gəldikdə, onlar mümkün məhdudiyyətlərin növünü, məqsədini, müddətini, ölçülərini və nəzarətini dəqiqləşdirmir. Daha dəqiq desək, onlar hakimin müdaxiləsinə icazə versələr də, onun çəkindirici müdaxilə etmək səlahiyyəti ilə bağlı yurisprudensiyada fikir ayrılıqları vardır.

Beləliklə, Belçika hüququnda ərizəçiyə ağlabatan dərəcədə sözügedən verilişin yayımlanmasının qadağan edilməsini öncədən görə biləcək aydın və sabit yurisprudensiya yoxdur. Halbuki, ifadə azadlığının xəbərdaredici məhdudiyyətlərinin dəqiq və spesifik çərçivəsi olmadan, əvvəlcədən elan edilən televiziya verilişlərində şübhə altına salınmasından qorxuya düşən çoxsaylı şəxslər onların şikayətlərinə fərqli müxtəlif cavablar verə biləcək hakimə müraciət edə bilərdilər, bu isə, məlumatın çatdırılması azadlığının mahiyyətinin qorunmasına uyğun olmayacaqdı. Bundan əlavə, Məhkəmə dövlətlərin audio görüntüləri olan videoları nəzarət rejiminə məruz qoymasına əngəl olmamaqla, həmin mətbuat və yazılı mətbuatın fərqli rejimlərə məruz qalması prinsipini qəbul etsə də, hazırkı işdə Kassasiya Məhkəməsi tərəfindən yazılı və ya audiovizual mətbuatın hər birinə Konstitusiyanın müxtəlif müddələrinin tətbiq edilməsi süni görünür. O, yayımdan öncə qoyulan məhdudiyyətlərin sərt hüquqi çərçivəyə qoyulmasını təmin etmir və Belçika yurisprudensiyası Konstitusiya ilə qadağan edilən

“senzura” anlayışı ilə bağlı məsələni həll etmir. Beləliklə, qanunvericilik Belçika yurisprudensiyası ilə birgə götürülmüş şəkildə Konvensiyanın tələb etdiyi qabaqcadan gözlənilənlik şərtinə cavab vermir.

Qərar

İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmuşdur (yekdilliklə).

Kompensasiya

Konvensiyanın 41-ci maddəsi

Məhkəmə qərara alıb ki, pozuntunun təsbiti özlüyündə maddi və mənəvi zərərlərin ödənilməsi üçün yetərlidir.

Konvensiyanın 14-cü maddəsi

Ayrı-seçkiliyin qadağan olunması

Bu Konvensiyada təsbit olunmuş hüquq və azadlıqlardan istifadə cins, irq, dərinin rəngi, dil, din, siyasi və ya digər baxışlar, milli və ya sosial mənşə, milli azlıqlara mənsubiyyət, əmlak vəziyyəti, doğum və ya digər hər hansı əlamətlərinə görə ayrı-seçkilik olmadan təmin olunmalıdır.

AYRI-SEÇKİLİK (Konvensiyanın 8-ci maddəsi)

Kiyutin Rusiyaya qarşı iş üzrə 10.03.2011-ci il tarixli Qərar (I Bölmə)

Kiyutin v. Russia (no. 2700/10)

İş fərdi icazənin verilməsi üçün HIV pozitiv olan əcnəbinin fərqli yanaşmaya məruz qalması ilə bağlıdır. İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmuşdur.

İşin halları

Rusiya qanunvericiliyinə müvafiq olaraq, Rusiya vətəndaşı ilə nikaha daxil olmuş və ya rus övladı olan əcnəbilər HIV pozitiv olmadıqlarını sübut edən arayış təqdim etdikləri halda fərdi icazə ala bilərlər. HIV pozitiv olan xarici vətəndaşlar deportasiya edilməlidirlər. Özbək vətəndaşı olan ərizəçi Rusiyaya 2003-cü ildə gəlmiş, rus vətəndaşı ilə evlənmiş və ondan bir qızı vardır. Onun fərdi icazə üçün müraciəti HIV pozitiv olduğu səbəbindən rədd edilmişdir. O, məsələ ilə bağlı daxili məhkəmələrə müraciət etmiş, dövlət orqanlarının onun antiretrovirus müayinəsini artıq dərəcədə tələb edən zəif sağlamlığını, həyat tərzini və Rusiyada güclü ailə bağlarını diqqətə almadığını iddia etmişdir. Həmin ərizə və onun sonrakı şikayətləri uğursuz olmuşdur.

Hüquqi məsələlər

Konvensiyanın 8-ci maddəsi ilə birgə 14-cü maddə

a) Tətbiq edilmənin mümkünlüyü

Ərizəçinin ondan övladı olan rus vətəndaşı ilə həqiqi və qanuni nikahından irəli gələn münasibət “ailə həyatı” təşkil edirdi və Konvensiyanın 8-ci maddəsinin təsiri altına düşürdü. 14-cü maddə açıq-aşkar sağlamlıq vəziyyəti və hər hansı bir tibbi halı qadağan edilən ayrı-seçkiliyin zəminləri sırasında sadalamasa da, Məhkəmə yenicə fiziki əlillik və müxtəlif sağlamlıq problemlərinin həmin müddəanın təsiri altına düşdüyünü tanımışdır. Həmin yanaşma tərzini beynəlxalq ictimaiyyətin fikirləri ilə üst-üstə düşürdü¹. Müvafiq olaraq, HIV infeksiyası da daxil olmaqla, sağlamlıq vəziyyəti səbəbindən ayrı-seçkiliyə məruz qalma “digər vəziyyət” termini ilə əhatə edilirdi və 8-ci maddə ilə birgə götürülmüş 14-cü maddə tətbiq edilə bilərdi.

b) Mahiyyəti üzrə

Rusiyada güclü ailə bağları qurmuş olan ərizəçi ailə əsasında fərdi icazə almaq istəyən xarici vətəndaşlarla oxşar vəziyyətdə idi, lakin HIV pozitiv olduğundan fərqli yaşamağa məruz qalmışdır. Həmin yaşamanın müvafiq və obyektiv cəhətdən əsaslandırılması məsələsinə gəldikdə, dövlətin həmin sahədə mülahizə sərbəstliyi dar idi. Belə ki, HIV-lə yaşayan insanlar keçmişdə əhəmiyyətli ayrı-seçkiliyə məruz qalmış xüsusi kövrək qrupu təşkil edir və HIV pozitiv olan əcnəbilərin yaşayışdan istisna edilməsi ilə bağlı Avropa konsensusu yox idi. Müvafiq olaraq, yaşama müxtəlifliyini əsaslandırmaq üçün xüsusi ağır səbəblər olmalı idi.

Mübahisəli tədbirin ictimai sağlamlığı qorumaq kimi qanuni məqsədi izlədiyini qəbul etsə də, Məhkəmə tibbi ekspertlərin və beynəlxalq qurumların HIV-lə yaşayan insanların üzərinə səyahət qadağalarının qoyulmasının ictimai sağlamlıq narahatçılıqları ilə əsaslandırıla bilməyəcəyi ilə razılaştığını qeyd etmişdir. Bu cür qadağalar qısa inkubasiya periodu keçən xolera və ya sarılıq kimi yoluxucu xəstəliklərə münasibətdə təsirli olsa da, HIV pozitiv fərdin ölkədə varlığı ictimai sağlamlığa qarşı təhlükəli deyildir. HIV təsadüfən deyil, xüsusi hallarda keçirdi və şəxsin ölkədə qalma müddəti və vətəndaşlığından asılı deyildir. Buna baxmayaraq, HIV-lə bağlı səyahət qadağaları turistlər və ya qısa müddətli qonaqlar və ya əcnəbilərlə müqayisədə daha təhlükəli davranışlardan çəkinəcəyi fikrinə gəlmək üçün heç bir əsas olmasa da, ölkəsinə qayıdan rus vətəndaşlarının üzərinə qoyulmurdu.

¹ Avropa Şurasının Parlament Assambleyası (1116(1989) Təvsiyə); İnsan hüquqları üzrə BMT Komissiyası (1995/44 sayılı 3 mart 1995-ci il tarixli və 2005/84 sayılı 21 aprel 2005-ci il tarixli qətnamələri); Şikəst insanların hüquqları üzrə BMT Konvensiyası.

Bundan əlavə, HIV pozitiv olan və uzun müddətli sakinlərlə qısa müddətli qonaqlar arasında yanaşma fərqi birincilərin dövlət tərəfindən maliyyələşdirilən tibbi sistem üzərinə daha ağır yük qoyması arqumenti ilə əsaslandırılrsa da, həmin arqument Rusiyada tətbiq edilə bilməzdi. Belə ki, xarici vətəndaşlar təcili yardımdan savayı heç bir ödənişsiz tibbi yardımdan istifadə edə bilməzdilər.

Nəhayət, HIV-lə yaşayan şəxslərin üzərinə səyahət və məskunlaşma məhdudiyyətlərinin qoyulması xəstəliyin yayılmasının qarşısının alınmasında nəinki təsirsiz idi, əksinə, məsələn, əcnəbilər HIV-in üstünün açılmasındansa ölkədə qanunsuz qalmağı seçdiyi və ya yerli camaat HIV/AIDS-i yalnız "xarici problem" olaraq görməyə başladığı hallarda ictimai sağlamlığa zərər vura bilərdi. Məhkəmənin daha bir narahatçılığı həmin mübahisəli tədbirin ümumi şəkildə tətbiq edilməsi və ayrı-seçkilik xarakteri daşması idi. Ərizəçilərdən fərdi icazə ala bilmələri üçün HIV neqativ olduqlarını sübut etməsini tələb edən müddəalar və HIV pozitiv olan əcnəbilərin deportasiya edilməsi xüsusi işin hallarında fərdi qiymətləndirmənin aparılmasına yer vermirdi. Hazırkı işdə daxili dövlət orqanları ərizəçinin ərizəsini onun sağlamlıq vəziyyətini və ya Rusiyadakı ailə bağlarını nəzərə almadan, qanunvericiliyə istinad etməklə rədd etmişlər. Nəticədə, ərizəçinin xüsusi kövrək qrupa aid olduğu, ağlabatan və obyektiv əsaslandırmanın olmaması və fərdi qiymətləndirmənin aparılmaması nəzərə alınarsa, Hökumət dar mülahizə sərbəstliyini aşmış və ərizəçi sağlamlıq vəziyyəti səbəbindən ayrı-seçkiliyə məruz qalmışdır.

Qərar

İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmuşdur (yekdilliklə).

Kompensasiya

Konvensiyanın 41-ci maddəsi

Məhkəmə qərara alıb ki, mənəvi zərərə görə 15.000 avro kompensasiya təyin edilsin.

Konvensiyanın 37-ci maddəsi

Şikayətlərin siyahıdan çıxarılması

1. Əgər vəziyyət aşağıdakı nəticələrə gəlməyə əsas verirsə, icraatın istənilən mərhələsində Məhkəmə şikayəti işlərin siyahısından çıxarmaq barədə qərar qəbul edə bilər:

- a) şikayətçi daha öz ərizəsinə baxılmasına nail olmaq üçün səy göstərmirsə; və ya
- b) məsələ öz həllini tapıbsa; və ya

c) Məhkəmənin müəyyənləşdirdiyi istənilən digər səbəbə görə şikayətə baxışı davam etdirməyə lüzum yoxdursa.

Bununla belə, əgər bu Konvensiyanın və ona dair Protokolların müddəalarında müəyyən edilən insan hüquqlarına riayət olunması bunu tələb edirsə, Məhkəmə şikayətə baxmaqda davam edir.

2. Əgər Məhkəmə işin gedişinin buna bəraət qazandırdığını hesab edirsə, şikayətin baxılmalı işlər siyahısına bərpa edilməsi haqqında qərar qəbul edə bilər.

Konvensiyanın 37-ci maddəsinin 1 “b” yarımbəndi

HƏLL EDİLMİŞ MƏSƏLƏ

Lodzda Əmlak Sahiblərinin Assosiasiyası və digərləri Polşaya qarşı
iş üzrə 08.03.2011-ci il tarixli Qərardad (IV Bölmə)

Association of Real Property Owners in Łódź and others v. Poland
(no. 3485/02)

İş qanunvericiliyin məskunlaşma ilə bağlı boşluqlarının aradan qaldırılması ilə bağlı pilot qərarının ardından ümumi tədbirlərin həyata keçirilməsi və milli səviyyədə kompensasiya sisteminin mövcudluğu ilə bağlıdır. Şikayət Məhkəmənin işləri siyahısından çıxarılmışdır.

İşin halları

Ərizəçilər Polşada sayları 100.000 olduğu güman edilən ev sahibləri və ya onların nümayəndələri idi və onlar icarə nəzarəti, təmir öhdəlikləri və əmlakın təhlükəsizliyi qanunvericiliyinin təsiri altında idilər. Onlar Avropa Məhkəməsinə 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsi altında hüquqlarının pozulduğundan şikayət edirlər, lakin onların şikayətləri *Hutten-Czapska Polşaya qarşı*² işi ilə bağlı pilot qərarı ilə təsbit edilən prosedurun bir hissəsi olaraq təxirə salınmışdır. Həmin işdə Məhkəmə Polşa məskunlaşma qanunvericiliyinin sistematik olaraq düzgün işləmədiyini qeyd etmiş və dövləti daxili qanunvericiliyində mülkiyyətçilərin maraqları ilə birliyin ümumi maraqları arasında tarazlığı qoruya biləcək mexanizmin təsis edilməsinə yönləndirmişdir. Eyni işlə³ bağlı məsələnin dostcasına həlli ilə bağlı Məhkəmə bir sıra ümumi tədbirlərə əl atılmasının zəruriliyini qeyd etmişdir. Bunun ardından təmir və yeniləndirmə işləri ilə bağlı subsidiyalar sistemi, dövlət orqanlarının üzərinə sosial yaşayış yerlərinin təmin edilməsi öhdəliyinin qoyulması və icarə nəzarəti qanunvericiliyindən təsirlənmiş şəxslər üçün xüsusi kompensasiya sxemi daxil olmaqla, müxtəlif tədbirlər görülmüşdür.

² Polşaya qarşı *Hutten-Czapska* (BP), no. 35014/97, 19 iyun 2006-cı il, 87 sayılı İnformasiya Məlumatı.

³ *Hutten-Czapska Polşaya qarşı (məhkəmədənəkar tənzimləmə)* [BP], no. 35014/97, 28 aprel 2008-ci il, 107 sayılı İnformasiya Məlumatı.

Qeyd edilənlər baxımından, Məhkəmə tərəfləri ilk növbədə məsələnin Konvensiyanın 37-ci maddəsinin 1 “b” yarımbəndi nöqtəyi-nəzərdən həll edilib-edilmədiyinə münasibət bildirməyə dəvət etmişdir.

Hüquqi məsələlər

Konvensiyanın 37-ci maddəsinin 1 “b” yarımbəndi

İşlə bağlı məsələnin Məhkəmə qiymətləndirməsinin yalnız fərdi şəxslərin hüquqlarının müdafiə edilməsi və işə dair qəbul edilən həll yolları ilə məhdudlaşdırılmadığı, əksinə daxili qanunvericilikdə ümumi boşluğun aradan qaldırılması ilə əlaqədar dövlət tərəfindən tətbiq edilən ümumi tədbirləri əhatə etməsi pilot qərarı prosedurunun başlıca keyfiyyətidir. Bu baxımdan, Məhkəmə cavabdeh Dövlət tərəfindən tətbiq edilən ümumi tədbirlərin mülkiyyətçilərin əmlakın təmiri ilə bağlı çəkdiyi xərclərin geri ödənilməsinə hüquq verən müddəaların öncəki çatışmazlığını yetərinə aradan qaldırdığını, bununla da, onları icarəçilər tərəfindən ödənilən icarə haqqının yetərsiz olduğu hallarda maliyyə itkilərindən qoruduğunu qeyd etmişdir. Yeni qanunvericilik normaları ev sahiblərinə ödənilən icarə haqqına mülkiyyətin əldə edilməsi və ya müasirləşdirilməsi üçün xərclənən kapitalı tədricən əlavə etmək hüququ da verirdi. Belə ki, onların icarədən gəlir əldə etmək hüququ qanunla təmin edilirdi.

İcarəyə nəzarət sisteminin düzgün işləməməsindən təsirlənən insanların məruz qalmış olduğu keçmiş zərərlərin geri ödənilməsi məsələsinə gəldikdə, Məhkəmə təkrarən qeyd etmişdir ki, pilot qərarının qəbul edilməsindən və dövlətin Konvensiyaya müvafiq olaraq bərpaedici addım atmasından sonrakı rolu eyni vəziyyətdən irəli gələn hər bir və hər təkrarlayıcı halda fərdi maliyyə yardımı göstərilməsinə dönüşdürülə bilməz. Hazırkı işdə tətbiq edilən təzminat sxemi 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsinin pilot proseduru ilə müəyyənləşdirilən sistematik pozuntusunun səbəb olduğu zərərə görə kompensasiyanın ödənilməsi üçün müvafiq imkanlar təklif edirdi. Nəticədə, dövlət orqanları Konvensiyanın pozulması üçün kompensasiya iddialarının praktiki həllini mümkün edən mexanizm təsis etmişlər. Müvafiq olaraq, hazırkı şikayətin verilməsinə səbəb olan məsələ və Polşaya qarşı digər icarə nəzarəti şikayətləri Konvensiyanın 37-ci maddəsinin 1 “b” yarımbəndinin məqsədləri üçün həll edilmiş və həmin işlərin baxılmasına davam edilməsi artıq öz əsasını itirmişdir.

Qərar

Şikayət işlərin siyahısından çıxarılmışdır (yekdilliklə).

Konvensiyanın 46-cı maddəsi

Hutten-Czapskanın mahiyyəti və dostcasına həll edilmiş qərarların icra edilməsinə və Polşa dövlətinin Məhkəmə tərəfindən qeyd edilən ümumi tədbirlərin implementasiyasını təmin etmə öhdəliyindən azad olunmasına nəzarət edilməsinə Nazirlər Komitəsi rəhbərlik etsə də, Məhkəmənin 19-cu maddə üzrə öhdəliyi yerinə yetirilmişdir. Həmin şəraitdə pilot qərarı prosedurunun davam etdirilməsi əsassız idi və Polşa icarə nəzarəti işinə münasibətdə bağlanmışdır. Bu qərar hazırkı şikayəti və digər təxirə salınmış şikayətləri işlərin siyahısına bərpa etmək və ya şəraitin tələb etdiyi hallarda növbəti işlərə mahiyyəti üzrə baxmaq üçün Məhkəmənin verə biləcəyi hər hansı bir qərara zərər vurmamışdır.

Qərar

Pilot qərarı proseduru bağlı elan edilmişdir (yekdilliklə).

Konvensiyanın 46-cı maddəsi

Qərarların məcburi qüvvəsi və icrası

1. *Razılığa gələn Yüksək Tərəflər tərəf olduqları istənilən məhkəmə prosesində Məhkəmənin verdiyi qəti qərarı yerinə yetirmək öhdəliyi götürürlər.*

2. *Məhkəmənin qəti qərarı icrasına nəzarət edilmək üçün Nazirlər Komitəsinə göndərilir.*

3. *Əgər Nazirlər Komitəsi hesab edərsə ki, qəti qərarın yerinə yetirilməsinə nəzarətə qərarın şərhilə bağlı ortaya çıxan problemlər maneə yaradır, bu zaman o, şərhilə bağlı ortaya çıxan məsələni həll etmək üçün işi Məhkəməyə göndərə bilər. Qərarın göndərilməsi üçün Komitədə iştirak etmək hüququ olan nümayəndələrin üçdə iki səs çoxluğu tələb olunur.*

4. *Əgər Nazirlər Komitəsi hesab edərsə ki, Razılığa gələn Yüksək Tərəf özünün tərəf olduğu məhkəmə prosesinin qəti qərarını yerinə yetirməkdən boyun qaçırır, bu zaman o, həmin Tərəfə rəsmi xəbərdarlıq göndərdikdən sonra və Komitədə iştirak etmək hüququ olan nümayəndələrin üçdə iki səs çoxluğu ilə qəbul edilmiş qərarla 1-ci bəndə əsasən həmin Tərəfin üzərinə götürdüyü öhdəliyi yerinə yetirib-yetirməməsi məsələsini aydınlaşdırmaq üçün işi Məhkəməyə göndərə bilər.*

5. *Əgər Məhkəmə 1-ci bəndin pozulduğunu aşkar edərsə, onda müəyyən ölçülərin götürülməsi üçün işi Nazirlər Komitəsinə göndərir. Əgər Məhkəmə 1-ci bəndin pozulmadığını aşkar edərsə, onda iş üzrə təhqiqatın başa çatdırılması üçün onu Nazirlər Komitəsinə göndərir.*

QƏRARLARIN İCRASI

Lodzda Əmlak Sahiblərinin Assosiasiyası və digərləri Polşaya qarşı
iş üzrə 08.03.2011-ci il tarixli Qərardad (IV Bölmə)

Association of Real Property Owners in Łódź and others v. Poland
(no. 3485/02)

İş qanunvericiliyin məskunlaşma ilə bağlı boşluqlarının aradan qaldırılması ilə bağlı pilot qərarının ardından ümumi tədbirlərin həyata keçirilməsi və milli səviyyədə kompensasiya sisteminin mövcudluğu ilə bağlıdır. Pilot qərarı proseduru bağlı elan edilmişdir.

(baxın, yuxarıda Konvensiyanın 37-ci maddəsinin 1 “b” yarımbəndi)

QƏRARIN İCRASI

ÜMUMİ TƏDBİRLƏR

Šekerović və Pašalić Bosniya və Herseqovinaya qarşı
iş üzrə 08.03.2011-ci il tarixli Qərar (IV Bölmə)

Šekerović and Pašalić v. Bosnia və Hertseqovina
(no. 5920/04 and 67396/09)

İş cavabdeh Dövlətin üzərinə pensiya sistemindəki boşluqların aradan qaldırılması öhdəliyinin qoyulması ilə bağlıdır.

İşin halları

Bosniya və Herseqovinaya qarşı Karanović işində olduğu kimi, hazırkı işdə ərizəçilər dövlətin daxili məhkəmələrin onların pensiya ödənişlərinin Bosniya və Herseqovina müharibəsi zamanı daxilə köçürülmüş olduqları Srpska Respublikasından müharibədən sonra döndükləri və pensiya hədlərinin yüksək olduğu Bosniya və Herseqovinaya köçürülməsi ilə bağlı qərarına əməl etməməsindən şikayətlənirlər.

Hüquqi məsələlər

Karanović işindəki qərarı ilə Məhkəmə yekdilliklə ərizəçilərin pensiya ödənişlərinin Srpska Respublikasından Federasiya Fonduna köçürülməməsinin Konvensiyanın 6-cı maddəsi və 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsinə zidd olduğunu bildirmişdir. O, həmçinin yekdilliklə ikinci ərizəçinin müharibədən sonra Srpska Respublikasından qayıdan pensiyaçı qismində obyektiv və ağlabatan səbəb olmadan Federasiyada qalan pensiyaçılardan fərqli yaşamağa məruz qaldığı faktının 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsi ilə birgə Konvensiyanın 14-cü maddəsinə zidd olduğunu aşkarlamışdır.

Konvensiyanın 46-cı maddəsi

Karanović işinin halları Bosniya pensiya sistemində boşluqların üstünü açmışdır ki, həmin boşluqlar səbəbindən vətəndaşların bütöv bir sinfi müharibədən sonra Federasiyaya dönmüş olmasına baxmayaraq, Federasiya pensiyası deyil, Srpska pensiyası almağa davam etmişdir. Cavabdeh Hökumət tərəfindən verilən statistik məlumatlara əsasən həmin kateqoriyaya 3.500-dən çox nəfər daxil idi və onların hamısı Məhkəməyə potensial ərizəçilər idi. *Karanović* işi və həmin şəxslərin Federasiya pensiyası ala bilməsi üçün qanunvericiliyə düzəliş edilməsini tələb edən Konstitusiya məhkəməsinin sonrakı qərarına baxmayaraq, onların pensiya hüquqlarının köçürülməsi üçün heç bir addım atılmamışdır. Həmin vəziyyətin Konvensiya təchizatı üçün təmsil etdiyi təhlükəni nəzərə alaraq, Məhkəmə cavabdeh Dövləti qərarın qəti qüvvəyə minməsi anından altı ay müddətində müvafiq qanunvericiliyə ərizəçilər və eyni vəziyyətdə olanların Federasiya pensiyasına müraciət edə bilməsinə imkan yaratmaq məqsədilə düzəliş edilməsinə yönləndirmişdir. Bununla belə, həmin qayda müharibədən sonra Federasiyaya qayıtmayanlara aid edilməmişdir, lakin Srpska Respublikasından geri qayıtdıqdan sonra Federasiya pensiyası alanlar ikinci ərizəçi kimi ölkədən çıxsalar da, pensiya haqlarını saxlayırdılar.

Kompensasiya

Konvensiyanın 41-ci maddəsi

Məhkəmə qərara alıb ki, ədalətli kompensasiya tələbi ilə çıxış edən ikinci ərizəçiyə mənəvi zərərə görə 5.000 avro kompensasiya təyin edilsin.

Konvensiyanın 1 sayılı Protokolunun 1-ci maddəsi

Mülkiyyətin müdafiəsi

Hər bir fiziki və hüquqi şəxs öz mülkiyyətindən maneəsiz istifadə hüququna malikdir. Heç kəs cəmiyyətin maraqları naminə qanunla və beynəlxalq hüququn ümumi prinsipləri ilə nəzərdə tutulmuş şərtlər istisna olmaqla, öz mülkiyyətindən məhrum edilə bilməz.

Yuxarıdakı müddəalar dövlətin ümumi maraqlara müvafiq olaraq, mülkiyyətdən istifadəyə nəzarəti həyata keçirmək, yaxud vergilərin və ya digər rüsum və ya cərimələrin ödənilməsini təmin etmək üçün zəruri hesab etdiyi qanunları yerinə yetirmək hüququnu məhdudlaşdırmır.

ƏMLAKDAN MANEƏSİZ İSTİFADƏ

Kleyn Avstriyaya qarşı iş üzrə 03.03.2011-ci il tarixli Qərar (I Bölmə)

Klein v. Austria (no. 57028/00)

İş vəzifəsindən kənarlaşdırılan vəkilin pensiya hüquqlarını itirməsi ilə bağlıdır. İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmuşdur.

İşin halları

Avstriyada hüquqşünaslar üçün yaşa görə pensiya hüquqi peşə sahiblərinin icbari kontribusiyaları ilə və dövlət tərəfindən hüquqi yardım sxemi altında hüquqşünasların göstərdiyi məcburi xidmətlərin kompensasiyası olaraq göstərilən kontribusiyalarla maliyyələşdirilir. Vəkil olan ərizəçi müflislik icraatı ilə əlaqədar öz vəzifəsini yerinə yetirmək hüququnu itirənədək otuz iki il ərzində pensiya kontribusiyalarını ödəmişdir. O, pensiyaya çıxma yaşına çatdıqdan sonra yaşa görə pensiya ilə bağlı yerli vəkillər palatasına müraciət etmişdir. Lakin daxili məhkəmələr tərəfindən təsdiq edilən qərarla onun ərizəsi pensiya yaşına çatanaqədər vəzifəsini icra etmək hüququnu itirmiş olduğu və Vəkillər Siyahısında adının olmadığı səbəbi ilə rədd edilmişdir.

Hüquqi məsələlər

1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsi

Peşə vəzifələrinin icrası zamanı peşəkar təşkilata icbari bərabərhüquqlu üzvlüyə əsaslanan yaşa görə pensiya sxemi pensiya yaşına çatma zamanı pensiya ödənişi hüququna qanuni gözləntilərə yer verir və 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsinin təsiri altında mülkiyyət növünü təşkil edir. Bundan əlavə, Vəkillər Palatası hakimiyyət orqanı olduğundan onun atdığı addımlar dövləti məsuliyyətə cəlb edirdi.

Pensiya ödənişlərinin ödənilməsindən imtina edilməsi ərizəçinin mülkiyyətindən maneəsiz istifadə hüququna müdaxilə təşkil edirdi. Yaşa görə pensiyanın azaldılması və ya ondan tamamilə imtina edilməsi nə mülkiyyətdən istifadəyə nəzarət, nə də mülkiyyətin müsadirə edilməsi hesab edilə bilərdi. O, 1-ci maddənin 1-ci hissəsinin təsiri altına düşürdü. Məhkəmə bu səbəbdən birliyin ümumi maraqlarından irəli gələn istəklər və fərdin əsas hüquqlarının müdafiəsi tələbi arasında düzgün tarazlığın tutulub-tutulmadığını müəyyənləşdirməli idi. Bu baxımdan, Məhkəmə cinayət məhkumluğu ilə bağlı pensiya hüquqlarının itirilməsi və ya azaldılması ilə bağlı iki əvvəlki işdə⁴ cinayət icraatına əlavə olaraq intizam prosedurlarının tətbiq edilməsi və ya pensiyanın ödənilməməsinin Dövlətin mülahizə sərbəstliyi çərçivəsinə düşdüyünü vurğulasa da, hazırkı işdə ərizəçinin pensiya iddiası yalnız onun Vəkillər Palatasının üzvü olmadığı səbəbindən⁵ rədd edilmişdir. Məhkəmənin zənnincə, dövlət müflisləşən vəkilləri vəzifədən azad etməkdə qanuni maraqlara malik olsa da, həmin maraq heç bir cəzalandırıcı element olmadıqca, bütün pensiya ödənişlərinin itirilməsini əsaslandırma bilməz.

⁴ *Benfield Birləşmiş Krallığa qarşı* (qərardad), no. 6223/04, 18 oktyabr 2005-ci il, 79 sayılı İnformasiya Məlumatı və *Apostolakis Yunanıstana qarşı*, no. 39574/07, 22 oktyabr 2009-cu il, 123 sayılı İnformasiya Məlumatı.

⁵ Ərizəçi, həmçinin vəsaitlərin mənimlənməsində ittiham edilsə də, bu onun pensiya iddiasına birbaşa təsir etməmişdir.

İcbari xüsusiyyət daşıdığını nəzərə alsaq, vəkili pensiya sxeminin məqsədi pensiya yaşına çatan vəkillərə Dövlət pensiya sxemi ilə təmin edilən məbləğə müvafiq yaşa görə pensiya verilməsi idi. Bu, Hökumətin dediyi kimi, iddia edilməsindən öncə etibarlı müqavilə öhdəliklərinin olmasını tələb edən sığorta zərəri ilə müqayisə edilə bilən deyil. Əslində, 2003-cü ildəki qanunverici islahatların pensiya yaşına çatdıqları zaman vəkili Vəkillər Siyahısında olması tələbini ləğv etməsi faktı həmin şərtin artıq müvafiq olmadığından xəbər verirdi. Nə də vəkildən vəzifəsindən uzaqlaşdırılmaq və bununla da vəkillik sxemi altında hüquqlarını itirmək kimi müstəsna riskdən özünü müdafiə etmək üçün könüllü şəkildə dövlət sxeminə qoşulması gözlənilə bilərdi. Vəkillik sxemindən faydalananların əhatə dairəsini məhdudlaşdırmaq kontribusiyaların səviyyəsini azaltmağa xidmət etmiş olsa da, icbari sistemlə əlaqədar normalar ərizəçi kimi müstəsna halları nəzərə almalı idi. Karyerası boyunca həm fərdi, həm də kollektiv pensiya sxeminə kontribusiya göstərdikdən sonra ərizəçini pensiya hüquqlarından məhrum etməklə, dövlət orqanları rəqib maraqlar arasında düzgün tarazlığı tuta bilməmiş və onun üzərinə artıq yük qoymuşlar.

Qərar

İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmuşdur (yekdilliklə).

Kompensasiya

Konvensiyanın 41-ci maddəsi

Məhkəmə qərara alıb ki, ədalətli kompensasiya məsələsinin həlli təxirə alınsın.

Potomska və Potomski Polşaya qarşı
iş üzrə 29.03.2011-ci il tarixli Qərar (IV Bölmə)
Potomska and Potomski v. Poland (no. 33949/05)

İş dövlət orqanlarını tarixi abidələr reyestrində qeydə alınmış ərazini müsadirə etməyə məcbur etmənin qeyri-mümkünlüyü ilə bağlıdır. İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmuşdur.

İşin halları

Ərizəçilər 1970-ci ildə Yəhudi qəbristanlığının bağlanmasıdan sonra təsərrüfat torpağı kimi təsniflənirilmiş ərazini 1974-cü ildə Dövlətdən almışlar. Torpağı almazdan öncə ərizəçilər dövlət orqanlarına torpaq üzərində ev və emalatxana tikmək niyyətində olduqlarını bildirmişlər. 1987-ci ildə dövlət

orqanları əmlakın əsrin başlanğıcından Yəhudi qəbristanlığı olduğunu və regionda Yəhudi mədəniyyətinin nadir qalıqlarından biri olduğunu qeyd edərək, onu tarixi abidələr reyestrinə daxil etmək qərarına gəlirlər. Nəticədə, ərizəçilərdən torpağı qorumaq və mühafizə etmək tələb edilmiş və onlara icazəsiz hər hansı bir iş görmələri qadağan edilmişdir. Üç dəfə (1992, 2001 və 2003) tarixi abidələrin region üzrə inspektoru yerli orqanlardan torpağı müsadirə etmələrini tələb etmiş, lakin mer son olaraq vəsait çatışmazlığını səbəb gətirərək tələbə əməl etməmişdir. Həmin müddətdə ərizəçilərə əvəzində alternativ torpağa köçürülmələri təklifi edilmiş, lakin onların zənnincə mülkiyyətlərinin dəyərinə uyğun olmayan çöllük və bataqlıq təklifi ilə razılaşmamışlar.

Hüquqi məsələlər

1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsi

Ərizəçilərin qanunla təmin edilən (1962-ci il tarixli Mədəni irsin qorunması haqqında Qanun) və Polşanın mədəni irsini qorumaq kimi qanuni məqsədi izləyən mülkiyyətdən maneəsiz istifadə hüququna müdaxilə edilmişdir. Məhkəməyə təqdim edilən sübutlara görə dövlət orqanları 1973-cü ildə ərizəçilərin torpağı tikinti ilə məşğul olmaq üçün almaq niyyətində olduqlarını bildirdilər. 1987-ci ildə mülkiyyəti siyahıya daxil etmək qərarı onun istifadəsi ilə bağlı çoxsaylı böyük təsirlər törədə biləcək qadağalara yol açmış oldu. Ümumi maraqlar və ərizəçilərin hüquqları arasında düzgün tarazlığın qorunub-qorunmadığını qiymətləndirmək üçün Məhkəmə müdaxilənin qarşılığında hansı tədbirin görüldüyünü təhlil etməli idi və o, bu baxımdan ən müvafiq tədbirin təminat ödəməklə və ya uyğun alternativ mülkiyyətin təklif edilməsi ilə ekspropriasiya ola biləcəyinə qərar vermişdir. Bununla belə, o qeyd etmişdir ki, daxili hüquqa müvafiq olaraq xüsusi tarixi, elmi və ya incəsənət dəyəri daşıyan abidənin müsadirəsi yalnız dövlət orqanlarının tələbi ilə baş tuta bilər və onların səlahiyyətinə aiddir və ərizəçilər heç bir şəkildə dövlət orqanlarını onların torpaqlarını ekspropriasiya etməyə məcbur edə bilməzdilər.

Ərizəçilərin alternativ torpaq təkliflərini rədd etməsinə gəldikdə, təklif edilən torpağın qiymətləndirilməməsi və ya torpağın səmərəliliyi ilə bağlı mübahisələrin həll üçün prosessual mexanizmin olmadığı halında, ərizəçilər həmin təklifləri rədd etməkdə ittiham edilə bilməzlər. Belə ki, onlar maraqlarının yetərinə mühafizə ediləcəyi barədə zəmanətlərə malik deyildilər.

Nəhayət, ərizəçilərin torpaqları üzərində heç bir iş görə bilməməsi, eləcə də onun müsadirə edilməməsindən irəli gələn qeyri-müəyyən vəziyyət uzun müddət davam etmişdir. Müvafiq olaraq, birliyin ümumi maraqları və mülkiyyətin mühafizə edilməsi tələbi arasında düzgün tarazlıq pozulmuş və ərizəçilər artıq çətinliyə məruz qalmışlar.

Qərar

İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmuşdur (yekdilliklə).

Kompensasiya**Konvensiyanın 41-ci maddəsi**

Məhkəmə qərara alıb ki, ədalətli kompensasiya məsələsinin həlli təxirə alınsın.

MÜLKİYYƏTDƏN MƏHRUM EDİLMƏ

Vistiņš və Perepjolkins Latviyaya qarşı

iş üzrə 08.03.2011-ci il tarixli Qərar (III Bölmə)

Vistiņš və Perepjolkins v. Latvia (no. 71243/01)

İş Latviyanın müstəqilliyini əldə etməsindən sonra müsadirə edilmiş torpaqlar üçün kadastr bazar qiymətindən olduqca aşağı kompensasiya verilməsi ilə bağlıdır. İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmamışdır.

İşin halları

1994-cü ildə həyatda olarkən bağlanan ianə müqaviləsi ilə ərizəçilər Riqaın tərkib hissəsinə və əsasən liman infrastrukturuna daxil olan adalarda böyük ərazilərin mülkiyyətçisinə çevrilmişlər. Həmin torpaqlar Sovet İttifaqı tərəfindən qanunsuz yolla ələ keçirilmiş, lakin mülkiyyətçilər 1990-cı illərin əvvəlində aparılan özəlləşdirmə hərəkəti çərçivəsində onları əldə etmişlər. İanə zamanı qeyd edilən torpaqların kadastral dəyəri aşağı idi, lakin 1996-cı ildə onların Riqa portunun sahəsinə daxil edilməsindən sonra onlar birinci ərizəçiyə aid edilən torpaqlar üçün 900.000 avro və ikinci ərizəçiyə aid olan torpaqlar üçün 5 milyon avro dəyərində hesablanmışdır. 1997-ci ildə Latviya Parlamenti Riqa muxtar kommuniya portuna daxil olan torpaqların dövlət ehtiyacları üçün müsadirə edilməsi ilə bağlı qanun qəbul etmişdir. Ərizəçilərin payına düşən kompensasiyanın miqdarı torpaqların müsadirəsi üçün nəzərdə tutulan təzminatın 1940-cı il 22 iyul üçün kadastral qiymətin konversiya əmsalına vurulması ilə müəyyənləşdirildiyini təsbit edən yeni qanunvericilik müddəasına müvafiq olaraq 850 və 13.500 avro məbləğində müəyyənləşdirilmişdir. 1999-cu ildə ərizəçilər 1994-cü ildən bəri torpaqların istifadəsi üçün keçmiş icarə haqlarının ödənilməsi məqsədilə məhkəmə iddiası qaldırmışlar və onlara müvafiq olaraq təxminən 85.000 və 593.150 avro miqdarında məbləğ ayrılmışdır. Onlar 1923-cü il tarixli ekspropriasiya haqqında ümumi qanuna əməl edilmədiyini iddia edərək, dövlətin mülkiyyət hüququnun kadastral qiymətinin ləğv edilməsini tələb etmişlər; lakin torpaqlarının 1923-cü il deyil, 1997-ci il qanunu əsasında ekspropriasiya edildiyi zəminində onların iddiası təmin edilməmişdir.

Hüquqi məsələlər

1 saylı Protokolun 1-ci maddəsi

Mübahisə edilən tədbir Latviyanın müstəqilliyini geri qazanmasının ardından özəlləşdirmə prosesinə aid idi. Mübahisəli torpaqların keçmiş mülkiyyətçilərin varislərinə geri qaytarılması, onların ərizəçilərə ianə edilməsi və müsadirə olunması nisbətən qısa və yaxın vaxt müddətində baş vermişdir. Halbuki, xüsusi olaraq da bu sahədə qanunverici özəlləşdirmə zamanı ortaya çıxacaq sosial bərabərlik və ədalət, boşluqlar və ya ədalətsizliklərin aradan qaldırılması üçün daha geniş mülahizə sərbəstliyinə malik olmalıdır. Bu halda xüsusi hazırlanmış və spesifik qanunların qəbulu 1 saylı Protokolun 1-ci maddəsi baxımından əsaslandırılı bilər. Məhkəmə 1997-ci il qanununun bu maddəsinin əsas məqsədlərinə açıq-aşkar zidd və ya qeyri-müvafiq bir hal görmür və beləliklə, mübahisəli torpaqların müsadirəsi “qanunla nəzərdə tutulmuş şəkildə” edilmişdir. Bundan əlavə, bu tədbir ictimai yararlılıq, yeni Rıqa muxtar limanının infrastrukturunun idarə edilməsinin mümkün qədər səmərəli hala gətirilməsi məqsədini güdürdü. Belə ki, həmin liman nəqliyyat siyasəti, daha geniş şəkildə isə dövlətin iqtisadi siyasətindən irəli gəlirdi.

Tədbirin mütənasibliyinə gəldikdə, Məhkəmə hazırkı kadastral qiymət və ərizəçilər tərəfindən son olaraq əldə edilən kompensasiya məbləği (min dəfəyə qədər az) arasında böyük uyğunsuzluq görür. Bununla yanaşı, o qeyd edir ki, torpaqların dəyərinin hədsiz dərəcədə artması orada yerləşən liman infrastrukturunun inkişafından və həmin torpaqların strateji əhəmiyyətliliyinin onilliklər ərzində tamamilə dəyişilməsindən irəli gəlir və bunlar nə ərizəçilərin, nə də köhnə mülkiyyətçilərin heç bir şəkildə təsir edə bilmədiyi obyektiv faktorlardır. Bundan əlavə, ərizəçilər həmin torpaqları pulsuz əldə etmiş və oraya heç bir investisiya yatırmadan və müvafiq vergiləri ödəmədən yalnız üç il onların mülkiyyətçisi olmuşlar. Həmin şəraitdə və bərabərlik və ümumi siyasət mülahizələrini nəzərə alaraq, Məhkəmə Latviya dövlət orqanlarının torpaqların tam kadastral və ya bazar qiymətlərini ödəməməyə yönümlü olduqlarını hesab edir. Bununla belə, ərizəçilər torpaqların hazırkı qiymətinə müvafiq şəkildə hesablanan gecikdirilmiş icarə və servitutlar adı ilə əhəmiyyətli məbləğlər əldə etmişlər. Həmin məbləğlər tamamilə fərqli hüquqi əsaslara malik olsa da, yenə də “gözlənilməmiş gəlir təsirindən” faydalanmışdır və vəziyyətə ümumilikdə baxsaq, təzminat adı ilə ödənilən məbləğlər qeyri-mütənasib görünür. Məhkəmə son olaraq qeyd edir ki, mübahisələndirilən tədbir qanunverici müddəadan irəli gəlir və ərizəçilər Latviya yurisdiksiyaları qarşısında adekvat prosessual təminatlardan faydalanmışlar. Müvafiq olaraq, milli orqanlar malik olduqları mülahizə sərbəstliyi həddini aşmamış, onların ərizəçilərin üzərlərinə qoyduqları yük hədsiz olmamış və ümummilli maraq və mülkiyyətin müdafiəsi arasında “ədalətli tarazlıq” pozulmamışdır.

Qərar

İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmamışdır (bir səsə qarşı altı səs).

1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsi ilə birgə Konvensiyanın 14-cü maddəsi

Məhkəmə ərizəçilərin düşdüyü vəziyyətin digər daşınmaz əmlak sahiblərinin vəziyyəti ilə müqayisə edilməsindən ehtiyat edir. Tamamən əksini güman edərək, ictimai yararlılıq və dövlətin özəlləşdirmə sahəsində malik olduğu mülahizə sərbəstliyi ilə bağlı izlənən qanuni məqsəd baxımından, o, ərizəçilərə göstərilən xüsusi münasibətin obyektiv və əqlabatan əsaslara malik olduğunu hesab edir.

Qərar

İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmamışdır (yekdilliklə).

MÜLKİYYƏTDƏN İSTİFADƏYƏ NƏZARƏT

İş özəl şirkətlərin istifadə etdiyi elektrikötürücü naqillər üzrə konsessiya sazişlərinin dövlət tərəfindən ləğv edilməsi ilə bağlıdır. Şikayət qeyri-məqbul elan edilmişdir.

Uzan və digərləri Türkiyəyə qarşı
iş üzrə 29.03.2011-ci il tarixli Qərar (II Bölmə)
Uzan and others v. Turkey (no. 18240/03)

İşin halları

1998-ci ildə bir tərəfdən dövlət və digər tərəfdən ərizəçi təşkilatlar arasında bağlanan konsessiya sazişi ilə sonuncular 2058-ci ilədək Türkiyənin müəyyən regionlarında elektrik mərkəzlərini işlətmək, xüsusilə də elektrik istehsalı, ötürülməsi və satışı ilə məşğul olmaq hüququ almışlar. 2001-ci ildə elektrik bazarı ilə bağlı yeni qanun qüvvəyə minmişdir. 2003-cü ildə Nazirlər Şurası ərizəçi təşkilatların müqavilə və hüquqi öhdəliklərini, xüsusilə də yeni qanundan irəli gələn öhdəliklərini yerinə yetirmədikləri səbəbindən konsessiya sazişlərini ləğv etmişdir. Onların elektrikötürücü mərkəzi dövlət şirkətinə keçirilmişdir. Ərizəçi təşkilatların bu qərarlara qarşı cəhdləri uğursuz olmuşdur.

Hüquqi məsələlər

1 saylı Protokolun 1-ci maddəsi

Elektrik istehsalı, ötürülməsi və satışı üzrə elektrik mərkəzləri ilə bağlı cavabdeh Dövlət və ərizəçi təşkilatlar arasında bağlanan konsessiya sazişləri 1 saylı Protokolun 1-ci maddəsi baxımından mülkiyyət adlandırıla bilər. Həmin sazişlərə xitam verilməsi ərizəçi təşkilatların mülkiyyət hüququna müdaxilə etmişdir. O, qismən də istehlakçıların aşağı qiymətə və ətraf mühitə münasib yetərli dərəcədə elektrik istifadəsinə şərait yaratmaq üçün enerji sektorunda islahatların keçirilməsi və Türkiyənin beynəlxalq öhdəliklərinə müvafiq olaraq elektrik bazarının rəqabətə açılması məqsədini daşıyan yeni qanundan irəli gəlirdi. Sözügedən qanun və sazişin bəndləri yetərinə açıq, dəqiq və öncədən görülməli olan müddəalardan ibarətdir. Məhkəmə qanunun və ya müqavilələrin, onlara xitam verilməsinin milli hüquqa müvafiqliyini qeyd edən milli yurisdiksiyalar tərəfindən şərhli və ya tətbiqində heç bir qanunsuzluq aşkar etməmişdir. Müdaxilə qanunauyğun olmuş və cəmiyyətin ümumi maraqlarına müvafiq qanuni məqsəd izləmişdir. İqtisadi, maliyyə və ya sosial siyasət sahəsində milli orqanlar daha geniş mülahizə sərbəstliyinə malikdirlər.

Mübahisəli tədbirlərin müvafiqliyinə gəldikdə, milli yurisdiksiyaların qərarları və müqavilələrin müvafiq müddəalarından aydın olur ki, ərizəçi təşkilatlar yanlışlıq səbəbindən müqavilələrə xitam verilməsi halında nə geri ödəniş, nə də təzminat tələb edə bilərdilər. Sonuncular müntəzəm olaraq konsessiya sazişlərinə əməl edilməməsi, xüsusilə də nəzərdə tutulan investisiyaların realizəsi və müqavilələrdə göstərilən tariflərin tətbiq edilməməsinin aradan qaldırılması barədə xəbərdarlıq almışlar. Milli yurisdiksiyalar həmin etinasızlıqların elektrik bazarının zəifləməsinə səbəb olduğunu təsbit etmişlər. Məhkəmə milli yurisdiksiyaların həyata keçirmiş olduğu hüquqi nəzarətdə ədalətsizlik elementi aşkarlamamışdır. Müvafiq olaraq, yanlışlıq səbəbindən müqavilələrin təzminat ödənilmədən ləğv edilməsi ümummilli maraq məqsədləri üçün əmlakdan istifadənin tənzimlənməsinə qeyri-mütənasib deyildir.

Qərar

Şikayət qeyri-məqbul elan edilmişdir (açıq-aşkar əsassızdır).

Konvensiyanın 1 saylı Protokolunun 2-ci maddəsi
--

Təhsil hüququ

Heç bir şəxsin təhsil hüququndan imtina edilə bilməz. Dövlət təhsil və tədris sahəsində öz üzərinə götürdüyü funksiyaları yerinə yetirərkən, valideynlərin öz dini və fəlsəfi baxışlarına müvafiq olan təhsil və tədrisi təmin etmək hüququna hörmət edir.

VALIDEYNLƏRİN DİNİ VƏ FƏLSƏFİ ETİQADLARINA HÖRMƏT

Lautsi və digərləri İtaliyaya qarşı iş üzrə 18.03.2011-ci il tarixli Qərar (BP)
Lautsi and others v. Italy (no. 30814/06)

İş dövlət məktəblərində xaçın nümayiş etdirilməsi ilə bağlıdır. İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmamışdır.

İşin halları

Ərizəçi uşaqlarının oxuduğu məktəbdə iclas zamanı sinif otaqlarında xaçın olmasının onlara vermək istədiyi dünyəvilik prinsipinə zidd olduğunu iddia etmişdir. Məktəb rəhbərliyinin xaçı olduğu kimi saxlamaq qərarının ardından o, inzibati məhkəməyə müraciət etmişdir. Həmin vaxt Təhsil Nazirliyi məktəb rəhbərliklərinin üzərinə sinif otaqlarında xaçı nümayiş etdirmək öhdəliyi qoyan sərəncam vermişdir. Ərizəçinin müraciətləri Dövlət Şurası tərəfindən son instansiya qərarı ilə təmin edilməmişdir. Ərizəçi və onun iki qızı (ikinci və üçüncü ərizəçilər) Avropa Məhkəməsinə müraciət etmişlər və Məhkəmə 3 noyabr 2009-cu il tarixdə yekdilliklə Konvensiyanın 9-cu maddəsi ilə birgə 1 sayılı Protokolun 2-ci maddəsinin pozuntusunu təsbit etmişdir (baxın, 124 sayılı İnformasiya Məlumatı).

Hüquqi məsələlər

1 sayılı Protokolun 2-ci maddəsi

Dövlət məktəblərinin sinif otaqlarında xaçın nümayişi ilə bağlı qərarı cavabdeh Dövlət tərəfindən təlim və təhsil sahəsindəki güman edilən vəzifələrindən irəli gəlir və bu səbəbdən 1 sayılı Protokolun 2-ci maddəsinin ikinci cümləsinin təsiri altına düşür. Beləliklə, biz Dövlətin valideynlərin öz dini və fəlsəfi etiqadlarına müvafiq olaraq övladlarına təlim və təhsil vermək hüququna hörmət edilməsi öhdəliyinin ortaya çıxdığı sahəyə düşürük. Xaç hər şeydən öncə dini simvoldur. Əgər biz ərizəçinin uşaqlarının oxuduğu məktəbin sinif otaqlarında xaçın nümayişini öz fəlsəfi etiqadına müvafiq olaraq uşaqlarına təlim və təhsil vermək hüququna Dövlət tərəfindən hörmət edilmədiyi şəkildə qəbul etdiyini anlaya bilsək, onun subyektiv mülahizələri özlüyündə 1 sayılı Protokolun 2-ci maddəsinin pozuntusunu təsbit etmək üçün yetərli olmazdı.

Dövlət məktəblərinin sinif otaqlarında xaçın nümayiş etdirilməsi seçimi prinsipcə cavabdeh Dövlətin mülahizə sərbəstliyindən irəli gəlir və belə yanaşma tərzində bu sahədə Avropa konsensusunun olmaması ilə öz təsdiqini tapır. Həmin mülahizə sərbəstliyi Avropa nəzarətinə uyğundur. Doğrudur, xristianlığa işarə edən xaçın sinif otaqlarında olmasını icbari etməklə, sərəncam ölkənin başlıca dininə təhsil mühitində üstün görüntü verir. Bu,

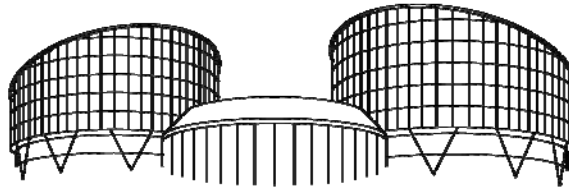
yenə də cavabdeh Dövlət tərəfindən təxribatçı hərəkət kimi qiymətləndirilməsinə imkan vermir. Bundan əlavə, divarın üstünə yapışdırılmış xaç passiv elementdir və uşaqlar üzərində didaktik təlimlər və ya dini tədbirlərdə iştirak etmənin yarada biləcəyi təsirlə müqayisə edilə biləcək təsirə malik deyildir. Böyük Palata, palatanın sinif otaqlarında xaçın nümayiş etdirilməsinin hadisələr zamanı on bir və on üç yaşlı ikinci və üçüncü ərizəçi üzərində böyük təsirə malik ola biləcəyi fikrini paylaşmır. Xaçın məktəb mühitində xristianlığa verdiyi görünmə effektləri nisbi götürülməlidir. Bu, bir tərəfdən xristianlığın məcburi təlimi ilə bağlı deyildir, digər tərəfdən İtaliya paralel olaraq məktəb mühitini digər dinlərə açır. Bundan əlavə, ərizəçilər sinif otaqlarında xaçın varlığının prozelit mənalı tərbiyə tədbirlərinin inkişafına sövq etdiyini iddia etməmiş, eləcə də ikinci və üçüncü ərizəçinin vəzifələrinin icrası ilə bağlı qərəzli olaraq həmin varlığa istinad edən müəllimlə üzləşdiyini irəli sürmüşlər.

Nəhayət, ərizəçi valideyn qismində övladlarını maarifləndirmək, onlara münasibətdə özünün təbii tərbiyəçi rolunu icra etmək və onları öz fəlsəfi inancına müvafiq yöndə istiqamətləndirmək hüquqlarını saxlamışdır. Beləliklə, ərizəçinin övladlarının təhsil aldıkları dövlət məktəbinin sinif otaqlarında xaçın varlığını saxlamaq qərarı almaqla, dövlət orqanları cavabdeh Dövlətin təlim və təhsil sahəsində üzərinə götürdüyü funksiyaların icrası çərçivəsində, valideynin həmin təlimi və təhsili öz dini və fəlsəfi etiqadlarına müvafiq şəkildə həyata keçirmək hüququna hörmət çərçivəsində malik olduğu mülahizə sərbəstliyi daxilində hərəkət etmişlər.

Qərar

İş üzrə Konvensiyanın müddəaları pozulmamışdır (iki səsə qarşı on beş səs).

İNSAN HÜQUQLARI ÜZRƏ AVROPA MƏHKƏMƏSİ

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

1959 • 50 • 2009

BİRİNCİ BÖLMƏ

FƏTULLAYEV AZƏRBAYCANA QARŞI

(Şikayət № 40984/07)

Q Ə R A R

STRASBURQ

22 aprel 2010-cu il

2010-cu il oktyabrın 4-də qüvvəyə minmişdir

Fətullayev Azərbaycanla qarşı iş üzrə,

İnsan Hüquqları Üzrə Avropa Məhkəməsi (Birinci Bölmə) aşağıdakı tərkibdə,

Xristos Rozakis, *Sədr*,
Nina Vajiç,
Din Spilman,
Sver Erik Jebens,
Ciorcio Malinvernı,
Qeorqe Nikolau, *hakimlər*,
Lətif Hüseynov, *ad hoc hakim*,
və Soren Nilsen, *Bölmə katibi*,

25 mart 2010-cu il tarixdə qapalı şəkildə müzakirə edərək, həmin gündə bu qərarı qəbul edir:

PROSEDUR

1. «İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında» Konvensiyanın 34-cü maddəsinə əsasən, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olan cənab Eynulla Emin oğlu Fətullayevin («ərizəçi») Azərbaycana qarşı verdiyi şikayət üzrə (№ 40984/07) iş 10 sentyabr 2007-ci başlanılmışdır.

2. Ərizəçini Bakıda vəkillik fəaliyyəti ilə məşğul olan cənab İ.Aşurov təmsil etmişdir. Azərbaycan Hökumətini ("Hökumət") onun Səlahiyyətli Nümayəndəsi cənab Ç. Əsgərov təmsil etmişdir.

3. Ərizəçi, konkret olaraq, iddia etmişdir ki, müəllifi olduğu qəzet məqalələrində bildirdiyi fikirlərə görə cinayət cəzalarına məhkum olunması onun ifadə azadlığının pozuntusunu təşkil edib, o, qanun əsasında yaradılmış müstəqil və qərəzsiz məhkəmə tərəfindən dinlənilməyib və onun təqsirsizlik prezumpsiyası hüququna hörmət edilməyib.

4. 03 sentyabr 2008-ci ildə Birinci Bölmənin Sədri şikayət barədə Hökumətə məlumat verməyi qərara almışdır. Həmçinin, qərara alınmışdır ki, şikayətə mahiyyəti üzrə baxılması onun məqbuliyyətinə baxılması ilə eyni vaxtda keçirilsin (Konvensiyanın 29-cu maddəsinin 3-cü bəndi).

5. Azərbaycandan seçilmiş hakim cənab X.Hacıyev Palatanın iclasında iştirak etməkdən imtina etmişdir (Məhkəmə Reqlamentinin 28-ci qaydası). Müvafiq olaraq, Hökumət cənab L.Hüseynovu *ad hoc* hakim qismində iclasda iştirak etməyə təyin etmişdir (Konvensiyanın 27-ci maddəsinin 2-ci bəndi və Məhkəmə Reqlamentinin 29-cu qaydasının 1-ci bəndi).

FAKTLAR

I. İŞİN HALLARI

6. Ərizəçi 1976-cı ildə anadan olub və Bakıda yaşayır.

7. Ərizəçi Azərbaycan dilində nəşr olunan "Gündəlik Azərbaycan" və rus dilində nəşr olunan "Realnyy Azərbaycan" ("Реальный Азербайджан") qəzetlərinin təsisçisi və baş redaktoru idi. Qəzetlər çox vaxt Hökuməti və müxtəlif dövlət məmurlarını kəskin tənqid edən məqalələr dərc etməsi ilə məşhur idi.

8. Bu şikayətdə göstərilən hadisələrdən öncə ərizəçi yüksək vəzifəli müxtəlif hökumət məmurlarının, o cümlədən Nazirlər Kabinetinin və parlamentin üzvlərinin şikayətlərindən sonra böhtana görə bir sıra mülki və cinayət proseslərinə cəlb olunmuşdur. Sonuncu prosesdə, 02 sentyabr 2006-cı ildə ərizəçi Nazirlər Kabinetinə qarşı böhtana görə məhkum olunmuş və şərti olaraq iki il müddətinə azadlıqdan məhrum edilmişdir. Bundan başqa, ərizəçinin sözlərinə görə müxtəlif vaxtlarda o və onun işçiləri çoxlu sayda hədələyici telefon zəngləri almışdılar, onlardan tələb olunurdu ki, yüksək vəzifəli məmurlar barədə tənqidi məqalələr yazmağı dayandırsınlar ya da hətta qəzetlərinin nəşrinə tamamilə son qoysunlar.

9. 2007-ci ildə, digər səbəblərlə yanaşı, “Realnyy Azərbaycan” qəzetində dərc etdiyi iki məqaləyə görə ərizəçiyə qarşı iki cinayət icraatına başlandı.

A. Birinci cinayət icraatı

1. Ərizəçinin verdiyi ifadələr

10. 2005-ci ildə, ərizəçi Ermənistan hərbi qüvvələrinin nəzarət etdiyi Dağlıq Qarabağ ərazisinə və digər ərazilərə jurnalist qismində səfər etdi. Bu, Dağlıq Qarabağ müharibəsindən sonra həmin ərazilərə və Ermənistana Azərbaycan vətəndaşlarının səfər etməsinə icazə verildiyi və həmin səfərlərin təşkil edildiyi bir neçə müstəsna hallardan biri idi, çünki Dağlıq Qarabağda cəbhə xətti boyunca hərəkət və Ermənistan-Azərbaycan sərhədi boyunca hərəkət hər iki tərəfdən bu günədək ciddi şəkildə məhdudlaşdırılmış olaraq qalır. Səfəri zamanı o, digər şəxslərlə yanaşı, öz müstəqilliyini bəyan etmiş, tanınmayan “Dağlıq Qarabağ Respublikası”nın bəzi rəsmiləri ilə və bəzi sırayı insanlarla görüşdü. Bu səfərdən sonra aprelin 25-də ərizəçi “Realnyy Azərbaycan” qəzetində “Qarabağ gündəliyi” (rusca: “*Карабахский дневник*”) adlı məqalə dərc etdi.

11. Gündəlik üslubunda yazılmış məqalədə ərizəçi bir neçə şəhərə, o cümlədən Laçın, Şuşa, Ağdam və Xocalıya səfərlərini təsvir etmiş, həmin şəhərlərdə əvvəllər əsasən etnik azərbaycanlılar məskunlaşmış, müharibə zamanı isə evlərini tərk etməyə məcbur olmuşdular. O, həmin şəhərlərdə həm müharibənin dağıntılarını, həm də yeni tikintilərin aparıldığı əraziləri, habelə səfəri zamanı rastlaşdığı bir neçə yerli erməni ilə təsadüfi söhbətlərini təsvir etmişdir.

12. “Qarabağ gündəliyi”ndə müzakirə olunan mövzulardan biri 26 fevral 1992-ci il Xocalı qətliamı ilə bağlı idi. Bu mövzunu müzakirə edərkən ərizəçi müəyyən fikirlərini bildirmişdir ki, bunlar Xocalı hadisələrinin hamılıqla qəbul edilmiş versiyasından – Dağlıq Qarabağ müharibəsinin gedişində Ermənistan silahlı qüvvələrinin Xocalı şəhərinə hücumu zamanı Azərbaycanın yüzrlə dinc sakininin Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən Rusiyanın (keçmiş Sovet İttifaqının) 366-cı motoatıcı alayının sonradan barəsində məlumat verilmiş yardımı ilə qətlə yetirildiyi barədə versiyadan fərqlənən fikirlər hesab oluna bilərdi. Konkret olaraq, məqalədə aşağıdakı hissələr var idi:

“Xocalını gördükdə heyranımı gizlədə bilmədim. Yerlə yeksan edilmiş bu Azərbaycan şəhəri tamamilə yenidən inşa olunmuş və Xocalının işğalında fəal iştirak etmiş erməni generalının şərəfinə İvanovka adlandırılan şəhərə çevrilmişdir. Xocalı faciəsi və uzun müddət əzablara düşər olmuş bu Azərbaycan torpağında erməni ekspansionizminin bizim ruhumuza vurduğu dərin yaralar Əskərandakı [Dağlıq Qarabağda Xocalının yaxınlığında yerləşən şəhər] bütün görüşlərimə sirayət etmişdir. Niyə belə oldu? Doğrudanmı bu xalqda heç bir insani hiss qalmayıb? Amma ədalət naminə etiraf edirəm ki, bir neçə il əvvəl mən Xocalıdan olan, Naftalanda müvəqqəti məskunlaşmış bir neçə qaçqınla görüşmüşdüm, onlar açıq etiraf etdilər ki, Rusiya və Ermənistan qoşunlarının Xocalıya geniş miqyaslı hücumu

ərəfəsində şəhər [bu qoşunlar tərəfindən] mühasirəyə alınmışdır. Hətta hücumdan bir neçə gün əvvəl ermənilər mütəmadi olaraq əhaliyə planlaşdırılan əməliyyat barədə səsgücləndiricilər vasitəsilə xəbərdarlıq etmişdilər və güman edirdilər ki, dinc sakinlər şəhəri tərk edib və Qarqar çayı boyunca humanitar dəhliz vasitəsilə qaçaraq mühasirədən qurtulub. Xocalı qaçqınlarının öz sözlərinə görə, onlar bu dəhlizdən istifadə etmişdilər və həqiqətən dəhlizin arxasında mövqe tutmuş erməni əsgərləri onlara atəş açmamışdılar. AXC [Azərbaycan Xalq Cəbhəsi, siyasi partiya] batalyonlarından olan bəzi əsgərlər müəyyən səbəbdən [qaçqınların] bir hissəsini Naxçıvanik kəndi istiqamətində apardılar, o, həmin vaxt ermənilərin Əskəran batalyonunun nəzarəti altında idi. Qaçqınların digər bir qrupu Ağdam rayonuna [çatdıqları bir vaxtda] artilleriya atəşləri ilə vuruldu.

Əskəranda olarkən mən Əskəran administrasiyasının başçısının müavini Slavik Aruşanyanla söhbət etdim və hadisələr barədə onun xatirələrini atəş altında Azərbaycan tərəfinə keçmiş Xocalı sakinlərinin xatirələri ilə müqayisə etdim.

Mən S.Aruşanyandan xahiş etdim ki, Xocalı sakinlərinin [şəhəri tərk etmək üçün] istifadə etdikləri dəhlizi mənə göstərsin. Coğrafi ərazi ilə tanış olduğdan sonra tam əminliklə deyə bilərəm ki, heç bir erməni dəhlizinin olmadığı barədə ehtimallar əsassızdır. Dəhliz həqiqətən mövcud idi, əks halda [düşmənin qoşunları tərəfindən] tam mühasirə olunmuş və ətraf ələmdən təcrid olunmuş Xocalı sakinləri özlərinə yol açmağa və mühasirədən qurtula bilməzdilər. Lakin Qarqar çayının arxasındakı ərazini keçərkən qaçqınların bir dəstəsi ayrıldı və müəyyən səbəbə görə [onların bir qrupu] Naxçıvanik istiqamətinə yollandı. Görünür, AXC batalyonları Xocalının dinc sakinlərinin azad edilməsi uğrunda deyil, A.Mütəllibovun [Azərbaycanın birinci prezidenti] devrilməsi yolunda daha çox qan tökülməsi uğrunda mübarizə aparırdılar...”

13. Yuxarıdakı məqalənin dərcindən bir ildən artıq vaxt keçdikdən sonra, 2006-cı ilin dekabrından 2007-ci ilin yanvarınadək olan dövrdə, özünü ərəzəçinin adı ilə təqdim edərək “Eynulla Fətullayev” istifadəçi adı altında qeydə alınmış şəxs “AzeriTriColor” adlanan İnternet saytının hamı üçün açıq olan İnternet forumunda bir sıra postinqlər (qeydlər) yerləşdirdi. Postinqlər forumun xüsusi bölümündə – “Eynulla Fətullayev” adlı forum üzvünə “Qarabağ gündəliyi”nin məzmunu barədə forumun digər üzvlərinin verdiyi suallara həsr olunmuş hissədə yerləşdirilmişdir. Bu suallara verdiyi müxtəlif cavablarda “Eynulla Fətullayev” adı altında postinqlərini yerləşdirən şəxs, digər fikirlərlə yanaşı, aşağıdakı fikirləri bildirmişdi:

“Mən bu şəhərə [Naftalana] səfər etdim və orada yüzlərlə (təkrar edirəm, yüzlərlə) qaçqınla söhbət etdim, onlar israr etdilər ki, dəhliz mövcud olub və onlar bu dəhlizin sayəsində sağ qalıblar...”

Bilirsiniz ki, həmin vaxt müharibə vaxtı idi və həmin yer cəbhə xətti idi... Əlbəttə, ermənilər [dinc sakinləri] qətlə yetirmişdilər, amma Xocalı sakinlərinin bir hissəsinə öz [qoşunlarımız] tərəfindən atış açılmışdır... Bunun qəsdən edilib-edilmədiyini müstəntiqlər müəyyən etməlidirlər. ...

Onlar [bəzi] müəmmalı [atıcılar] tərəfindən deyil, AXC batalyonlarının təxribatları ucbatından qətlə yetirilmişdilər...”

2. Ərizəçiyə qarşı mülki icraat

14. 23 fevral 2007-ci ildə, Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin Hüquqlarını Müdafiə Mərkəzinin rəhbəri xanım T.Çaladze Yasamal rayon məhkəməsində ərizəçiyə qarşı mülki iddia qaldırdı. O, iddia etdi ki, ərizəçi “Xocalı faciəsi qurbanlarının, həmin faciəli hadisələr zamanı qətlə yetirilmiş şəxslərin və onların qohumlarının, eləcə də Qarabağ müharibəsi veteranlarının, Azərbaycan Milli Ordusunun əsgərlərinin və bütövlükdə Azərbaycan xalqının şərəf və ləyaqətini uzun müddət təhqir edib”. O, bildirdi ki, ərizəçi bunu özünün “Qarabağ gündəliyi” məqaləsində yuxarıda qeyd edilən fikirləri bildirməklə, habelə “AzeriTriColor” İnternet saytının forumunda analoji təhqiramiz fikirləri bildirməklə edib. Xanım T.Çaladze İnternet forumunda “Eynulla Fətullayev” istifadəçi adı altında qeydə alınmış forum üzvündən daxil olan postinqlərin müəllifliyini ərizəçinin adına çıxdı.

15. Məhkəməyə təqdim etdiyi dəlillərində ərizəçi bildirdi ki, “AzeriTriColor” İnternet saytının forumundakı postinqlər onun tərəfindən yazılmayıb və oradakı fikirləri bildirdiyini təkzib etdi. O, həmçinin iddia etdi ki, “Qarabağ gündəliyi”ndə o, sadəcə müsahibə apardığı şəxslərin ona verdiyi informasiya barədə məlumat verib.

16. Yasamal rayon məhkəməsi, işə təkbəşinə baxan hakim İ.İsmayılovdan ibarət tərkibdə, Xocalıdan olan bir neçə qaçqının ifadələrini dinlədi, onların hamısı şəhərdən qaçıb xilas olduqlarını təsdiq etdilər və qeyd etdilər ki, Azərbaycan əsgərləri onlara atəş açmayıblar və ərizəçinin bununla bağlı iddiaları yalandır. Bundan başqa, məhkəmə elektron sübutları və şahid ifadələrini araşdıraraq müəyyən etdi ki, “AzeriTriColor” İnternet forumuna postinqlər ərizəçinin özü tərəfindən daxil edilib və onlar “Realniy Azərbaycan”ın oxucularının müxtəlif suallarına cavab olaraq orada yerləşdirilib. Məhkəmə müəyyən etdi ki, ərizəçi və qəzet Xocalı hadisələrindən sağ çıxanların şərəf və ləyaqətini ləkələyən və sübuta yetirilməmiş məlumatlar yayıblar.

17. Yuxarıdakı nəticələri nəzərə alaraq, Yasamal rayon məhkəməsi xanım Çaladzenin iddiasını təmin etdi və qərar çıxardı ki, ərizəçi “Realniy Azərbaycan” qəzetində və müvafiq İnternet saytlarında yuxarıdakı fikirlərindən çıxarışları dərc etsin və Xocalıdan olan qaçqınlardan və qəzetin oxucularından üzr istəsin. Məhkəmə, həmçinin qərar çıxardı ki, mənəvi ziyana görə ərizəçi və “Realniy Azərbaycan” qəzeti hər biri 10.000 yeni Azərbaycan manatı (təxminən 8.500 avrodur) ödəsinlər. Ümumi məbləği 20.000 AZN olan bu kompensasiya Xocalıdan olan qaçqınların yaşayış şəraitinin yaxşılaşdırılmasına xərclənməli idi.

3. Cinayətə görə məhkum edilmə

18. Bundan sonra xanım Çaladze tərəfindən təmsil olunan, Xocalı hadisələrindən sağ çıxan dörd nəfərdən və Xocalı döyüşündə iştirak etmiş iki keçmiş əsgərdən ibarət qrup naməlum tarixdə Yasamal rayon məhkəməsinə

ərizəçiyə qarşı xüsusi ittiham qaydasında cinayət şikayəti verdilər. Onlar xahiş etdilər ki, ərizəçi böhtana görə və Azərbaycan əsgərlərini xüsusilə ağır cinayət törətməkdə yalandan təqsirləndirdiyinə görə məhkum olunsun.

19. 09 aprel 2007-ci ildə, keçirilmiş hazırlıq iclasında ərizəçi Yasamal rayon məhkəməsinin tərkibinə bütünlüklə etiraz etdi. O, iddia etdi ki, məhkəmənin bütün hakimləri vəzifələrinə 2000-ci ilin sentyabrında beş illik müddətə təyin olunublar və onların vəzifədə qalma müddəti 2005-ci ildə başa çatıb. Buna görə də o, bildirdi ki, bu tərkibdə məhkəmə “qanun əsasında yaradılmış məhkəmə” sayıla bilməz. Bu etiraz rədd edildi.

20. Cinayət işinə baxış 20 aprel 2007-ci ildə keçirildi və işə təkbaşına baxan hakim İ.İsmayılov iclasa sədrlik etdi.

21. Məhkəməyə verdiyi şifahi ifadələrində ərizəçi təqsirsiz olduğunu iddia etdi. Konkret olaraq o, “AzeriTriColor” İnternet forumunda yer alan fikirləri bildirdiyini təkzib etdi və bildirdi ki, həmin fikirlər öz məqsədi üçün onun adından istifadə edərək postinqləri daxil etmiş naməlum şəxs tərəfindən bildirilib.

22. Məhkəmə ərizəçinin bildirdiyi fikirlərlə bağlı rəy verən dil üzrə eksperti dinlədi. Ekspert öz ifadəsində digər məsələlərlə yanaşı bildirdi ki, “Qarabağ gündəliyi” spesifik üslubda yazıldığına görə Xocalı hadisələri ilə bağlı bildirilmiş konkret fikirlərin və çıxarılmış nəticələrin şəxsən ərizəçinin özünə, yoxsa Dağlıq Qarabağda müsahibə aldığı iddia etdiyi digər şəxslərə məxsus olduğunu fərqləndirmək çətindir. O, həmçinin qeyd etdi ki, konkret ifadələri bütövlükdə məqalənin kontekstindən çıxararaq ayrı-ayrılıqda təhlil etmək çətindir və kontekstdən belə görünür ki, müəllif münaqişədə hər iki tərəfin mövqelərini çatdırmağa çalışıb. Məhkəmə, həmçinin bir neçə şahidi dinlədi, onlar Xocalı hadisələri barədə ifadə verdilər və qeyd etdilər ki, dinc sakinlər üçün heç bir xilas dəhlizi olmayıb və dinc sakinlər düşmən mövqelərindən atəşə tutulub. Məhkəmə daha sonra müəyyən etdi ki, mahiyyət etibarı ilə “AzeriTriColor” saytının İnternet forumu 2006-cı ildən daha mövcud olmayan “Realniy Azərbaycan” saytının İnternet forumunu əvəz edib və həmin forumda “Eynulla Fətullayev” adı altında yerləşdirilən fikirlər həqiqətən ərizəçinin özü tərəfindən yerləşdirilib. Nəhayət, məhkəmə müəyyən etdi ki, ərizəçi “Qarabağ gündəliyi”ndə və İnternet forumundakı postinqlərdə bildirdiyi fikirlər vasitəsilə Xocalıdakı tarixi hadisələrin olduqca təhrif edilmiş mənzərəsini verib və bilərəkdən iddiaçıların nüfuzuna zərər yetirən və Azərbaycan ordusunun əsgərlərini (konkret olaraq, Xocalıda döyüşmüş iki iddiaçını) törətmədikləri ağır cinayətləri törətməkdə təqsirləndirən yalan məlumatlar yayıb. Məhkəmə ərizəçini Cinayət Məcəlləsinin 147.1 (böhtan) və 147.2-ci (ağır və ya xüsusilə ağır cinayətdə ittiham etməklə böhtan atma) maddələri üzrə təqsirli bildi və onu iki il altı ay müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum etdi.

23. Ərizəçi məhkəmə zalında həbs olundu və həmin gün (20 aprel 2007-ci ildə) 1 sayılı cəzaçəkmə müəssisəsinə göndərildi.

24. 06 iyun 2007-ci ildə, Apellyasiya Məhkəməsi Yasamal rayon məhkəməsinin 20 aprel 2007-ci il tarixli hökmünü qüvvədə saxladı.

25. 21 avqust 2007-ci ildə, Ali Məhkəmə ərizəçinin kassasiya şikayətini rədd etdi və aşağı məhkəmələrin qərarlarını qüvvədə saxladı.

B. İkinci cinayət icraatı

1. “Əliyevlər müharibəyə gedir”

26. Bu arada, 30 mart 2007-ci ildə, “Realny Azərbaycan” “Əliyevlər müharibəyə gedir” (rusca: “*Алиевы уйдут на войну*”) başlıqlı məqalə dərc etdi. Məqalə ərizəçi tərəfindən yazılmış, amma Rövşən Bağirov təxəllüsü ilə dərc olunmuşdur.

27. Bu analitik məqalə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının (BMT) Təhlükəsizlik Şurasının “İran əleyhinə” qəbul etdiyi, həmin ölkəyə qarşı iqtisadi sanksiyalara çağıran son qətnaməsinin Azərbaycan tərəfindən dəstəklənməsinin mümkün nəticələrinə həsr olunmuşdur. Məqalədə Azərbaycanın cari hakimiyyəti barəsində “Əliyev klanı” və “hakim ailə” sözləri işlədilmiş və belə bir fikir ifadə edilmişdir ki, hökumət ABŞ-ın İran əleyhinə “təcavüzünün” Azərbaycan tərəfindən dəstəklənməsinin müqabilində prezident İlham Əliyevin “hakimiyyətdə qalması üçün” Birləşmiş Ştatlardan (ABŞ) dəstək istəyib.

28. Məqalədə daha sonra aşağıdakılar bildirilirdi:

“Həmçinin məlumdur ki, BMT [Təhlükəsizlik Şurasının] bu qətnamənin lehinə səs verməsindən dərhal sonra Tehrandakı [hakimiyyət] “İran əleyhinə əməliyyat”ın başlanmasına qarşı ciddi şəkildə hazırlaşmağa başladı. Bir neçə il ərzində islam rejiminin hərbi qərargahı Amerika təcavüzünü dəf etmək və regionda ABŞ-a və onun müttəfiqlərinə əks-həmlə etmək üçün planlar hazırlamağa başladı. 2007-ci il martın 24-dən sonra İran əleyhinə əməliyyatı açıq dəstəkləyən Azərbaycan iri miqyaslı dağıntılarla və çoxlu insanların həyatını itirməsi ilə nəticələnə bilən uzun və dəhşətli müharibəyə hazırlaşmalıdır. Rəsmi Parisə yaxın olan mənbələrdən alınmış məlumatlara görə, İranın baş qərargahı Bakının İran əleyhinə təcavüzün tərəfində olacağı təqdirdə Azərbaycanla bağlı hərbi planlarını artıq hazırlayıb. Belə ki, İranın uzaq hədəfli hərbi hava qüvvələri, İİMK-dan (İran İslam Mühafizəçiləri Korpusu) olan minlərlə ağırlı itirmiş terrorçu-kamikadze və yüzlərlə Şahab-2 və Şahab-3 raketləri Azərbaycan ərazisindəki aşağıdakı əsas hədəflərə zərbə endirəcəklər...”

29. Məqalə həmin hədəflərin uzun və təfəsilatlı siyahısı ilə davam etdirilirdi, buraya digər hədəflərlə yanaşı Xəzər dənizi şelfindəki aktiv neft platformaları, Səngəçal neft terminalı və digər neft zavodları və terminalları, Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri, Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəməri, Prezident Administrasiyasının binası, ABŞ-ın Azərbaycandakı səfirliyinin binası, müxtəlif nazirliklərin binaları, Bakının dəniz və hava limanı və Azərbaycanda bizneslə məşğul olan əsas xarici şirkətlərin ofislərində yerləşən bir sıra iri biznes mərkəzləri daxil idi.

30. Bundan başqa, məqalədə qeyd edilirdi ki, Azərbaycan Hökuməti həm ABŞ, həm də İranla münasibətlərində neytrallığını saxlamalıdır, onun ABŞ-in mövqeyini dəstəkləməsi, bu iki dövlət arasında müharibə baş verəcəyi təqdirdə, həm Azərbaycanda, həm də İranda azərbaycanlılar arasında insan itkiləri kimi ağır nəticələrə gətirib çıxara bilər. Müəllif bununla bağlı qeyd edirdi ki, ABŞ hərbi qüvvələri artıq Azərbaycan ərazisində dörd aviabazanı işlədirlər və həmin vaxt Rusiya tərəfindən işlədilən Qəbələ radiolokasiya stansiyasını işlətməkdə maraqlı olduqlarını ifadə ediblər.

31. Məqalədə İranla münaqişə təqdirində etnik və dil baxımından farslara yaxın olan talış etnik azlığının məskunlaşdığı Azərbaycanın cənub bölgələrində mümkün iğtişaşlar məsələsi müzakirə olunurdu. Belə görünür ki, məqalədə digər məsələlərlə yanaşı nəzərdə tutulurdu ki, çoxunun Naxçıvan rayonundan olduğu iddia edilən hazırkı hakim elita Naxçıvandan olan insanları ölkənin cənub ərazilərində, o cümlədən Lənkəran rayonunda dövlət vəzifələrinə təyin etməklə regional qohumbazılıqla məşğuldur. Konkret olaraq, məqalədə deyilirdi:

“Belə ki, talışlar uzun müddətdir ki, [mərkəzi hakimiyyətin] həmişə Lənkəranda idarəçilik vəzifələrinə Naxçıvandan olan, rayonun mentalitetinə və problemlərinə yabançı olan şəxsləri təyin etməsindən narazılıqlarını ifadə edirlər. ... Rayonda işsizlik səviyyəsi dəhşətli dərəcədə yüksəkdir, narkotiklərə aludəçilik baş alıb gedir, hər səhər yüzlərlə işsiz talış Bakıda “qul” [yəni ucuz əmək] bazarında dəstə-dəstə toplaşır. Məgər bu barit çəlləyi deyilmi?

Amma görünür, yaranmış vəziyyətin təhlükəliliyini dərk etməyən hakimiyyət öz standart metodlarına – repressiya tədbirlərinə və talış elitasını satın almağa üstünlük verir. Belə təəssürat yaranır ki, hakimiyyət bilərəkdən talışları İran radikallarının ağışına itələyir”.

32. Məqalədə qeyd edilirdi ki, İranın müəyyən yüksək vəzifəli rəsmiləri və ayətullahları etnik talışlardır və İranla sərhəddə “bir neçə milyon” talış yaşayır, müharibə təqdirində onlar Azərbaycanda yaşayan yaxınlarını dəstəkləyə bilirlər. Nəhayət, məqalədə bu qənaətə gəlinirdi ki, Azərbaycan hakimiyyəti oynadığı geosiyasi oyunun bütün təhlükəli nəticələrini dərk etmir.

2. Cinayətə görə məhkum edilmə

33. 16 may 2007-ci ildə, Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinin (MTN) istintaq idarəsi məqalənin dərci ilə bağlı Cinayət Məcəlləsinin 214.1-ci maddəsinə (terrorçuluq və ya terrorun törədiləcəyi ilə hədələmə) əsasən cinayət istintaqına başladı.

34. 22 may 2007-ci ildə, istintaq orqanları ərizəçinin mənzilində və “Gündəlik Azərbaycan” və “Realnıy Azərbaycan” ofisində axtarış apardılar. Onlar ərizəçinin mənzilindən müəyyən fotosəkillər və kompüter diskləri, qəzet ofisindən isə kompüterin iyirmi yaddaş diskini tapdılar və müsadirə etdilər.

35. 29 may 2007-ci ildə, ərizəçi MTN-in həbs müəssisəsinə köçürüldü.

36. 31 may 2007-ci ildə, Baş prokuror mətbuata açıqlama verərək qeyd etdi ki, “Realniy Azərbaycan” qəzetində dərc olunmuş məqalədə terrorla hədələmə təşkil edən informasiya var və bununla bağlı MTN tərəfindən cinayət istintaqına başlanılıb. Bu açıqlama barədə “Media Forum” Internet xəbər portalında aşağıdakı məlumatlar verildi:

“Bu gün Baş prokuror ... Milli Təhlükəsizlik Nazirliyi tərəfindən “Gündəlik Azərbaycan” və “Realniy Azərbaycan” qəzetlərinin baş redaktoru Eynulla Fətullayev barəsində başlanmış cinayət işi ilə bağlı izahat verdi və bildirdi ki, [qəzetlərin] Internet saytında həqiqətən terror aktları barədə hədələyici məlumatların yer aldığı informasiya vardı. “Azadlıq Radiosu”nun bildirdiyinə görə, Baş prokuror deyib: “Saytda İran İslam Respublikası tərəfindən bombalanacağı iddia edilən konkret dövlət qurğularının adları və ünvanları göstərilib. Bu informasiya terrorla hədələmə təşkil edir”. [O], qeyd etdi ki, bununla əlaqədar olaraq MTN Cinayət Məcəlləsinin 214.1-ci maddəsinə əsasən cinayət işinə başlayıb. Baş prokuror bildirdi ki, MTN tezliklə istintaqın nəticələri ilə bağlı açıqlama verəcək”.

37. Internetdəki digər bir xəbər portalı Day.Az aşağıdakı məlumatları verdi:

“Eynulla Fətullayev tərəfindən təsis edilmiş “Realniy Azərbaycan” qəzetinin Internet saytında həqiqətən terror barədə hədələyici məlumatlar var. Bu açıqlamanı ... baş prokuror verib. Onun sözlərinə görə, “Realniy Azərbaycan” qəzetinin Internet saytında müəyyən dövlət qurğularının konkret ünvanları göstərilir və iddia edilir ki, əldə olan məlumatlara görə, onlar İran İslam Respublikası tərəfindən bombalanacaq. “Bu informasiya terrorla hədələmə təşkil edir”. Buna görə də MTN Cinayət Məcəlləsinin 214.1-ci maddəsinə əsasən cinayət işinə başlayıb və istintaq tədbirləri görür”. [Baş prokuror] qeyd etdi ki, MTN işin gedişatı barədə ictimaiyyəti məlumatlandıracaq...”

38. 03 iyul 2007-ci ildə, MTN-in müstəntiqinin qərarı ilə ərizəçi terrorla hədələmə (Cinayət Məcəlləsinin 214.1-ci maddəsi) və etnik ədavətin salınması (Cinayət Məcəlləsinin 283.2.2-ci maddəsi) cinayətlərində rəsmən ittiham edildi.

39. Həmin gün, 03 iyul 2007-ci ildə, Baş prokurorluğun vəsatəti əsasında Səbail rayon məhkəməsi bu cinayət işi ilə bağlı ərizəçi barəsində üç ay müddətinə həbs qətimkan tədbiri seçdi. Ərizəçi bu qərardan şikayət verdi. 11 iyul 2007-ci ildə, Apellyasiya Məhkəməsi Səbail rayon məhkəməsinin qərarını qüvvədə saxladı.

40. 04 sentyabr 2007-ci ildə, ərizəçi qəzet redaktoru kimi vergilərlə bağlı şəxsi gəlirlərini lazımi qaydada bəyan etmədiyi iddia edildiyinə görə həmçinin Cinayət Məcəlləsinin 213.2-ci maddəsinə əsasən vergidən yayınmada da ittiham olundu.

41. Məhkəmə araşdırması zamanı ittiham tərəfi digər sübutlarla yanaşı 2007-ci ilin mayında “Əliyevlər müharibəyə gedir” məqaləsinin tam elektron versiyasının elektron poçtu ilə Bakıdakı bir sıra xarici və yerli şirkətlərin

ofislərinə göndərildiyini göstərən sübutlar təqdim etdi. Ümumilikdə, bu şirkətlərin səkkiz işçisi məhkəmədə ifadə verdilər ki, məqaləni oxuduqdan sonra narahatlıq, təşviş və qorxu hissi keçiriblər. Məhkəmə müəyyən etdi ki, bu məqalənin dərci əhali arasında çaxnaşma yaratmaq məqsədini daşıyıb. Məhkəmə daha sonra müəyyən etdi ki, məqalədə ərizəçi Hökuməti milli maraqların tələb etdiyi siyasi qərarları qəbul etməkdən çəkindirmək üçün Hökumətə təsir göstərmək məqsədi ilə onu dövlət mülkiyyətinin məhv edilməsi ilə və insan həyatına təhlükə törədən hərəkətlərlə hədələyib.

42. 30 oktyabr 2007-ci ildə, Ağır cinayətlərə dair işlər üzrə məhkəmə ərizəçini bütün ittihamlar üzrə təqsirli bildi və terrorla hədələməyə (səkkiz il azadlıqdan məhrumetmə), etnik ədavəti salmağa (üç il azadlıqdan məhrumetmə) və vergidən yayınmağa görə (dörd ay azadlıqdan məhrumetmə) görə məhkum etdi. Bu cəzaların qismən birləşdirilməsi nəticəsində səkkiz il dörd ay müddətinə azadlıqdan məhrumetmə cəzası alındı. Nəhayət, məhkəmə bu cəzanı əvvəlki cinayət işində ərizəçiyə təyin olunmuş iki il altı aylıq azadlıqdan məhrumetmə cəzası ilə qismən birləşdirdi və nəticədə, cəmi səkkiz il altı ay müddətinə azadlıqdan məhrumetmə cəzası alındı. Bu yekun hökmü təyin edərkən məhkəmə onun əvvəlki məhkumluqları ilə əlaqədar olaraq residivist olduğu qənaətinə gəldi və bunu ağırlaşdırıcı hal kimi qiymətləndirdi. Məhkəmə, həmçinin qərar çıxardı ki, öncə maddi sübut kimi qəzetlərin ofislərindən götürülmüş 23 kompüter və bir neçə kompakt disk dövlətin xeyrinə müsadirə edilsin. Nəhayət, məhkəmə qərar çıxardı ki, ərizəçidən 242.522 AZN (ödənilməmiş vergilərə görə) və 17.800 AZN (ödənilməmiş sosial təminat haqlarına görə) tutulsun.

43. 16 yanvar 2008-ci ildə, Apellyasiya Məhkəməsi Ağır cinayətlərə dair işlər üzrə məhkəmənin 30 oktyabr 2007-ci il tarixli hökmünü qüvvədə saxladı.

44. 03 iyun 2008-ci ildə, Ali Məhkəmə aşağı məhkəmələrin qərarlarını qüvvədə saxladı.

45. Məhkəmədə araşdırmasındakı müdafiə nitqində və yuxarı məhkəmələrə şikayətlərində ərizəçi digər məsələlərlə yanaşı şikayət etdi ki, Baş prokuror mətbuata açıqlama verdiyinə görə təqsirsizlik prezumpsiyası pozulub və birbaşa Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 2-ci bəndinə istinad etdi. Bu məsələ ilə bağlı onun Konvensiyaya əsaslanan dəlilləri bütünlüklə rədd edildi.

46. Belə görünür ki, yuxarıdakı cinayət icraatının aparıldığı dövrdə naməlum tarixdə "Gündəlik Azərbaycan" və "Realniy Azərbaycan"-ın nəşri və yayımı işin materiallarından tam aydın olmayan şəraitdə dayandırılıb.

II. MÜVAFIQ DAXİLİ QANUNVERİCİLİK

A. 2000-ci il tarixli Cinayət Məcəlləsi

47. Həmin vaxt qüvvədə olan Cinayət Məcəlləsinin 147-ci maddəsində aşağıdakılar nəzərdə tutulurdu:

“147.1. Böhtan, yəni yalan olduğunu bilə-bilə hər hansı şəxsin şərəf və ləyaqətini ləkələyən və ya onu nüfuzdan salan məlumatları kütləvi çıxışlarda, kütləvi nümayiş etdirilən əsərdə və ya kütləvi informasiya vasitəsində yayma—

yüz manatdan beş yüz manatadək miqdarda cərimə ilə və ya iki yüz qırx saatadək müddətə ictimai işlər və ya bir ilədək müddətə islah işləri və ya altı ayadək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.

147.2. Ağır və ya xüsusilə ağır cinayətdə ittiham etməklə böhtan atma—

iki ilədək müddətə islah işləri və ya iki ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması və ya üç ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.”

48. Cinayət Məcəlləsinin 214.1-ci maddəsində aşağıdakılar nəzərdə tutulurdu:

“Terrorçuluq, yəni ictimai təhlükəsizliyi pozmaq, əhali arasında vahimə yaratmaq, yaxud dövlət hakimiyyət orqanları və ya beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən qərar qəbul edilməsinə təsir göstərmək məqsədilə insanların həlak olması, onların sağlamlığına zərər vurulması, əhəmiyyətli əmlak ziyanının vurulması və ya başqa ictimai təhlükəli nəticələrin baş verməsi təhlükəsi yaradan partlayış, yanğın və ya digər hərəkətlər törətmə, habelə həmin məqsədlə bu cür hərəkətlərin törədiləcəyi ilə hədələmə—

əmlakı müsadirə olunmaqla səkkiz ildən on iki ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.”

49. Cinayət Məcəlləsinin 283-cü maddəsində aşağıdakılar nəzərdə tutulurdu:

“283.1. Milli, irqi, sosial və ya dini düşmənçiliyin salınmasına, milli ləyaqətin alçaldılmasına, habelə milli, irqi, sosial və ya dini mənsubiyyətindən asılı olaraq vətəndaşların hüquqlarının məhdudlaşdırılmasına və ya üstünlüklərinin müəyyən edilməsinə yönələn hərəkətlər, aşkar surətdə və ya kütləvi informasiya vasitələrindən istifadə olunmaqla törədildikdə—

min manatdan iki min manatadək miqdarda cərimə və ya üç ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması və ya iki ildən dörd ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.

283.2. Eyni əməllər:

283.2.1. zor tətbiq etməklə və ya zor tətbiq etmə hədəsi ilə törədildikdə;

283.2.2. şəxs tərəfindən öz qulluq mövqeyindən istifadə etməklə törədildikdə;

283.2.3. mütəşəkkil dəstə tərəfindən törədildikdə—

üç ildən beş ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.”

B. 2000-ci il tarixli Cinayət Prosesual Məcəlləsi

50. Cinayət Prosesual Məcəlləsinin (CPM) 449-cu maddəsinə əsasən, təqsirləndirilən və ya şübhəli şəxs cinayət təqibi orqanının (təhqiqatçının, müstəntiqin, araşdırmaya rəhbərlik edən prokurorun və s.) prosesual hərəkətlərindən və ya qərarlarından ibtidai araşdırmaya nəzarət edən məhkəməyə şikayət verə bilər. CPM-in 449.3-cü maddəsində nəzərdə tutulur ki, bu cür şikayət, digər hallarla yanaşı, tutulmuş şəxsin hüquqlarının pozulması zamanı verilə bilər.

51. CPM-in 450-ci və 451-ci maddələrində belə şikayətlərə baxılması qaydası və ibtidai araşdırmaya nəzarət edən məhkəmənin səlahiyyət dairəsi nəzərdə tutulur. Konkret olaraq, CPM-in 451.1-ci maddəsinə əsasən, nəzarəti həyata keçirən məhkəmə CPM-n 449-cu maddəsi əsasında verilmiş şikayətlə bağlı aşağıdakı iki qərardan birini çıxara bilər: a) barəsində şikayət verilmiş hərəkətin və ya qərarın qanuni hesab edilməsi barədə; yaxud b) barəsində şikayət verilmiş hərəkətin və ya qərarın qanunsuz hesab edilməsi və bu qərarın ləğv edilməsi barədə. CPM-n 451-ci maddəsində nəzərdə tutulur ki, şikayət edilmiş hərəkət və ya qərar qanunsuz hesab edildikdə, ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror və ya yuxarı prokuror şikayət vermiş şəxsin hüquq və azadlıqlarının yol verilmiş pozuntularına son qoyulması üçün təxirəsalınmaz zəruri tədbirlər görür.

C. 2000-ci il tarixli Mülki Prosesual Məcəllə

52. Mülki Prosesual Məcəllənin (MPM) 296-300-cü maddələrdən ibarət olan 27-ci fəslində "müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının, yerli özünüidarə orqanlarının, sair orqan və təşkilatların, onların vəzifəli şəxslərinin" qərarları və hərəkətləri (hərəkətsizliyi) ilə əlaqədar mülki iddialara baxılması proseduru nəzərdə tutulur. Konkret olaraq, MPM-in 297.1-ci maddəsinə əsasən, bu prosedur elə qərarlara və hərəkətlərə (hərəkətsizliyə) şamil olunur ki, onlar şəxsin hüquq və azadlıqlarını pozur, şəxsin hüquq və azadlıqlarını həyata keçirməyə maneçilik yaradır, yaxud şəxsin üzərinə qanunsuz olaraq hər hansı vəzifə qoyur və ya onu qanunsuz olaraq məsuliyyətə cəlb edir.

D. Hakimlərin vəzifəyə təyin olunması və vəzifədə qalma müddəti

53. 10 iyun 1997-ci il tarixli "Məhkəmələr və hakimlər haqqında" Qanunun 28 dekabr 2004-cü ildə qəbul edilmiş dəyişikliklərə qədər qüvvədə olmuş müvafiq müddəaların və "Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında" 28 dekabr 2004-cü il tarixli Qanun qüvvəyə minənədək qüvvədə olmuş Məhkəmə-Hüquq Şurasının statusu və tərkibi ilə bağlı müvafiq daxili qanunvericiliyin qısa xülasəsi *Əsədov və başqaları Azərbaycana qarşı işdə* ((qərardad), şikayət no. 138/03, 12 yanvar 2006-cı il) verilir.

54. 30 yanvar 2005-ci ildən qüvvədə olan “Məhkəmələr və hakimlər haqqında Qanuna əlavələr və dəyişikliklər edilməsi haqqında” 28 dekabr 2004-cü il tarixli 817-IIQD sayılı Qanunda (“817-IIQD sayılı Qanun”) digər məsələlərlə yanaşı hakim vəzifəsinə namizədlərin seçilməsi və təyin olunması prosesinə, hakimlərin vəzifədə qalma müddətinə, hakimlərin etika məcəlləsinə, hakimlər barəsində intizam icraatına və hakimlərin immunitetinə aid bir sıra dəyişikliklər yer almışdı. Konkret olaraq, “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Qanuna 817-IIQD sayılı Qanunla əlavə edilmiş 93-1, 93-2, 93-3 və 93-4-cü maddələrdə nəzərdə tutulur ki, hakim vəzifəsinə namizədlər Məhkəmə-Hüquq Şurası tərəfindən təşkil olunan Hakimlərin Seçki Komitəsi tərəfindən yazılı və şifahi imtahanları və uzunmüddətli təlim kurslarını özündə ehtiva edən prosedura uyğun olaraq seçilir, təlim mərhələsində hər bir namizədin yararlılığı sonradan Hakimlərin Seçki Komitəsi tərəfindən qiymətləndirilir. “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Qanunun 817-IIQD sayılı Qanunla dəyişiklik edilmiş 96-cı maddəsinə uyğun olaraq, hakimlər ilk dəfə beş il müddətinə təyin olunurlar, həmin müddət ərzində onlar ildə ən azı bir dəfə hakimlərin tədris kurslarına cəlb edirlər. İlk beş illik müddətdən sonra hakimin fəaliyyətində peşəkar çatışmazlıq aşkar edilməzsə Məhkəmə-Hüquq Şurasının təklifi ilə onun səlahiyyətləri son yaş həddinədək (65 yaşınadək, müstəsna hallarda 70 yaşınadək) uzadılır. Sonuncu dəyişikliyə qədər hakimlər qulluq etdikləri məhkəmədən asılı olaraq beş və ya on il müddətinə təyin olunurdular.

55. 817-IIQD sayılı Qanunun keçid müddəalarının 1-ci maddəsində aşağıdakılar nəzərdə tutulur:

“2005-ci il 1 yanvar tarixinədək hakim vəzifəsinə təyin edilmiş Azərbaycan Respublikası məhkəmələri hakimlərinin səlahiyyət müddəti həmin məhkəmələrə yeni hakimlərin təyin olunduğu gündən ... bitmiş hesab olunur...”

56. “Məhkəmə-Hüquq Şurası” haqqında 28 dekabr 2004-cü il tarixli Qanunda nəzərdə tutulur ki, Məhkəmə-Hüquq Şurası 13 üzvdən (icra və qanunvericilik orqanlarının nümayəndələrindən, müxtəlif məhkəmələrin hakimlərindən, cinayət təqibi orqanlarının və Vəkillər Kollegiyasının nümayəndələrindən) ibarətdir və hakim vəzifəsinə namizədlərin seçilməsi prosesini təşkil etmək, hakimlərin təyinatı ilə bağlı Prezidentə təqdimatlar vermək və digər vəzifələri yerinə yetirmək, o cümlədən hakimlər üçün tədris kursları təşkil etmək, məhkəmələrə maddi-texniki yardım göstərmək və hakimlər barəsində intizam tədbirləri görmək səlahiyyətinə malik orqandır.

III. AVROPA ŞURASININ SƏNƏDLƏRİ

57. Aşağıdakılar Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Azərbaycanda demokratik təsisatların fəaliyyətinə dair 1614 (2008) sayılı qətnaməsindən çıxarışlardır:

“19. İfade azadlığına gəldikdə, Azərbaycan hakimiyyəti:

19.1. 1545 (2007) sayılı qətnamədə tövsiyə edildiyi kimi, mütənasiblik prinsipinə hörməti təmin etmək üçün diffamasiyanın dekriminallaşdırılmasına (cinayət sayılmamasına) yönələn hüquqi islahata başlamalı və müvafiq mülki hüquq normalarında dəyişiklik etməlidir; eyni zamanda, diffamasiya ilə bağlı məhkəmə proseslərindən jurnalistlərin qorxudulması vasitəsi kimi istifadəyə son qoymaq üçün onlara siyasi moratorium tətbiq edilməlidir...”

58. Aşağıdakılar Avropa Şurasının İnsan Hüquqları üzrə Komissarı cənab Tomas Hammarberqin 2007-ci il sentyabrın 3-dən 7-dək Azərbaycana səfərinə dair hesabatından (CommDH(2008)2, 20 fevral 2008-ci il) çıxarışlardır:

**“B. Təxirəsalınmaz məsələ:
diffamasiyanın dekriminallaşdırılması**

69. Komissarın səfəri zamanı məlumat verildi ki, həbsxanada yeddi jurnalist var, onlardan dördü Cinayət Məcəlləsinin 147-ci və 148-ci maddələrinə əsasən böhtana və ya təhqirə görə oradadır. Həm beynəlxalq monitorinq qurumları, həm də yerli QHT-lər iddia etdilər ki, fərdlərin diffamasiyaya görə ittiham edilməsindən yüksək vəzifəli şəxslərə və ya digər nüfuzlu şəxslərə ziyan yetirə biləcək xəbərlərin yayılmasının qarşısını almaq üçün vasitə kimi istifadə edilir. Avropa Şurası Parlament Assambleyasının məruzəçilərinin sözlərinə görə, son bir neçə ildə ittihamların sayı artıb. Həbsə alınmaq qorxusu ucbatından jurnalistlər özünüsenzura əl atmağa məcburdurlar. 2005-ci ildə prezident cənab İlham Əliyev diffamasiya məsələlərində cinayət normalarının tətbiqindən imtina etməyə çağırırdı, amma buna əməl olunmadı. Barəsində Komissara məlumat verilmiş bəzi işlər jurnalistlərin əsassız və ya ədalətsiz olaraq azadlıqdan məhrum edildiyini göstərir.

70. ... Həqiqətən bir çox jurnalistlər həbsxanada saxlanılmaqdadır. Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinin məhkəməyəqədər həbs müəssisələrində saxlanılan cənab Eynulla Fətullayev hələ də həbsxanadadır. Bu jurnalist Xocalının mühasirəsi zamanı hakimiyyətin və silahlı qüvvələrin davranışını tənqid etmişdir. Onun bu böhranın araşdırılması ilə bağlı tənqidi təhlili ona böhtana görə iki il altı ay müddətinə azadlıqdan məhrumetmə cəzası bahasına başa gəlmişdir. Bundan başqa o, 30 oktyabr 2007-ci ildə bu dəfə terrorçuluq və irqi düşmənçiliyin salınmasına görə müvafiq cinayət ittihamları üzrə əlavə səkkiz il altı ay müddətinə azadlıqdan məhrumetmə cəzası aldı. Bu jurnalist Komissarla görüşərkən demişdir ki, onun həbsxanaya salınması jurnalist kimi ona qarşı siyasi təzyiqin sübutudur. Bu ikinci cəza barədə qərardan sonra o, bu şərhini təkrar etdi. Komissar onun böhtana görə həbsxanaya salınmasını hakimiyyətə xatırlatmış və dərhal onu azad etməyə çağırırmışdır. Komissar bir daha hakimiyyəti Eynulla Fətullayevi azad etməyə çağırır.

71. Hakimiyyətin bu məsələ ilə bağlı suallara cavabı ondan ibarətdir ki, jurnalistlərə qarşı tədbirlərə onların peşəkarlığının çatışmaması səbəb olur ki, bu da onların yazıları məsuliyyətsiz tərzdə yazmalarına və hüquqi və etik vəzifələrini nəzərə almamalarına gətirib çıxarır. Həqiqətən jurnalistlərə lazımi təlim və tədris keçilməlidir, onlar peşə vəzifələrini məsuliyyətlə yerinə yetirməli və Avropa standartlarına uyğun olaraq etika məəcəlləsinə riayət etməlidirlər. Eyni zamanda, vəzifəli şəxslər məlumatlara asan çıxışa imkan yaratmalı və cəmiyyət qarşısında hesabat vermək vəzifəsindən irəli gələn tənqidləri qəbul etməlidirlər.

72. Hər halda başlıca sual ondan ibarətdir ki, insanlar, xüsusən jurnalistlər (amma təkcə onlar yox) ifadə etdikləri fikirlərə görə azadlıqdan məhrum edilməlidirlərmə və bu fikirlər onlar üçün digər cinayət-hüquqi nəticələrə səbəb olmalıdırmı? Əlavə bir məsələ, artıq qeyd edildiyi kimi, ondan ibarətdir ki, Azərbaycanda olduğu kimi diffamasiyanın hələ də cinayət hüquq pozuntusu kimi qaldığı yerlərdə diffamasiyaya görə cinayət təqibi faktiki olaraq əsassız ittihamlara və (və ya) həddən artıq ağır cəza hallarına gətirib çıxarmır. Bu gün Avropada diffamasiyanın dekriminallaşdırılmasına doğru açıq-aydın ümumi tendensiya var. Beynəlxalq standartlar diffamasiyanı cinayət hüququ vasitəsilə cəzalandırmağa icazə verir, amma buna yalnız o hallarda yol verilir ki, ədavət yayan nitq birbaşa zorakılığa təhrik niyyətini daşımış olsun. Təhrikçilik niyyətinə dair bu tələbin təsdiqi üçün həmin niyyət ilə zorakılıq ehtimalı arasında birbaşa əlaqə olmalıdır. ... Bir çox ölkələrdə cinayət hüququndan istifadə olunmur: belə qanunlara moratorium qoyulur. Diffamasiyanın kriminallaşdırılması (cinayət sayılması) ifadə azadlığına çəkindirici təsir göstərir. Azərbaycandakı hüquqi baza diffamasiyanın kriminallaşdırılması üçün geniş çeşidli imkanlar nəzərdə tutur (məsələn, “şərəf və nüfuzun ləkələnməsi”). Bir ildən artıqdır ki, ATƏT-in dəstəyi ilə diffamasiya haqqında qanun layihəsi üzərində iş aparılır, bu işə parlament üzvlərindən və media ekspertlərindən ibarət işçi qrupu cəlb olunub. Vurğu cinayət hüququnun üzərindən mülki hüququn üzərinə keçirilməlidir.

73. Bu məsələ ilə bağlı ədliyyə naziri ilə söhbətlər Komissarda inam yaradıb. O, açıq ictimai müzakirələrə başlanılmasını tövsiyə edir, elə müzakirələrə ki, hüquqlara əsaslanan yanaşmanı müəyyən etməyə yardımçı olacaq, diffamasiyanı cinayət hüququ kitablarından çıxaracaq və digər hüquqlar və maraqlar üçün alternativ müdafiə təklif edəcək. Avropa Şurasının ekspertləri bu məsələdə yardım göstərə bilərlər. Bu müzakirələrin aparılmasına dəstək üçün prezident cinayət normasından istifadəyə moratorium qoyulması barədə 2005-ci il tarixli bəyanatını təkrarlamaq bilər. Komissar tövsiyə edir ki, birinci addım olaraq, Cinayət Məcəlləsinin müvafiq normaları əsasında cinayət təqibinə məruz qalmış şəxslərin hamısı azadlığa buraxılsın”.

IV. XOCALI HADİSƏLƏRİ HAQQINDA İNFORMASIYA XARAKTERLİ QEYDLƏR

59. Xocalıda Azərbaycanın dinc sakinlərinin qətləmi ilə əlaqədar olan, barəsində məlumat verilən faktların çoxunu həm Azərbaycan, həm də Ermənistan tərəfi şübhə altına alır. Üçüncü tərəflərdən əldə edilən mənbə olaraq, aşağıdakılar beynəlxalq təşkilatların və insan hüquqları üzrə QHT-lərin bu hadisələrlə bağlı hesabatlarından çıxarışlardır.

60. Avropa Şurasının Siyasi Məsələlər üzrə Baş Direktorluğu tərəfindən hazırlanmış, Parlament Assambleyasının Siyasi Məsələlər üzrə Komitəsinin hesabatına əlavə olunmuş və ATƏT-in Minsk Konfransı tərəfindən nəzərdən keçirilmiş Dağlıq Qarabağ bölgəsindəki münaqişəyə dair məlumat sənədində (məruzəçi cənab D. Atkinson, 29 noyabr 2004-cü il, 10364 sayılı sənəd) deyilir:

“1992-ci ilin fevralında Sumqayıt hadisələrindən, demək olar ki, düz dörd il sonra etnik erməni qüvvələri [Dağlıq Qarabağda] yeganə aeroport olan, yerli bölgənin şimal paytaxtı Xocalıda yerləşən aeroporta hücum etdilər. Həmin vaxt Xocalı əhalisi 7.000 nəfər idi. Azərbaycanın mövqeyi ondan ibarətdir ki, aeroportun 150 müdafiəçisinin öldürülməsinə səbəb olmuş Xocalının alınması dinc əhaliyə qarşı misli görünməmiş qəddarlıqlarla müşayiət olunub. Məlumatla görə, bir gündə 613 silahsız insan qətlə yetirilib və 1300-ə yaxın insan ələ keçirilib, onların çoxu iddia edilən humanitar dəhliz vasitəsilə xilas olmağa çalışarkən tutulub. Ermənistan tərəfi bu mövqeyə və öldürülənlərin sayına etiraz edir.

Xocalı qətləmini azərbaycanlıların öz yerlərini kütləvi şəkildə tərk etmələrinə və Bakıda siyasi böhranın sürətlənməsinə səbəb oldu. Beş il sonra, 1997-ci ildə prezident Əliyev bu faciəni “Xocalı soyqırımı” adlandıran fərman qəbul etdi”.

61. Aşağıdakılar “Human Rayts Votç” (*Human Rights Watch*) təşkilatının keçmiş Sovet İttifaqına dair 1993-cü il tarixli ümumdünya hesabatından çıxarışlardır:

“1992-ci ilin qışında Ermənistan qüvvələri hücumla keçərək, demək olar ki, anklavın bütün azərbaycanlı əhalisini qaçmağa məcbur etdilər və dinc sakinlər qaçarkən onlara qarşı ağılasıqmaz zorakılıq aktları törətdilər. Bu hücumlardan ən bədnamı fevralın 25-də Xocalı şəhərində baş verdi. Az sayda döyüşçülərin müşayiəti ilə sakinlərin uzun bir cərgəsi şəhəri tərk etdi, çünki şəhər Ermənistan qüvvələrinə təslim olmuşdur. Onlar Azərbaycanla sərhədə yaxınlaşarkən ermənilərin hərbi postu ilə qarşılaşdılar və amansız atəşə məruz qaldılar. Məlumatla görə bu insidentdə azı 161 dinc sakin qətlə yetirildi, hərçənd ki, Azərbaycan rəsmilərinin hesablamalarına görə 800 nəfər öldürülüb. Ermənistan qüvvələri vuruşmaq iqtidarında olmayan silahsız dinc sakinləri qətlə yetirdilər, evləri taladılar və bəzi hallarda yandırdılar”.

62. Moskvada yerləşən “Memorial” İnsan Hüquqları Mərkəzi müharibə zamanı müşahidəçilərini Dağlıq Qarabağa göndərdi. Aşağıdakılar “Memorial” İnsan Hüquqları Mərkəzinin “1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə Xocalı şəhərinin silahlı yolla ələ keçirilməsi ilə bağlı insan hüquqlarının kütləvi şəkildə pozulması haqqında” hesabatından çıxarışlardır (rus dilindən tərcümə olunub):

“Praktiki olaraq Xocalıdan olan bütün qaçqınların iddia etməsinə görə, 366-cı alayın hərbi heyəti şəhərə hücumda iştirak edib. Ermənistan tərəfindən alınmış məlumatlara görə, 366-cı alayın şəhərə hücumda iştirak etmiş döyüş maşınları əslində şəhərə daxil olmayıblar. Ermənistan tərəfi iddia edir ki, [366-cı alayın] hərbi heyətinin hücumda iştirakına alayın komandanlığının yazılı əmri ilə icazə verilməmişdir. ...

Hücumun başlanmasından az sonra Xocalını tərk etməyə başlayan əhalinin bir hissəsi Ağdam istiqamətində qaçaraq xilas olmağa çalışıb. Qaçan qrupların bəzilərinin arasında şəhər qarnizonundan olan silahlı adamlar da vardı. İnsanlar şəhəri iki istiqamətdə tərk edirdilər: 1) Əskəran sol tərəfdə qalmaqla şəhərin şərq tərəfindən çay boyunca şimal-şərq istiqamətinə doğru; (Ermənistan rəsmilərinin sözlərinə görə bu xüsusi marşrut “sərbəst dəhliz” kimi nəzərdə tutulmuşdur); 2)

Əskəran sağ tərəfdə qalmaqla şəhərin şimal tərəfindən şimal-şərq istiqamətinə doğru; (görünür, qaçqınların az bir qismi qaçarkən bu marşrutdan istifadə ediblər). Beləliklə, dinc sakinlərin əksəriyyəti Xocalını tərk etdiyi halda, 200-300 nəfər evlərində və zirzəmilərində gizlənərək Xocalıda qalıb. Şəhərin artilleriya atəşinə tutulması nəticəsində hücum zamanı Xocalı ərazisində naməlum sayda dinc əhali qətlə yetirilib. Ermənistan tərəfi bu yolla qətlə yetirilmiş insanların sayı barədə məlumat verməkdən praktiki olaraq imtina etdi. ...”

DQR [öz müstəqilliyini elan etmiş Dağlıq Qarabağ Respublikası] rəsmilərinin sözlərinə görə, dinc sakinlərin çıxıb getməsi üçün “sərbəst dəhliz” təmin edilmişdir, o, şəhərin şərq tərəfindən başlayır, çay boyunca uzanır və Əskəran solda qalmaqla Ağdam tərəfə, şimal-şərq istiqamətinə doğru davam edirdi. ... DQR rəsmilərinin və hücumda iştirak edənlərin sözlərinə görə, hərbi personalı daşıyan zirehli maşınların üstündə quraşdırılmış səsgücləndiricilər vasitəsilə Xocalı əhalisinə bu “dəhlizin” mövcudluğu barədə məlumat verilmişdir. ... DQR rəsmiləri, həmçinin qeyd etdilər ki, hücumu bir neçə gün qalmış helikopterlərdən Xocalıya vərəqələr atılmışdır, vərəqələr Xocalı əhalisini “sərbəst dəhlizlərdən” istifadə etməyə çağırırdı. Lakin bu iddiaların təsdiqi üçün həmin vərəqələrin birçə nüsxəsi belə “Memorial”ın müşahidəçilərinə təqdim edilmədi. Eyni ilə, “Memorial”ın Xocalıdakı müşahidəçiləri həmin vərəqələrin mövcudluğunun heç bir izini tapmadılar. Müsahibə zamanı Xocalı qaçqınları dedilər ki, belə vərəqələr haqqında eşitməyiblər. Ağdamda və Bakıda “Memorial”ın müşahidəçiləri şəhərə hücum zamanı Xocalını tərk etmiş 60 nəfərlə söhbət etdilər. Müsahibə aparılan şəxslərdən yalnız bir nəfəri “sərbəst dəhlizin” mövcudluğundan xəbərdar olduğunu dedi (bu barədə ona Xocalı qarnizonundan olan bir “hərbçi” demişdir). ... Hücumu bir neçə gün qalmış Ermənistan tərəfinin nümayəndələri qarşıdan gözlənilən hücum barədə Xocalının hakimiyyət orqanlarına radio ilə dəfələrlə məlumat vermiş və onları dərhal əhalini şəhərdən çıxarmağa çağırırdılar. Azərbaycan tərəfinin bu informasiyanı alması və Bakıya ötürməsi faktını Bakı qəzetləri (“Бакинский Рабочий”) təsdiqləyir.

[Xocalı] sakinlərinin uzun bir cərgəsi tələsik çay boyunca (1-ci marşrut – [yuxarıya baxın]) şəhəri tərk etdi. Qaçqınların bəzi qrupları arasında şəhər qarnizonundan olan silahlı adamlar vardı. “Sərbəst dəhlizlə” hərəkət edən bu qaçqınlara atəş açıldı, nəticədə çoxlu insan öldürüldü. Sağ qalanlar qaçaraq pəren-pəren oldular. Qaçan [qaçqınlar] Ermənistan hərbi postları ilə qarşılaşdılar və atəşə məruz qaldılar. Bəzi qaçqınlar Ağdama qaçıb xilas ola bildilər, əsasən qadınlardan və uşaqlardan ibarət olan bəziləri (onların dəqiq sayını müəyyən etmək mümkün deyil) dağların arasında dolaşaraq donub öldülər, bəziləri isə ... ələ keçidilər. ... Azərbaycan bölmələri cəsədlərin helikopterlə Ağdama aparılması əməliyyatını həyata keçirərkən qaçqınların kütləvi şəkildə qətlə yetirildiyi ərazi, eləcə də onların cəsədləri videolentə çəkildi. ... Videolentə alınmış cəsədlərin çoxu qadınların və ahıl insanların cəsədləri idi; həmçinin öldürülənlər arasında uşaqlar da vardı. Eyni zamanda, qətlə yetirilənlər arasında hərbi formada olan adamlar da vardı. ... Dörd gün ərzində 200-ə yaxın cəsəd Ağdama aparıldı. Bəzi cəsədlərin üzərində təhqir əlamətləri vardı. ...

DQR-in rəsmi nümayəndəsi və Ermənistan silahlı qüvvələrinin üzvləri “sərbəst dəhliz” zonasında dinc sakinlərin ölümünü belə bir faktla izah etdilər ki, qaçqınların arasında onlarla birlikdə qaçıb qurtulmaq istəyən, ermənilərin qarovul postlarına (zastavalarına) atəş açan və bununla da, cavab atəşinə səbəb olan silahlı adamlar vardı, eləcə də Azərbaycanın əsas qüvvələri mühasirəni yarmağa cəhd edirdilər. Ermənistan silahlı qüvvələrinin üzvlərinin sözlərinə görə, Azərbaycan

qüvvələri Ağdam tərəfdən “sərbəst dəhliz” istiqamətində mühasirəni yarmağa cəhd edirdilər. Ermənilərin qarovul postları bu hücumu dəf etməyə cəhd etdikləri məqamda Xocalı qaçqınlarının birinci qrupu arxadan onlara yaxınlaşdı. Qaçqınların arasında olan silahlı adamlar ermənilərin qarovul postlarına atəş açmağa başladılar. Atışma zamanı postlardan biri dağıdıldı, amma başqa postdan olan döyüşçülər (azərbaycanlılar həmin postun mövcudluğundan xəbərsiz idilər) Xocalıdan gələn adamlara yaxın məsafədən atəş açmağa başladılar. Xocalı qaçqınlarının ifadələrinə görə (mətbuatda dərc olunanlar da daxil olmaqla), qaçqın cərgələrinin içərisində olan silahlı adamlar həqiqətən ermənilərin qarovul postları ilə atışmışdılar, amma hər dəfə birinci atəşi erməni tərəfi açmışdır. ...”

HÜQUQİ MƏSƏLƏLƏR

I. KONVENSIYANIN 10-cu MADDƏSİNİN İDDIA EDİLƏN POZUNTUSU

63. Ərizəçi Konvensiyanın 6, 10 və 13-cü maddələri ilə şikayət edirdi ki, qəzet məqalələrində və internet forumunda etdiyi bəyanatlara görə onun hər bir cinayət məhkumluğu fikri ifadə etmək azadlığına əsassız müdaxiləyə bərabərdir və bu baxımdan, onun ədalətli məhkəmə və səmərəli vasitə ilə əlaqəli hüquqları da qeyd edilən cinayət işlərində pozulmuşdur. İşin hallarına nəzər salaraq, Məhkəmə hesab edir ki, bu şikayətlər məhz Konvensiyanın 10-cu maddəsi ilə baxılmalıdır. Bu maddədə deyilir:

“1. Hər kəs öz fikrini ifadə etmək azadlığı hüququna malikdir. Bu hüquqa öz rəyində qalmaq azadlığı, dövlət hakimiyyəti orqanları tərəfindən hər hansı maneə olmadan və dövlət sərhədlərindən asılı olmayaraq, məlumat və ideyaları almaq və yaymaq azadlığı daxildir. Bu maddə dövlətlərin radioyayım, televiziya və kinematoqrafiya müəssisələrinə lisenziya tələbi qoymasına mane olmur.

2. Bu azadlıqların həyata keçirilməsi milli təhlükəsizlik, ərazi bütövlüyü və ya ictimai asayiş maraqları naminə, iqtisadın və ya cinayətin qarşısını almaq ucun, sağlamlığın, yaxud mənəviyyatın qorunması üçün, digər şəxslərin nüfuzu və hüquqlarının müdafiəsi üçün, gizli əldə edilmiş məlumatların açıqlanmasının qarşısını almaq üçün və ya ədalət mühakiməsinin nüfuz və qərəzsizliyini təmin etmək üçün qanunla nəzərdə tutulmuş və demokratik cəmiyyətdə zəruri olan müəyyən rəsmiyyətə, şərtlərə, məhdudiyyətlərə və ya sanksiyalara məruz qala bilər.”

A. Şikayətin məqbuliyyəti

64. Məhkəmə qeyd edir ki, şikayətlər Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 3-cü bəndi baxımından aşkar əsassız deyil. O, daha sonra qeyd edir ki, şikayətlər digər əsaslarla da qəbul edilən sayılmaya bilməz. Bu səbəbdən onlar məqbul hesab edilməlidir.

B. İşin mahiyyəti

65. Məhkəmə qeyd edir ki, ərizəçi bir-biri ilə əlaqəli olmayan cinayət işləri üzrə təqsirli bilinib azadlıqdan məhrum etmə kimi cəzaya məhkum edilmişdir və bu iki cinayət işi müxtəlif məqalələrdə edilən iki dəst bəyanatlarla bağlı idi. Bu səbəbdən, Məhkəmə 10-cu maddənin pozuntusunun olub-olmamasını bu məhkumluğun hər birinə ayrılıqda münasibətdə öyrənəcəkdir.

1. Birinci cinayət məhkumluğu

(a) Tərəflərin dəlilləri

66. Hökumət qeyd etdi ki, birinci cinayət işində ərizəçinin məhkum edilməsi qanunla nəzərdə tutulmuş və iddiaçıların nüfuzunu və hüquqlarını qorumaq məqsədi daşıyırdı.

67. Müdaxilənin zəruri olmasına gəldikdə, Hökumət qeyd etdi ki, ərizəçinin məhkum edilməsi, bütövlükdə Azərbaycan xalqı, xüsusən də, Xocalıda yaşamış və döyüşmüş şəxslər üçün çox həssas məsələ olan Xocalı hadisələri ilə əlaqəli bəyanatların məğzi ilə əsaslandırılmışdır. Sözügedən hadisələr zamanı 43 uşaq və 109 qadın daxil olmaqla, ən azı, 339 Xocalı sakini öldürülmüş, 371 nəfər girov götürülmüş, 200 nəfər itkin düşmüş və 421 nəfər yaralanmışdır. Ərizəçinin yazdıqları ifadə edirdi ki, öldürülənlərdən bəziləri Azərbaycan döyüşçüləri tərəfindən qətlə yetirilmiş və bundan başqa, qurbanların bədənlərinə azərbaycanlılar xəsarət yetirmişdir. Bu bəyanatlar həmin hərəkətlərin Dağlıq Qarabağda yerləşən keçmiş Sovet 366-cı motoatıcı alayın əsgərlərinin dəstəyi ilə Erməni döyüşçüləri tərəfindən törədilməsini işarə edən yekun sübuta zidd idi. Ərizəçinin bəyanatları keçmiş Xocalı sakinləri olan iddiaçıların nüfuzuna xələl gətirmiş və eyni zamanda döyüşdə iştirak etmiş iddiaçıların insanlığa qarşı cinayət törətməkdə ittiham etmişdir. Hökumət vurğuladı ki, belə bəyanatlar etməklə ərizəçi insafla hərəkət etməmiş və jurnalist etikasını pozmuşdur.

68. Hökumətin dediyinə görə, ərizəçinin məhkum edilməsi ərizəçilərin şəxsi həyata hörmət hüququnun müdafiə edilməsi məqsədi güdürdü və bu hüquq Konvensiyanın 8-ci maddəsi ilə təmin edilir. Konvensiyanın 17-ci maddəsi şəxslərə öz Konvensiya hüquqlarına (bu işdə 10-cu maddəyə) əsaslanaraq Konvensiyada təsbit edilən digər hüquq və azadlıqların ləğvinə yönəlmiş hər hansı fəaliyyətlə məşğul olmaq imkanı vermir. Bu baxımdan, Hökumət *D.I. Almaniyaya qarşı* işinə (no. 26551/95, Komissiyanın 26 iyun 1996-cı il tarixli qərarı) istinad etmişdir. Bu işdə ərizəçinin fikri ifadə etmək azadlığına müdaxilənin Konvensiyaya uyğun olması təsdiqlənmiş və diqqət onun şərhlərinin təbiətinə yönəlmişdir (bu şərhlərdə o, Auşvitsdə qaz kameralarının olmasını inkar edirdi). Yuxarıda qeyd edilənlərə əsasən, Hökumət belə nəticəyə gəlmişdir ki, oxşar olaraq bu işdə yerli məhkəmələrin qərarı Konvensiyanın 8-ci maddəsi və Konvensiyanın 10-cu maddəsi ilə qorunan hüquqlar arasında tarazlıq yaranmasına əsaslanırdı və onlar (məhkəmələr) Xocalı hadisələrində sağ qalmış şəxslərin nüfuzunun ərizəçinin

revizionist təbiətli məlumatı yaymaq azadlığından üstün olmasını doğru olaraq müəyyən edib.

69. Ərizəçi iddia edirdi ki, yerli məhkəmələr onun fikri ifadə etmək azadlığına müdaxiləyə hər hansı bir ağlabatan əsas gətirə bilməmişdir.

70. Ərizəçi Hökumətin o mövqeyi ilə razıdır ki, Xocalı qırğını həqiqətən çox həssas məsələ idi. Lakin ərizəçi qeyd etdi ki, bu hadisələr ilə bağlı bəzi məsələlər tam araşdırılmamışdır. Misal üçün, o qeyd edirdi ki, bu işdə Hökumətin təqdim etdiyi Xocalı qurbanlarının sayına dair rəqəmlər rəsmi dövlət mənbələrindəki rəqəmlərdən (yəni 106 qadın və 23 uşaq daxil olmaqla 613 nəfər ölü, 487 yaralı və 1257 itkin düşmüş) fərqli idi. Bəzi digər publikasiyalarda da müxtəlif rəqəmlər göstərilirdi. Ərizəçi, həmçinin qeyd etdi ki, Xocalını müdafiə etməməkdə ittiham olunan sabit prezident Mütəllibov da güman edirdi ki, bəzi Azərbaycan hərbi hissələri çoxlu sayda mülki şəxslərin həlak olmasının qarşısını almadıqlarına görə məsuliyyətə cəlb oluna bilərdi. Daxili Qoşunların keçmiş komandiri F.Hacıyev də daxil olmaqla bəzi Azərbaycan hərbi komandirləri Xocalının müdafiəsinin lazımı qaydada təşkil etmədiklərinə və beləliklə, mülki əhali arasında itkilərin qarşısını ala və ya azalda bilmədiklərinə görə ya ittiham olunmuş, ya da məhkum edilmişdilər. Ərizəçinin dediklərinə görə, Xocalı hadisələri nəticəsində dəqiq qurbanların sayına və hadisələrin gedişatına dair müxtəlif mənbələrin fərqli məlumat verməsi onunla bağlı idi ki, sözügedən hadisələrə dair faktiki və tarixi baxımdan tam və sübutlu istintaq hələ də başa çatdırılmamışdır. Buna görə də ərizəçi razılaşır ki, məhz məsələnin həssas və mühüm olduğu üçün tam həqiqəti ortaya çıxarmaq və bu qırğında günahkar olan şəxsləri məsuliyyətə cəlb etmək üçün ictimai debatların aparılması zəruri idi. Eyni zamanda, bu hadisələrlə əlaqədar olaraq Azərbaycanda daxili siyasət kontekstində də ictimai debatlara ehtiyac duyulurdu, çünki Xocalı mövzusu keçmiş prezident Mütəllibov, Xalq Cəbhəsi Partiyası və digər siyasi qüvvələr tərəfindən hakimiyyət uğrunda öz siyasi mübarizələrində istifadə edilmişdir.

71. Ərizəçi qeyd etdi ki, “Qarabağ Gündəliyi” reportaj stilində yazılan məqalə idi və o, bu məqalədə sadəcə öz gördüyünü və səfəri zamanı görüşdüyü insanların dediklərini çatdırmışdır, və gördüklərinə və eşitdiklərinə əsaslanan onun şəxsi qənaətləri (nəticələri) məqalədə çox az idi. Ərizəçi iddia edir ki, Slavik Aruşanyanın müsahibə əsnasında hadisələrin öz versiyasını ərizəçiyə bildirmiş və o, məqalədə sadəcə onun bəyanatlarını çatdırmışdır. Məqalə nə iddiaçıları, nə də konkret azərbaycanlıni birbaşa olaraq hər hansı cinayəti törətməsində ittiham etmir. Eyni zamanda, məqalə qeyd edilən şəxslər barəsində və ümumilikdə Xocalı əhalisi barəsində təhqiramiz və ya ləyaqəti alçaldan ifadələri özündə əks etdirmir.

72. Ərizəçi qeyd etmişdir ki, məqaləsində hər hansı Xocalı qurbanının Azərbaycan döyüşçüləri tərəfində öldürülməsini və ya şikəst edilməsini təsdiqləyən bəyanatlar yox idi. Bu konkret bəyanatlar şəxsiyyəti müəyyən edilməyən insan tərəfindən AzeriTriColor saytında olan internet forumunda ifadə edilmişdir. Ərizəçi israr edir ki, bu bəyanatlar ona aid deyil və onun bu

barədə yerli məhkəmələrə verdiyi ifadələrə baxmayaraq o, məhz başqası tərəfindən edilən bu bəyanatlar əsasında məhkum edilmişdir. Hər bir halda, bəyanatlar “Xocalı faciəsi”ni inkar etmir, sadəcə onlara səbəb olanlar barədə ehtimal irəli sürür. Baxmayaraq ki, bəlkə də bu ehtimallar kifayət qədər faktiki əsas olmadan irəli sürülmüşdür, onlara (bəyanatlara) fikri ifadə etmək azadlığının icazə verdiyi şişirtmək dərəcəsi kimi yanaşılmalı idi.

73. Ərizəçi qeyd etdi ki, Xocalı hadisələrinə dair təhrif olunmuş tarixi qiymət verdiyinə görə günahkar bilinməsinə baxmayaraq, Azərbaycan qanunlarında Xocalı qırğınına dair şübhəli olmağa görə və ya hətta onu inkar etməyə görə məsuliyyət nəzərdə tutan heç bir müddəə mövcud deyil. Bu səbəbdən də o, buna görə məsuliyyətə cəlb edilə bilməzdir. Bunun əvəzində, cinayət işində onun bəyanatlarının guya ki, altı iddiaçını ləkələdiyi müəyyən edilmişdir, baxmayaraq ki, nə “Qarabağ Gündəliyi”, nə də internet forumundakı yazılar bu fərdlərin heç birini konkret olaraq adla və ya hər hansı digər vasitə ilə qeyd etmirdi.

74. Ərizəçi mübahisə edir ki, bu iş ilə yuxarıda qeyd edilən *D./Almaniyaya qarşı* işi arasında paralel çəkmək uyğunsuz və qeyri-etik idi. O, bildirirdi ki, Xocalı hadisələrinə hələ də son hüquqi qiymət verilmədiyindən bu hadisələri Holokostaya (yəhudi soyqırımı, tərc.) bərabər saymaq düzgün deyildir. Dustaqların ölüm düşərgələrində bilərəkdən öldürülməsinə yönəlmiş dövlət siyasəti ilə bir döyüşdə hərbi əməliyyatların qurbanları olan mülki şəxslərin itkisi arasında fərq var. Sonuncuda mülki əhali arasında itkilərə görə Azərbaycan hakimiyyətinin məsuliyyəti paylaşması mübahisə edilə bilər, çünki onlar Erməni qoşunları tərəfindən qırğının edilməsinin qarşısını ala bilməmişdir. Ərizəçi vurğuladı ki, “Qarabağ Gündəliyi”ndə o, qırğının olması faktının inkar edilməsindən uzaq idi və cavabdehlərə haqq qazandıрмаğa cəhd etməmişdir. O, sadəcə Azərbaycanlı oxucuya bu məsələyə aid Dağlıq Qarabağın erməni əhalisinin fikirlərini çatdırmağa cəhd etmişdir. Məqalənin özü yaxşı niyyətlə motivasiya edilmiş və münaqişənin tərəfləri arasında münasibətləri yumşaltmaq məqsədi güdürdü.

75. Nəhayət ərizəçi bildirirdi ki, fikri ifadə etmək azadlığının təqibinə yönələn onun cinayət cəzasına Hökumətin “ağressiv siyasəti” kontekstində baxılmalıdır. O qeyd etdi ki, fikri ifadə etmək azadlığı sahəsində vəziyyət son illərdə pisləşmiş və çox sayda jurnalistlər hücumlara məruz qalmış, həbs edilmiş və ya məhkum edilmişdir. Bu fakt müxtəlif beynəlxalq təşkilatların hesabatlarında da özünü əks etdirmişdir. Bu təqiblər Hökuməti tənqid edənlər arasında daxili senzuranın yaranması ilə nəticələnmişdir. Ərizəçi daha sonra qeyd etmişdir ki, bu işdə onu təqsirli bilməkdə hökumət orqanlarını ümumilikdə onun jurnalist fəaliyyətinə təsir etmək arzusu idarə edirdi, çünki o öz yazdıqlarında daimi olaraq hökumət siyasətini tənqid etmiş və korrupsiya və mülki və siyasi hüquqların pozulmasında məmurların rolu olmasını ifşa etmişdir. E.Hüseynovun işində (2005-ci ildə qətlə yetirilmiş jurnalist) onun davam edən jurnalist araşdırması bəzi yüksən rütbəli dövlət məmurlarının

əlinin olmasını güman etmiş və nəticə etibarı ilə, bu işdən əvvəl ona tutulma və həbs ilə hədə-qorxular edilmişdir.

(b) Məhkəmənin ilkin qeydləri

76. Hazırkı qərarla Xocalı hadisələrinə dair ərizəçinin bəyanatları ətrafında müzakirə yalnız hazırkı işin məqsədləri üçün nəzərdə tutulur və bu da ümumi maraq kəsb edən məsələlərə dair debatlarla məhdudiyyətlərin qoyulub-qoyulmamasına dair Məhkəmənin araşdırması kontekstində edilir, hansı ki, ərizəçinin fikri ifadə etmək azadlığına müdaxiləsində cavabdeh ölkənin yerli məhkəmələrinin təqdir səlahiyyətini aşmasını müəyyən etməklə əlaqəlidir. Bu qərar Xocalı hadisələrinin faktiki və ya hüquqi qiymətləndirilməsi kimi və ya həmin hadisələrə dair tarixi iddiaların arbitrajı kimi başa düşülməməlidir.

77. Bundan başqa, Məhkəmə müşahidə etmişdir ki, “Qarabağ Gündəliyi”ndə etdiyi bəyanata və internet forumundakı yazılara gəldikdə, ərizəçi mülki qaydada məsuliyyətə cəlb edilmiş və eyni bəyanatlar əsasında sonradan həm də Cinayət Məcəlləsi ilə təqsirkar bilinmişdir. Lakin, Məhkəmə qeyd edir ki, ərizəçi, konkret olaraq, mülki qaydada verilmiş cəza üzrə 10-cu maddə ilə şikayət etməyib. Bu səbəbdən Məhkəmə 10-cu maddəyə yalnız cinayət məhkumluğunun uyğunluğunu araşdıracaq; lakin bu araşdırma üçün lazım olduqda o, ərizəçinin hüquqlarına güman edilən müdaxiləyə dair digər faktiki hallara da bütünlükdə diqqət yetirəcək.

(c) Məhkəmənin qiymətləndirməsi

78. Məhkəmə hesab edir və bu Hökumət tərəfində mübahisələndirilmir ki, ərizəçinin yerli məhkəmələr tərəfindən məhkum edilməsi onun fikri ifadə etmək azadlığına “müdaxilə”yə bərabərdir. Belə müdaxilə Konvensiyanı o halda pozmuş olar ki, o, 10-cu maddənin ikinci bəndinin tələblərinə cavab verməsin. Ona görə də müdaxilənin “qanunla nəzərdə tutulması”nı, həmin bənddə göstərilən bir və ya bir neçə qanuni məqsəd güdməsini və həmin məqsədlərə nail olmaq üçün “demokratik cəmiyyətdə zəruri” olmasını müəyyən etmək lazımdır.

79. Ərizəçinin məhkum edilməsi şübhəsiz ki, Cinayət Məcəlləsinin 147.1 və 147.2-ci maddələrinə əsaslanırdı və “digər şəxslərin nüfuz və hüquqlarını” (konkret olaraq ərizəçiyə qarşı şikayət etmiş Xocalı hadisələrində sağ qalmış bir qrup əsgər və mülki şəxslərin) müdafiə etmək məqsədi güdürdü. Müvafiq olaraq, Məhkəmə qəbul edir ki, müdaxilə “qanunla nəzərdə tutulan” idi və Konvensiyanın 10-cu maddəsinin 2-ci bəndi ilə nəzərdə tutulan qanuni məqsəd daşıyırdı.

80. Beləliklə, Məhkəmənin digər vəzifəsi müdaxilənin “demokratik cəmiyyətdə zəruri” olmasını müəyyən etməkdir.

81. İlk növbədə, Məhkəmə qeyd edir ki, Konvensiyanın 17-ci maddəsinə istinad edərək bu işin yuxarıda qeyd edilən *D.I. Almaniyaya qarşı* işi ilə müəyyən qədər oxşar olmasını iddia edən Hökumətin dəlili qəbul edilməzdir.

Bu işdəki vəziyyət Holokost kimi, artıq qəbul edilmiş tarixi faktın inkar edilməsi və ya yenidən baxılması ilə əlaqədar 17-ci maddə ilə 10-cu maddənin müdafiəsinin kənara qoyulması vəziyyəti ilə eyni deyil (bax, *mutatis mutandis*, *Lehideux və Isorni Fransaya qarşı*, 23 sentyabr 1998-ci il, § 47, *Qərar və Qərardadların Hesabatı* 1998-VII). Hazırkı işdə “Qarabağ Gündəliyi”ndə müzakirə edilən konkret məsələlər davam edən debatların mövzusu idi (baxın, aşağıda, 87-ci paraqraf). Məhkəmə aşağıda müzakirə edəcək ki, ərizəçinin Xocalı əhalisinin kütləvi qətlə yetirilməsini inkar etməsi və ya bu hadisələrin qurbanlarına hörmətsizlik nümayiş etdirməsi nəzərə çarpmır. Əksinə, ərizəçi qaçqınlar üçün nicat dəhlizinin olması kimi debatdakı mübahisəli fikirlərin birini dəstələyirdi və ona əsaslanaraq bəzi Azərbaycan döyüşçülərinin də qırğına görə müəyyən cavabdehlik daşmasına dair fikir ifadə edirdi. Lakin bunu edərək o, bu qırğının ümumilikdə qəbul edilən günahkarlarına haqq qazandırmaq, onların müvafiq məsuliyyətini yumşaltmaq və ya onların hərəkətlərini təsdiqləmək niyyətində deyildir. Məhkəmə hesab edir ki, ərizəçinin təqsirkar bilinməsinə səbəb olan bəyanatlar Konvensiyada nəzərdə tutulan dəyərlərin mahiyyətini pozmaq səviyyəsinə çatmır, nə də Konvensiya ilə nəzərdə tutulan hüquq və azadlıqların ləğvinə və ya məhdudlaşdırılmasına bərabər deyil. Belə alınır ki, hazırkı işdə ərizəçinin fikri ifadə etmək azadlığı Konvensiyanın 17-ci maddəsi ilə 10-cu maddənin müdafiəsindən kənarda qala bilməz.

82. Məhkəmə xatırladır ki, ümumi prinsip kimi fikri ifadə etmək azadlığına hər hansı məhdudiyyət üçün “zərurət” inandırıcı şəkildə göstərilməlidir. Qeyd etmək lazımdır ki, yerli orqanlara ilkin olaraq məhdudiyyət üçün “təxirəsalınmaz ictimai ehtiyac”ın olmasını qiymətləndirmək lazımdır və bu qiymətləndirməni edərkən onlar təqdir səlahiyyətində müəyyən sərbəstliyə malikdirlər. Hazırkı işlərə bənzər mətbuatla əlaqəli işlərdə belə təqdir səlahiyyəti demokratik cəmiyyətin azad mətbuatı təmin etmək və saxlamaq maraqları ilə məhdudlaşdırılır. Buna uyğun olaraq, məhdudiyyətin güdülən qanuni məqsədə mütənasib olub-olmamasını müəyyən etmək tərəzisinə (hansı ki 10-cu maddənin 2-ci bəndi ilə edilməlidir) həmin maraq daha çox çəkiyə malik olacaq (baxın, *Fressoz və Ruar Fransaya qarşı* [BP], no. 29183/95, § 45, İHAM 1999-I).

83. Öz nəzarətçi funksiyasını yerinə yetirməkdə məhkəmənin vəzifəsi səlahiyyətli yerli məhkəmənin yerini tutmaq deyil, daha çox 10-cu maddə ilə dövlətin qiymətləndirmə sərbəstliyinə uyğun olaraq onların çıxarıqları qərarları araşdırmaqdır. Bu o mənaya gəlmir ki, nəzarət cavabdeh dövlətin öz mülahizəsini ağlabatan şəkildə, diqqətlə və ya vicdanla həyata keçirməsini təsdiqləməklə məhdudlaşır; Məhkəmə daha çox şikayət edilən müdaxiləyə işə bütöv baxış əsnasında baxmalıdır və buraya ərizəçiyə qarşı istifadə edilən qeydlərin məzmunu və edilmə konteksti də daxildir (baxın, *Cumpănă və Mazăre Rumıniyaya qarşı* [BP], no. 33348/96, § 89, İHAM 2004-XI).

84. Məhkəmə, konkret olaraq, müdaxiləni haqlı çıxarmaq üçün milli orqanların istifadə etdikləri səbəblərin “müvafiq və yetərli” olub-olmamasını və

görülən tədbirlərin “güdülmə qanuni məqsədə mütənasib” olub-olmamasını müəyyən etməlidir. Bunu edərkən, Məhkəmə əmin olmalıdır ki, yerli orqanlar müvafiq faktların qəbul edilə bilən şəkildə qiymətləndirilməsinə əsaslanaraq 10-cu maddədə nəzərdə tutulan prinsiplərə uyğun olan standartları tətbiq ediblər (baxın, məsələn, *Şovi və digərləri Fransaya qarşı*, no. 64915/01, § 70, İHAM 2004-VI).

85. Hazırkı işdə ərizəçiyə qarşı istifadə edilən bəyanatlar Dağlıq Qarabağ müharibəsi zamanı baş vermiş Xocalı qırğınına dair idi. Daha dəqiq desək, o, bəzi Xocalı qurbanlarını öldürməkdə və cəsədlərə xəsarət yetirməkdə, Azərbaycanlı döyüşçülərini əsassız ittiham etməkdə və bununla da, ona qarşı cinayət iddiası qaldırmış konkret şəxslərin nüfuzuna xələl gətirməsində təqsirkar bilinmişdir.

86. Dağlıq Qarabağ müharibəsinin çox uzaq olmayan tarixdə baş verən hadisə olmasını, onun nəticəsi olaraq çox sayda insanın həlak olmasını və regionda kifayət qədər gərginlik yaranmasını, atəşkəs rejiminə baxmayaraq, münaqişənin hələ də davam etməzini nəzərə alaraq, Məhkəmə ərizəçinin məqaləsində müzakirə edilən məsələlərin çox həssas olmasından xəbərdardır. Məhkəməyə bellidir ki, Xocalı qurbanlarının xatirəsi Azərbaycan cəmiyyətində şəfqətlə qarşılanır və Xocalı hadisələri zamanı yüzlərlə günahsız dinc sakinlərin itkisi dərin milli qüdsə mənbəyidir və cəmiyyətdə, ümumilikdə xalqın tarixində, ən faciəli anlardan biri kimi qiymətləndirilir. Belə halda başa düşünlüdür ki, ərizəçi tərəfindən edilən bəyanatlar ictimaiyyət tərəfindən şokedici və ya narahatlıq doğuran kimi qiymətləndirilə bilər. Lakin Məhkəmə təkrar etmək istəyir ki, 10-cu maddənin 2-ci bəndinə uyğun olaraq, fikri ifadə etmək azadlığı yalnız müsbət qarşılanan və ya zişansız, biganəlik əks etdirən “məlumat” və ya “ideya”lara deyil, həmçinin Dövləti və ya əhalinin hər hansı hissəsini təhqir edən, şoka salan və ya narahat edən “məlumat” və ya “ideya”lara da şamil edilir. Plüralizm, dözümlülük və geniş fikirlilik bunu tələb edir və bunlarsız “demokratik cəmiyyət” olmur (baxın, *Həndisayd Birləşmiş Krallığa qarşı*, 07 dekabr 1976-cı il, § 49, Series A no. 24).

87. Bundan əlavə, Məhkəmə qeyd edir ki, tarixi həqiqəti axtarmaq fikri ifadə etmək azadlığının tərkib hissəsidir. Eyni zamanda, baş vermiş hadisələrə dair fikir formalaşdırın tarixçilər arasındakı ardıcıl debatların hissəsi olan tarixi məsələləri arbitraj etmək və ya şərh etmək kimi Məhkəmənin rolu yoxdur (baxın, yuxarıdakı qeyd olunmuş *Şovi və digərləri*, § 69). Məhkəmə müvafiq olaraq hesab edir ki, Xocalı hadisələri ilə əlaqəli tarixi faktlara dair fikir müxtəlifliyini həll etmək onun vəzifəsi deyil. Buna görə də, bu məsələyə dair hər hansı qəti qərar çıxarmaq məqsədi güdməyərək, Məhkəmə öz işini hazırkı işin təhlili məqsədləri üçün aşağıdakı müşahidələri etməklə məhdudlaşdıracaq. Belli olur ki, müstəqil mənbələrdən əldə edilmiş hesabatlarda qeyd edilir ki, 1992-ci ildə 25 fevraldan 26 fevrala keçən gecə Xocalının işğalı zamanı yüzlərlə etnik azərbaycanlı olan dinc əhali zəbt edilmiş şəhərdən qaçmağa cəhd edərkən şəhərə 366-cı motoatıcı alayın dəstəyi ilə (baxın, yuxarıda 60-62-ci paraqraflar) hücum etmiş erməni

döyüşçüləri tərəfindən, məlumata əsasən, öldürülmüş, yaralanmış və ya girov götürülmüşdür. Lakin bu aspektdən başqa Xocalı hadisələri ilə əlaqəli digər aspektlərdə və detallarda göründüyü kimi aydınlıq və ya həmfikirlik yoxdur. Məsələn, şəhərdən qaçan dinc sakinlər üçün təhlükəsiz nicat dəhlizinin olub-olmamasına dair ziddiyyətli fikirlər mövcuddur (baxın, məsələn, Memorial təşkilatının hesabatından çıxarışa, yuxarıda 62-ci paragraf). Eyni zamanda, Azərbaycan hökumət orqanlarının və hərbi qüvvələrinin bu hadisələrdə rolu və məsuliyyəti barədə müxtəlif fikirlər mövcuddur və bəzi hesabatlar qeyd edir ki, onlar dinc əhalini müdafiə etmək üçün daha çox şey edə bilərdilər və ya onların hərəkətləri bəlkə də vəziyyətin ağırlaşmasına töhfə vermişdir. Şəhərin müdafiəsi düzgün təşkil edilmişdimi, müdafiə düzgün təşkil edilməmişdisə bu Azərbaycanda daxili siyasi mübarizənin nəticəsi idimi kimi, suallar yaranır. Yuxarıda qeyd edilənlərə əsaslanaraq, Məhkəmə hesab edir ki, Xocalı hadisələri ilə əlaqəli bəzi məsələlər hələ də tarixçilər arasında debatlara açıqdır və müasir Azərbaycan cəmiyyətində ümumi maraq doğuran məsələdir. Bu baxımdan, Məhkəmə xatırladır ki, demokratik cəmiyyətdə müharibə cinayətləri və ya insanlıq əleyhinə cinayətlər həddinə çatan xüsusi ağır əməllərin səbəblərinə dair debatlar sərbəst şəkildə aparıla bilməlidir (baxın, *mutatis mutandis*, yuxarıda qeyd edilmiş *Lehideux və Isorni*, , §§ 54-55).

88. Bu işdə Məhkəmənin müəyyən edəcəyi digər xüsusi önəm daşıyan hal demokratik cəmiyyətdə mətbuatın oynadığı “ictimai gözətçi” kimi mühüm roludur (baxın, *Qudvin Birləşmiş Krallığa qarşı*, 27 mart 1996-cı il, § 39, *Hesabatlar* 1996-II). O, müəyyən hədləri keçməməlidir, xüsusən də digərlərinin hüquq və nüfuzunun müdafiəsi baxımından, onun vəzifəsi siyasi məsələlərə dair və ümumi maraq kəsb edən digər məsələlərə dair məlumat və fikirləri öhdəlik və vəzifələrə uyğun şəkildə çatdırmaqdır (baxın, *De Haes və Gijssels Belçikaya qarşı*, 24 fevral 1997-ci il, § 37, *Reports* 1997-I və *Colombani və digərləri Fransaya qarşı*, no. 51279/99, § 55, İHAM 2002-V).

89. Məhkəmə, ilk növbədə, ərizəçinin “Qarabağ Gündəliyi”ndə etdiyi bəyanatlara və sonra ərizəçiyə mənsub edilən internet forumundakı yazılara qiymət verəcək. “Qarabağ Gündəliyi”nə gəldikdə, bu qəzet məqaləsinin ümumi kontekstinə və məqsədinə nəzər salmaq lazımdır. Məqalə ilə tanış olduqdan sonra Məhkəmə hesab edir ki, o, ümumən təsviri stildə yazılıb və sözügedən məsələdə gündəlik həyatın reallıqları barədə Azərbaycanlı oxucuya məlumat vermək məqsədi güdür. Bu özü-özündə ümumi maraq doğuran məsələdir, çünki ictimaiyyətin orta təbəqəli üzvü üçün davam edən münaqişə şəraitində bu kimi geniş məlumat yox idi və ictimaiyyətin haqqı var idi ki, ölkələrinin nəzarəti itirdiyi ərazilərdə müharibədən sonra nə baş verdiyi barədə məlumat alsın. Həmçinin görünür ki, müəllif göründüyü kimi qərəzsiz şəkildə müxtəlif ideyaları və münaqişənin hər iki tərəfinin fikirlərini çatdırmağa cəhd etmişdir. Ərizəçiyə qarşı nəticə etibarı ilə istifadə edilən bəyanatlar məhz bu kontekstdə idi.

90. Ərizəçiyə qarşı istifadə edilən bəyanatları özündə əks etdirən abzaslara baxsaq (baxın, yuxarıda, 12-ci paraqraf), digər şəxslərə mənsub olan fikirləri müəllifin öz fikirlərini təşkil edən qeydlər ilə ayırd etmək ümumilikdə heç də asan deyil. Konkret olaraq, ərizəçi bəyan etmişdir ki, Xocalıya hücum edən qoşunlar dinc əhalinin qaçması üçün dəhliz saxlamışdır. O, daha sonra qeyd edir ki, onlar bu dəhlizdən təyinatı üzrə istifadə edərkən onların bəziləri Azərbaycan əsgərləri tərəfindən ayrı istiqamətə - digər erməni hissələrinin yerləşdiyi istiqamətə yönləndirilmişdilər. O, həmçinin bəyan etmişdir ki, qaçanların bir qismi Azərbaycan tərəfinin artilleriya atəşi ilə vurulmuşdur. Görünür ki, bu ərizəçinin öz fikirləri deyildir, o, digər şəxslərdən (onun əvvəllər görüşdüyü iddia edilən, adı çəkilməyən Xocalı qaçqınları və Dağlıq Qarabağ ermənilərinin nümayəndəsi) eşitdiklərini çatdırırdı. O, bu müsahibə iştirakçılarının bəyanatlarını çatdırırdı, bu heç də o demək deyil ki, o, bunu həmin bəyanatlarda ifadə edilənlərin həqiqət olmasını sübuta yetirmək məqsədi ilə edirdi; əksinə o, sadəcə digər şəxslərin fikirlərini çatdırırdı. Buna baxmayaraq, mübahisə edilə bilər ki, mövzunu genişləndirdikcə müəllif öz fikirlərini mənbəyinin fikirləri ilə qarışdırmağa başlamış və bu da belə ifadə ilə sübuta yetirilir “mən tam əminliklə deyə bilərəm ki, ...”. Burada o, həqiqətən dəhlizin mövcud olmasını qəbul edir və yenilik kimi təklif edir ki, “göründüyü kimi AXC batalyonu Xocalı əhalisinin azadlığı üçün deyil, A.Mütəllibovu devirmək yolunda daha çox qan axması üçün çalışırdı”. Lakin bu bəyanat istər təklildə, istərsə də əvvəlki bəyanatlarla birlikdə götürüldükdə “AXC batalyonunun” “daha çox qan axması”na konkret hansı töhfə verməsinə dair fərziyyələr üçün geniş imkan yaratmış və bu məqsədlə onların hər hansı hərəkətinə dair konkret ittihamı özündə əks etdirmirdi.

91. Burada qeyd edilməlidir ki, məqalənin mübahisələndirilən hissəsində təsvir daha çox dəyişkən görünə bilər və bunun nəticəsi olaraq çoxlu bəyanatlar çətin başa düşülən, natamam, hətta digərləri ilə məntiqi bağlantıya malik olmayan ola bilər. Bəzən müəllifin fikirlərinin ardıcılığını izləmək, xüsusən də mövzunun incəlikləri ilə çox tanış olmayan oxucuya nə demək istədiyini anlamaq çətin olur. Məsələn, qaçqınların bir hissəsinin Azərbaycan əsgərləri tərəfindən Naxçıvanikə tərəf istiqamətləndirilməsinə dair bəyanatdan sonra məqalə dərhal digər qaçqınlar qrupunu müzakirə etməyə keçir, ona görə də birinci qrup qaçqınlara sonra nə olması aydın olmur. Burada belə güman edilə bilər ki, digər istiqamətə yönləndirilən (bilərəkdən və ya bilməyərəkdən) qaçqınlar nəzərdə tutulan dəhlizdən qaça bilməmişlər və Naxçıvanikə yaxınlığına çatarkən düşmən hissələrinin atəşinə məruz qalmışdılar, bir qism qaçqınlar isə öz qoşunlarının atəşinə məruz qalmışdır (bilərəkdən və ya bilməyərəkdən). Amma qeyd edilənlərin heç biri birmənalı şəkildə bəyan edilmirdi və burada digər şərhlər də mümkün ola bilərdi. Bu misalda göstəriləndiyi kimi, məqalədə edilən bəyanatlar və nəticələr daha çox məhdud, qeyri-müəyyən, aydın ifadə edilməyən və yarımçıq idilər. Məhkəmə qeyd edir ki, “Qarabağ Gündəliyi” məhz Xocalı hadisələrinə yönəlmiş jurnalist

araşdırılması deyildir və hesab edir ki, ərizəçinin bu hadisələrə dair bəyanatları daha çox söz arası, məqalənin əsas mövzusunə paralel edilmişdir. Bu kontekstə olduqca məhdud məlumat mənbələrinə əsaslanaraq, ərizəçi aydın ifadə edilməyən ideyaları o həddə qədər genişləndirib ki, onlar Azərbaycan hərbi hissələrinin Xocalı qurbanlarının bədbəxtliyində məsuliyyət daşmasını da əhatə edib.

92. Müvafiq olaraq, baxmayaraq ki, bəzi Azərbaycan hərbi hissələrinin (“AXC batalyonu” kimi istinad edilir) kütləvi qırğında günahkar olanlar ilə müəyyən dərəcədə məsuliyyət paylaşıqları barədə ifadələr məqalədə əks edilirdi, o (məqalə), Azərbaycan hərbiçilərini və ya konkret fərdləri kütləvi qırğında və beləliklə, öz vətəndaşlarını bilərəkdən öldürməkdə birbaşa ittiham edən bəyanatları özündə əks etdirmirdi. Nəzərə alsaq ki, Xocalı hadisələrinin qarşısını ala bilməməsində və ya bu hadisələrdə əlləri olmasında Azərbaycan hakimiyyətinin rolu və məsuliyyəti davam edən debatların mövzudur (baxın, yuxarıda 87-ci paragraf), ərizəçi bir jurnalist kimi 10-cu maddə ilə bu məsələyə dair fikir çatdırmaq hüququna malik idi. Məhkəmə qeyd edir ki, jurnalist sərbəstliyi həmçinin şışirtmə və ya təhribata da imkan verir (baxın, məsələn, *Bladet Tromsø və Stensaas Norveçə qarşı* [BP], no. 21980/93, § 59, İHAM 1999-III). Hətta ehtimal edərək ki, ərizəçinin məlumat mənbələrinin qıtlığı və ya mübahisəli təbiəti baxımından onun “Qarabağ Gündəliyi”ndəki Xocalını müdafiə edən bəzi Azərbaycan müdafiəçilərinin məsuliyyətinə dair qeydləri ola bilsin şışirdilmişdir, amma buna baxmayaraq, məqalə onları heç də birbaşa və ya konkret olaraq hər hansı müharibə cinayətini törətməsində ittiham etmirdi.

93. Ərizəçiyə mənsub olması iddia edilən AzeriTriColor internet sahifəsində yerləşdirilən məlumatlara gəldikdə, Məhkəmə qeyd edir ki, ərizəçi o məlumatların ona məxsus olmasını inkar edir. Internetdəki məlumatların ərizəçiyə mənsub olmasını müəyyən etmək üçün yerli məhkəmələrin araşdırdığı bütün sübutlara gəldikdə, Məhkəmə qeyd edir ki, bu kifayət qədər inandırıcıdır. Belə olduğu halda, Məhkəmə qəbul edir ki, internetdəki bəyanatların ərizəçiyə mənsub olması əsaslı şübhə yeri qalmadan sübuta yetirilib.

94. Forumda aşağıdakı bəyanatlar edilmişdir: “... Xocalı sakinlərinin bir hissəsinə bizimkilər [qoşunlar] atəş açmışdır... Bunun bilərəkdən olub-olmaması müstəntiqlər tərəfindən müəyyən edilməlidir... [Onlar] sirli [atıcılar] tərəfindən deyil, AXC batalyonunun təhribatçıları tərəfindən [qətlə yetirilmişdir]... [Cəsədlərə] bizim ... tərəfdən xəsarətlər yetirilmişdir”. Məhkəmə hesab edir ki, bu bəyanatlar öz vətəndaşlarına atəş açmaq və bədənlərinə xəsarət yetirmək məsələsində “AXC batalyonu”ndan olan “təhribatçıları” ittiham etməkdə çox konkret idi. Məhkəmə qeyd edir ki, müəllif bu bəyanatları hər hansı bir sübutla dəstəkləmədi və hər hansı konkret mənbəyə istinad etmədi. Bu bəyanatda əks olunan məlumatlar “Qarabağ Gündəliyi”ndə verilən və bəzi Azərbaycanlı döyüşçülərini qurbanların bəzilərinə qətlə yetirməsində (bəlkə də bilmədən) və qurbanların cəsədlərinə xəsarət

yetirməsində ittiham edən məlumatlardan fərqli idi. Mahiyyəti ilə mənbəyə əsaslanan məlumata uyğun olaraq, nicat dəhlizinin mövcud olması və qaçqınlara ondan istifadə etməyə imkanı verməməsi kimi irimiqyaslı qırğının qarşısını almağa görə Azərbaycanlı əsgərlərin mümkün məsuliyyəti barədə ifadələr “Qarabağ Gündəliyi”ndəki kimi ehtimal təbiətli deyildir. Bu internet məlumatları haqqında danışdıqda, ərizəçi iddia etmirdi ki, müsahibə aldığı və “Qarabağ Gündəliyi”ndə əsas mənbələri olduğu Xocalı qaçqınları və ya erməni rəsmiləri azərbaycanlı hərbiçiləri öz vətəndaşlarının cəsədlərinə xəsarət yetirməkdə konkret ittiham edib. Belə halda mübahisə edilə bilərdi ki, internet forumdakı məlumatlar jurnalist sərbəstliyinin həyata keçirilməsində yol verilə bilən “şışirtmə dərəcəsi”nin və ya “təhribat”ın nümunəsi kimi götürülə bilməzdir.

95. Bu baxımdan, Məhkəmə xatırladır ki, fikri ifadə etmək azadlığı özündə vəzifə və öhdəlik daşıyır və 10-cu maddə ilə jurnalistlərə verilən qoruma onların jurnalist etikasına uyğun şəkildə vicdanla hərəkət edərək dəqiq və etibarlı məlumat verməklə şərtləndirilir (baxın, digər mənbələrlə yanaşı, *Radio France və digərləri Fransaya qarşı*, no. 53984/00, § 37, İHAM 2004-II və yuxarıda qeyd olunmuş *Colombani və digərləri*, § 65). Hazırkı işdə bir məsələ aydın deyil ki, ərizəçi bu bəyanatları yerləşdirərək jurnalist kimi ictimaiyyətə məlumat çatdırmaq niyyətində idi və ya internet debati əsnasında bir sıradı vətəndaş kimi öz şəxsi fikirlərini ifadə edirdi. Buna baxmayaraq, bir məsələ aydındır ki, “Eynulla Fətullayev” istifadəçi adı altından internetdə yazılar yerləşdirməklə ərizəçi bir tanınmış jurnalist kimi öz şəxsiyyətini gizlətməmiş və asanlıqla qoşula bilən tanınmış internet forumunda öz bəyanatlarını açıq şəkildə ictimaiyyətə yaymış və qeyd etmək lazımdır ki, müasir zamanda internet forum bir vasitə kimi heç də çap mətbuatından az təsirə malik deyil. Yayılmış bəyanatlar subyektiv qiymət deyil, daha çox konkret faktiki mahiyyətə malik idi. Subyektiv qiymətin həqiqəti sübuta yetirilə bilən deyilsə, faktların mövcudluğu nümayiş etdirilə biləndir (baxın, yuxarıda qeyd olunmuş *De Haes and Gijssels*, § 42). Bundan başqa, konkret fərdləri müəyyən nalayiq hərəkətdə birbaşa ittiham etmək, belə bəyanatlar üçün yetərli faktiki əsas gətirmək öhdəliyini doğurur (baxın, *mutatis mutandis*, *Mahmudov və Ağazadə Azərbaycana qarşı*, no. 35877/04, § 45, 18 dekabr 2008-ci il).

96. Buna baxmayaraq, Məhkəmə hesab edir ki, hazırkı işin hallarında yuxarıda qeyd edilən bəyanatların yetərli faktiki əsasla arxalandığına və ya onların həqiqətdə doğru və ya yanlış olmasına dair birmənalı qənaətə gəlmək aşağıdakı səbəblərə görə tələb edilmir. Məhkəmə vurğulayır ki, ərizəçi sadəcə yuxarıda sadalanan bəyanatları yaymasına görə məhkum edilməyib. Həqiqətən o, tarixi hadisələrə dair iddia edilən revizionist bəyanatları yaymasına görə məsuliyyətə cəlb edilməyib. Əksinə, hazırkı işdə şikayət edilən müdaxilə konkret şəxsləri ləkələyən, ərizəçi tərəfindən yayılmış bəyanatlara əsaslanan cinayət qaydasında məhkum olunma formasını almışdır. Buna görə də internet forumundakı yazıların ərizəçiyə mənsub

olmasını və onların yanlış və ya yoxlanılmamış olmasını qəbul edərək, bu bəyanatların həmin şəxslərin nüfuzuna xələl gətirməsinə dair yerli məhkəmələrin qərarlarının yetərli və münasib əsaslara arxalanıb-arxalanmamasını müəyyən etmək lazımdır.

97. Sözügedən fərdlər xüsusi ittihamçılar qismində cinayət işində iştirak edən dörd Xocalı qaçqını və iki sabiq əsgər idi. Onlar ərizəçinin etdikləri bəyanatların təhqiramiz olmasını və onların şərəf və ləyaqətini ləkələməsinə iddia edirdi. Bundan başqa, iki sabiq əsgər iddia edirdi ki, Azərbaycan əsgərlərinin dinc sakinləri öldürməsinə və onların cəsədlərinə xəsarət yetirməsinə bildirərək, ərizəçi onları birbaşa və yanlış olaraq şəxsən ağır cinayət törətməkdə ittiham etmişdir.

98. Xocalı qaçqınlarının güman edilən təhqir olunması məsələsinə gəldikdə, Məhkəmə hesab edir ki, ərizəçinin “Gündəlik Qarabağ”da və ya internet forumdakı yazılarda istər erməni döyüşçüləri, 366-cı alayın şəxsi heyəti, istərsə də digər şəxslər və ya hərbi hissələr tərəfində dinc sakinlərin kütləvi qətli faktını inkar etmək və ya şübhələndirilən günahkarları təmizə çıxarmaq məqsədi güdməsinə işarə edən heç bir hal yoxdur. Mübahisə edilən bəyanatların heç biri Xocalı qurbanlarına edilmiş əziyyətin ağırlığını şübhə altına alması kimi şərh edilə bilməz. Müəllifin “AXC batalyonu”nu bəzi qaçqınlara atəş açmaqda və qurbanların bədənlərinə xəsarət yetirməkdə günahlandırmasına baxmayaraq, bu bəyanatların Xocalı hadisələri qurbanlarını təhqir etmək və ya ləyaqəti alçaltmaq və ya onların bəxtinin pis olmasını nəzərdə tutmaq kimi məqsəd daşıyırdı. Əksinə, ərizəçi qurbanların və sağ qalanların bəxtinə qəm və dərin kədər hissini ifadə edirdi və bu hadisələrə “Xocalı faciəsi” kimi müraciət edirdi. Bu səbəblərə görə, Məhkəmə məqalədə Xocalı qurbanlarının və ya sağ qalanların ümumilikdə, və ya konkret olaraq Xocalı qaçqını olan dörd xüsusi ittihamçının ləyaqətini alçaltmasına dair bəyanatların olması barədə yerli məhkəmələrin qərarı ilə razı deyil.

99. Digər iki xüsusi ittihamçının ağır cinayət törətməkdə güman edilən ittihamına gəldikdə, Məhkəmə qeyd etmək istəyir ki, ərizəçi “AXC batalyonun”da qeyri-müəyyən “təhribatçılara” qarşı həqiqətən ittiham xarakterli bəyanatlar səsləndirmişdir. Hətta ehtimal etsək ki, bu bəyanatların yetərli faktiki bazası olmayıb, Məhkəmə qeyd edir ki, birincisi, bu bəyanatlar bütövlükdə Azərbaycan ordusunu və ya müharibə dövründə ərazidə döyüşən bütün Azərbaycan hərbi hissələrini və ya 25-26 fevral 1992-ci il tarixdə Xocalının müdafiəsində iştirak edən bütün şəxsləri nəzərdə tutmurdu. Göründüyü kimi, bəyanatlar yalnız şəhəri müdafiə edənlərin “AXC batalyonu” kimi adlandırılan bir hissəsinə aid idi. İkincisi, Məhkəmə qeyd edir ki, bu bəyanatlar hər hansı konkret fərdləri ad ilə və ya digər üsulla fərqləndirərək ittiham etmirdi. Xüsusilə Xocalı döyüşündə vuruşduğunu iddia edən iki xüsusi ittihamçının heç biri “Qarabağ Gündəliyində” və ya internet forumdakı yazılarda ad ilə və ya digər vasitə ilə müəyyən edilmirdi. İddiaçılar və ya yerli məhkəmələr tərəfindən bu iki şəxsin ərizəçinin bəyanatlarında “təhribatçı”

adlandırıdığı şəxslərlə eyni şəxs olmasını və ya onların nümayəndələri olmasını göstərən heç bir əsaslandırma yox idi. Belə olan halda, Məhkəmə hesab edir ki, ərizəçinin bəyanatlarının bu iki iddiaçını ağır cinayət törətməkdə birbaşa ittiham etməsi inandırıcı şəkildə müəyyən edilməmişdir.

100. Yuxarıda qeyd edilənlərə əsasən, Məhkəmə hesab edir ki, “Qarabağ Gündəliyi”ndə müəyyən şışirtmə və ya təxribatçı fikirlər olmuş olsa belə, müəllif ümumi maraq kəsb edən məsələlərə dair məlumat yaymaq kimi vəzifəsini yerinə yetirərkən jurnalistika azadlığı hədlərini keçməmişdir. Digər tərəfdən, ərizəçiyə mənsub olması bildirilən internet forumdakı yazıların yetərli faktiki bazası olmasa belə, ərizəçinin işində xüsusi ittihamçı kimi çıxış edən konkret şəxslərə münasibətdə həmin yazıların təhqiredici olması inandırıcı şəkildə göstərilmişdi. Belə olan halda, Məhkəmə müəyyən edir ki, ərizəçinin mühakiməsi zamanı yerli məhkəmələrin gətirdiyi əsaslar müvafiq və yetərli kimi adlandırıla bilməz və buna görə defamasiya ittihamı ilə onun məhkum edilməsi “təxirəsalınmaz ictimai ehtiyac” tələbinə cavab vermir.

101. Bundan başqa, hər bir halda, hətta müdaxilənin “təxirəsalınmaz ictimai ehtiyac” tələbinə cavab verməsini ehtimal etsək belə, Məhkəmə hesab edir ki, hazırkı işdə tarazlılıq tələbinə riayət edilməmişdir.

102. Məhkəmə təkrar olaraq bildirir ki, verilən cəzaların təbiəti və ağırlığı 10-cu maddə ilə təmin edilən fikri ifadə azadlığına edilən müdaxilənin mütənasib olub-olmasını qiymətləndirərkən nəzərə alınmalı faktorlardandır (baxın, məsələn, *Çeylan Türkiyəyə qarşı* [BP], no. 23556/94, § 37, İHAM 1999-IV; *Skalka Polşaya qarşı*, no. 43425/98, §§ 41-42, 27 may 2003-cü il və *Pedersen və Baadsgaard Danimarkaya qarşı* [BP], no. 49017/99, § 93, İHAM 2004-XI). Mətbuatı ictimaiyyəti narahat edən qanuni məsələlərin müzakirəsində iştirak etməkdən çəkindirə bilən yerli orqanlar tərəfindən verilən cəzaya və ya görülməyən tədbirə də Məhkəmə xüsusi diqqət yetirməlidir (baxın, yuxarıda qeyd olunmuş *Cumpănă və Mazăre*, § 111). Üzv Dövlətlər Konvensiyanın 8-ci maddəsindən irəli gələn öz pozitiv öhdəlikləri çərçivəsində şəxslərin nüfuzunun (baxın, *Pfeifer Avstriyaya qarşı*, no. 12556/03, § 35, İHAM 2007-XII) müdafiəsini qanunla təmin etmək üçün fikri ifadə etmək azadlığını tənzimləməyə icazə verilməsinə və ya bunu etməyə borclu olmalarına baxmayaraq, onlar bunu ictimaiyyəti maraqlandıran ümumi məsələlərə dair məlumat vermək rolunu yerinə yetirən KİV-in qarşısını almaqla etməməlidirlər. Araşdırma aparan jurnalistlər digər şəxslərin nüfuzuna edilən əsassız hücumlara görə verilə bilən standart sanksiya kimi azadlıqdan məhrum edilməyə məhkum edilə bilirlər və belə risklə üzləşdiyi halda onlar ümumi maraq kəsb edən məsələlərə dair yazmaqdan çəkindirilə bilirlər. Belə sanksiyanın qorxusu, jurnalistikanın fikri ifadə etmək azadlığına qaçılmaz olaraq, çəkindirici təsir edir (baxın, yuxarıda qeyd olunmuş *Mahmudov və Ağazade*, § 49).

103. Hazırkı işdə, ərizəçi iki il və altı ay azadlıqdan məhrum etmə müddətinə məhkum edilmişdir. Ərizəçinin eyni bəyanatlara görə mülki qaydada da məsuliyyətə cəlb edildiyini və bunun nəticəsində külli miqdarda

kompensasiya ödəməsinə nəzərə alaraq, bu sanksiya şübhəsiz ki, çox ağır idi. Məhkəmə təkrarən bildirir ki, azadlıqdan məhrum etmə cəzasının verilməsi, prinsipcə, yerli məhkəmələrin səlahiyyətinə aid məsələ olmasına baxmayaraq, mətbuatla əlaqəli işlərdə səhvə görə azadlıqdan məhrum etmə qərarının verilməsi Konvensiyanın 10-cu maddəsi ilə təmin edilən jurnalistlərin fikri ifadə etmək azadlığına yalnız müstəsna hallarda, xüsusi olaraq digər əsas hüquqlara ciddi xələl yetirildikdə - məsələn, nifrət çıxışları və ya zorakılığa təhrik işlərində, uyğun ola bilər (həmin yerdə, § 50; baxın, həmçinin yuxarıda qeyd olunmuş *Cumpănă və Mazăre*, § 115). Məhkəmə hesab edir ki, hazırkı işin halları ərizəçiyə azadlıqdan məhrum etmə cəzasının verilməsi üçün heç bir haqq qazandıran əsas nümayiş etdirmir.

104. Yuxarıda qeyd edilənləri nəzərə alaraq, Məhkəmə belə qənaətə gəlir ki, ərizəçinin fikri ifadə etmək azadlığına müdaxilə “demokratik cəmiyyətdə zəruri” sayıla bilməz.

105. Bu səbəbdən, ərizəçinin birinci cinayət məhkumluğu məsələsində Konvensiyanın 10-cu maddəsi pozulmuşdur.

2. İkinci cinayət məhkumluğu

(a) Tərəflərin dəlilləri

106. Hökumət bəyan edirdi ki, ərizəçinin ikinci cinayət işində məhkumluğu da qanunla nəzərdə tutulmuş və ona “ictimai təhlükəsizlik maraqları” ilə haqq qazandırılırdı.

107. Hökumət “Əliyevlər müharibəyə gedir” məqaləsində ərizəçinin ifadə etdiyi bəyanatlara yerli məhkəmələrin verdiyi qiymət ilə razılaşdığını bildirdi. Onlar qeyd edirdi ki, Azərbaycanda müxtəlif obyektlərə mümkün hücum barədə bəhs edən bu məqalə İran və beynəlxalq icmanın digər üzvləri arasında artan gərginlik (hansı ki, Azərbaycanın coğrafi qonşusu olan İrana qarşı hərbi əməliyyatların mümkün olması barədə geniş məlumatlara gətirib çıxarmışdır) şəraitində ortaya çıxmışdır. Bu məzmununda ərizəçi bir sıra yoxlanılmamış və qeyri-dəqiq faktiki bəyanatlar nəşr etdirmişdir. O, jurnalist sərbəstliyi ilə əl-ələ olan vəzifə və məsuliyyəti hiss etməmiş, dəqiq və etibarlı məlumat vermək üçün vicdanla hərəkət etməmiş və jurnalist etikasına riayət etməmişdir. Ərizəçi tərəfindən çap edilən məlumatlar müxtəlif, bəzən müəyyən edilməyən mənbələrdən əldə edilmiş və ərizəçi müstəqil araşdırma ilə onları yoxlamamışdır.

108. Yuxarıda qeyd edilən səbəblərə görə, Məhkəmə belə nəticəyə gəlirdi ki, yerli məhkəmələrin qərarları ictimai təhlükəsizlik ilə ərizəçinin 10-cu maddə ilə müdafiə olunan hüquqları arasında tarazlıq yaratmağa əsaslanırdı.

109. Ərizəçi qeyd etmişdir ki, sadəcə analitik məqalə nəşr etmənin nəticəsi kimi onun törətməkdə təqsirkar bilindiği cinayətlərin ağırlığı baxımından şikayətin bu hissəsinə dair Hökumətin sübutları “səthi və başdansıvma” idi.

110. Ərizəçi iddia edirdi ki, həqiqətən məqaləni çap edən vaxtda regionda ABŞ-İran münasibətlərinin pisləşməsi nəticəsində gərginlik mövcud idi. ABŞ və İran münasibətlərinin pisləşməsi və bu dövlətlər arasında müharibə mümkünlüyü ərizəçinin təsəvvürünün məhsulu deyildir; ABŞ və İran Prezidentləri daxil olmaqla bu ölkələrin yüksək rütbəli məmurlarının çoxsaylı bəyanatlarından da belə nəticə çıxarıla bilərdi. Həmin vaxtda öz müsahibələrində İran rəsmiləri birmənalı qeyd edirdi ki, ABŞ İrana hücum etsə, Azərbaycandakı bəzi obyektlər İranın əks-hücumuna məruz qalacaq.

111. “Əliyevlər müharibəyə gedir” məqaləsi, təbiətçə, analitik məqalə idi və bu mövzuya həsr olunmuş fərqli-fərqli KİV vasitələrində məlumat çap edilmiş müxtəlif məqalələrdən istifadə edirdi. Ərizəçi qeyd etdi ki, məqalənin toxunduğu mövzu birmənalı olaraq ictimaiyyəti narahat edən məsələ idi. Azərbaycanın ABŞ tərəfindən həyata keçirilən “antiterror” koalisiyasının fəal üzvü olması və İraq və Əfqanıstana artıq sülhməramlıların göndərməsi faktı Azərbaycanın ABŞ-İran müharibəsinə (başlasaydı) cəlb edilməsi ehtimalını gücləndirirdi. Ərizəçi qeyd etdi ki, həm onun məqaləsindən qabaq, həm də ondan sonra özündə Azərbaycana hücumun mümkünlüyünə dair fikirlər və qənaətləri əks etdirən “yüzlərlə oxşar məqalə” çap edilmişdir. Bunu təsdiqləmək üçün ərizəçi yerli və xarici qəzetlərin (*Зеркало*, *Наш Бек*, *Russian Newsweek*, *Moscow News* və *Кавказский Узел* daxil olmaqla) və internet xəbər resurslarının 2006 və 2007-ci illərdə dərc etdiyi məqalələrin bir neçəsini təqdim etmişdir. Bu məqalələrin hamısı ABŞ-İran münasibətləri baxımından Azərbaycanın geosiyasi rolunu müzakirə edirdi və İran rəsmilərinin bəzi ifadələri əsasında onlar fərziyə edirdi ki, ABŞ-İran müharibəsi başlasa Azərbaycan çox güman cəlb ediləcək və hətta Azərbaycan ərazisində yerləşən strateji obyektlərə, məsələn, neft və qaz kəmərlərinə və hava limanlarına, İran hücum edəcək.

112. Bundan başqa, ərizəçi qeyd etdi ki, onun məqaləsi ölkənin cənub rayonlarında rəsmilərin təyinatı ilə bağlı siyasət də daxil olmaqla, sadəcə olaraq Hökumətin siyasi qərarını tənqid edirdi və bildirirdi ki, rayonlarda vəzifəyə rayondan olmayan şəxsləri təyin etməklə mərkəzi hakimiyyət rayonların əsasən Talış milli azlığından ibarət yerli əhalisini uzaqlaşdırırdı. Məqalə bu regiondakı ağır sosial və iqtisadi vəziyyətə toxunurdu və oradakı potensial separatist meyllərlə birləşmədə bu faktorlar qonşu İranla mümkün müharibə kontekstində diqqət yetirilməli məsələlərdən idi. Ərizəçi bildirdi ki, bu məqalənin çapı onun ölkədə və regionda sözügedən hadisələrlə bağlı qəzet oxucularına ətraflı məlumat vermək kimi vəzifəsindən irəli gəlirdi.

113. Ərizəçi qeyd etdi ki, o, Cinayət Məcəlləsinin 214.1 və 283-cü maddələri ilə məhkum edilmiş, baxmayaraq ki, həmin maddələrdə nəzərdə tutulan əməllərin heç birini törətməmişdir. O, nə hər hansı terrorist fəaliyyətində iştirak etmiş, nə də etnik ədavətə təhrik etmişdir. O, terror aktları törətməklə və ya törətməkdə hədələməklə əhali arasında qorxu yaratmaq və ya dövlət orqanlarına təsir göstərmək məqsədi güdmürdü. O, müxtəlif mənbələrdən əldə etdiyi məlumata əsaslanaraq sadəcə olaraq gələcəkdə

mümkün olan hadisələr barədə təhlil çap etdirmişdir. Ərizəçi, həmçinin qeyd etdi ki, onun vergidən yayınması barədə ittihamı saxtalaşdırılmış və bu fakta da fikri ifadə azadlığına müdaxilə olması kimi yanaşmaq lazımdır.

114. Ərizəçi təkrar qeyd edir ki, məhkum edilməsinin əsas səbəbi onun ümumilikdə jurnalist kimi fəaliyyəti ilə əlaqəli idi, çünki o, Hökumətin siyasətini, korrupsiya və vətəndaşların mülki və siyasi hüquqlarının pozulması faktlarını ciddi tənqid edirdi.

(b) Məhkəmənin qiymətləndirməsi

115. Ərizəçinin ikinci məqaləni çap etdiyinə görə məhkum edilməsi, şübhəsiz olaraq, onun fikri ifadə etmək azadlığına edilən müdaxiləyə bərabər idi. Məhkəmə qəbul edir ki, bu müdaxilə qanun ilə konkret olaraq Cinayət Məcəlləsinin 214.1 və 283.2.2-ci maddələri ilə nəzərdə tutulub. Bu təhlilin məqsədləri üçün Məhkəmə həmçinin Hökumətin ictimai təhlükəsizliyi qorumaq üçün müdaxilənin qanuni məqsəd güdməsi sübutunu da qəbul edir. Beləliklə, sadəcə müdaxilənin “demokratik cəmiyyətdə zəruri” olub-olmamasını müəyyən etmək lazımdır.

116. Bu baxımdan, Məhkəmə fikri ifadə etmək azadlığına qoyulan məhdudiyyətlərin ümumi prinsiplərini Konvensiyanın 10-cu maddəsinin 2-ci bəndi ilə (baxın, yuxarıda 82-84-cü paraqraflar) nəzarətçi funksiyasının icrasında öz vəzifəsini və həmçinin demokratik cəmiyyətdə mətbuatın roluna dair ümumi prinsipləri də yada salır (baxın, yuxarıda 88-ci paraqraf). Konkret olaraq, Məhkəmə yenə də vurğulayır ki, siyasi çıxışlara və ya ictimai maraq doğuran məsələlərə dair debatlar məhdudiyyətin qoyulması üçün 10-cu maddənin 2-ci bəndi çox az imkan yaradır. Məhkəmə, həmçinin təkrar edir ki, tənqidin icazə verilən hədləri Hökumətə gəldikdə daha genişdir, nəinki vətəndaşa və ya siyasətçiyə. Demokratik cəmiyyətdə hökumətin hərəkətləri və ya nöqsanları nəinki qanunverici və məhkəmə hakimiyyətinin, həmçinin ictimai fikrin tənqidi araşdırmasına da məruz qalmalıdır. Bundan başqa, hökumətin tutduğu dominant vəzifə tələb edir ki, rəqiblərinin əsassız hücumlarına və tənqidinə cavab verərkən (xüsusən də digər vasitələr əlçatan olduqda) cinayət təqibinə əl atmamaq üçün təmkinlik nümayiş etdirməsin (baxın, *Incal Türkiyəyə qarşı*, 09 iyun 1998-ci il, § 54, *Hesabatlar* 1998-IV). Bundan başqa, bu nəşri zorakılığa çağırış və ya etnik ədavətə təhrik kimi tövsiyə etmək mümkün olmadıqda, Tərəf Dövlət ictimai asayiş və təhlükəsizliyi təmin etmək adı ilə ümumi maraq kəsb edən məsələlərə dair ictimaiyyətin məlumatlı olmaq hüququnu KİV-ə qarşı cinayət qanunlarının ağırlığını nümayiş etdirməklə məhdudlaşdırma bilməz (baxın, *Sürek və Özdemir Türkiyəyə qarşı* [BP], nos. 23927/94 və 24277/94, § 63, 08 iyul 1999-cu il və *Erdoğan Türkiyəyə qarşı*, no. 25723/94, § 71, İHAM 2000-VI).

117. Məhkəmə qeyd edir ki, “Əliyevlər müharibəyə gedir” adlı məqalə ABŞ-İran münasibətlərinə dair beynəlxalq siyasətin dinamikası əsnasında Azərbaycanın özünəməxsus roluna diqqət yetirən analitik bir məqalə idi və bu məsələ məqalənin çap edildiyi vaxtda olduqca aktual idi. Beləliklə, məqalə

ümumi maraq və ictimaiyyəti narahat edən məsələyə dair siyasi debatın bir hissəsi idi. Məhkəmə burada öz yanaşmasını xatırladır: siyasi nitqlərə qoyulan məhdudiyyətlərə haqq qazandırmaq üçün çox ciddi əsaslar tələb olunur, çünki fərdi işlərdə geniş məhdudiyyətin tətbiq edilməsi sözügedən Dövlətdə ümumilikdə fikri ifadə etmək azadlığının təmin edilməsinə şübhəsiz təsir edir (baxın, *Feldek Slovakiyaya qarşı*, no. 29032/95, § 83, İHAM 2001-VIII və *Karman Rusiyaya qarşı*, no. 29372/02, § 36, 14 dekabr 2006-cı il).

118. Məhkəmə müşahidə edir ki, ərizəçi Azərbaycanın ABŞ ilə davam edən yaxın münasibətlərini, ölkənin mümkün olan ABŞ-İran müharibəsinə cəlb edilməsi ehtimalını qeyd edərək, Azərbaycan Hökumətinin xarici və daxili siyasi addımlarını tənqid edirdi. Məqalənin çap edildiyi vaxtda bu mövzu günün ən qızğın mövzusu idi və ABŞ-İran münasibətlərinin qarşıdurmasının böyüyə biləcəyi mümkün ssenari kimi müxtəlif analitiklər tərəfində müzakirə edilirdi. Müəllif daha sonra həmin müharibənin hipotetik ssenarisini təklif edirdi və ona uyğun olaraq İran Azərbaycan ərazisində bir sıra obyektləri bombalamaqla cavab verəcəkdə, çünki İranın iddiasına əsasən, Azərbaycan ABŞ-in regiondakı tərəfdaşlarından biri idi. Məhkəmə hesab edir ki, həqiqətən, ərizəçi bu ssenarinin mümkünlüyü barədə şərh verən yeganə insan deyildir, həmin müddətdə çox sayda media vasitələri də İranın rəsmilərinə istinadən bildirirdi ki, Azərbaycanın cəlb olunmaq ehtimalı var və İran hücumlarının mümkün hədəfləri kimi Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri və müxtəlif dövlət binaları da qeyd edilirdi.

119. Bəlkə də ərizəçi tərəfindən verilən belə “hədəflərin” siyahısı daha uzun idi və təfərruatlı idi. Lakin, Məhkəmənin fikrincə hətta ehtimal edərək ki, ərizəçinin “hədəf siyahıları”nın mövcudluğuna dair mənbələri tam yoxlanılmamışdır, ərizəçinin bu siyahını çap etdirməsi özü-özündə İran tərəfindən hipotetik hücumun şanslarını nə azaldırdı, nə də artırırdı. Bundan başqa, yerli məhkəmələr heç vaxt iddia etmirdilər ki, bu siyahıları çap etməklə ərizəçi hər hansı Dövlət sirlərini yayıb və ya milli müdafiə orqanlarının hər hansı cəhdlərini sarsıdıb. Məqaləyə bütün şəkildə baxılsa, belə “hədəf siyahılarının” daxil edilməsi sadəcə olaraq oxucularda mümkün ola bilən gələcək müharibədə ölkənin mümkün cəlb edilməsinin konkret nəticəsi barədə daha dramatik təəssürat yaratmaq cəhdi kimi şərh edilə bilərdi.

120. Bu baxımdan, Məhkəmə Hökumətin argumenti ilə razılaşırmı ki, ərizəçi etibarlı mənbəyə istinad edərək öz “faktlarının bəyan edilməsi”ni təsdiqləyə bilməyib. Birincisi, yuxarıda qeyd edildiyi kimi, oxşar bəyanatlar digər məqalələrdə də edilmişdir. İkincisi, ərizəçinin məqaləsi gələcəkdə mümkün olan hadisələr barədə onun fikirlərini əks etdirdi və mahiyyət etibarı ilə belə fikirlər sübut tələb etmirdi. Gələcəkdə baş verəcək hadisələrə dair istənilən fikirlərdə xaraktercə yüksək dərəcədə fərziyyə var. Ərizəçi tərəfindən təklif edilən ssenarilərin baş verməsinin ehtimal dərəcəsi ictimai debatın mövzusu idi və istənilən şüurlu oxucu gələcək müharibədə hadisələrin mümkün axırına dair ərizəçinin qeydlərinin hipotetik olmasını başa düşə bilərdi.

121. Məhkəmə qeyd edir ki, hazırkı işdə müdaxilənin dairəsi bütövlükdə məqalənin hamısını əhatə edib. Xüsusi olaraq, yerli məhkəmələr müəyyən ediblər ki, “İrana qarşı” olan BMT bəyanatlarının Azərbaycan tərəfindən dəstəkləməsini tənqid edərək və Azərbaycanda müəyyən hədəfləri İranın bombalaması mümkünlüyü barədə yazarkən, ərizəçi Cinayət Məcəlləsinin 214.1-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulan terrorizm ilə hədələmə cinayətini törətmişdir. Məhkəmə qeyd edir ki, ərizəçinin hərəkətlərində “terrorizmlə hədələmə”nin *corpus delicti* (cinayət tərkibi) olub-olmamasına nəzər salaraq, terrorizm və terrorizmlə hədələmə cinayətlərinin yerli qanunlarda tərkib elementlərinə dair qərar çıxarmaq onun səlahiyyətinə aid deyil. Yerli qanunları şərh etmək və tətbiq etmək yerli orqanların, konkret olaraq məhkəmələrin, vəzifəsidir (baxın, digər mənbələrlə yanaşı, yuxarıda qeyd olunmuş *Lehideux və Isorni*, § 50). Məhkəmənin vəzifəsi yerli məhkəmələrin qiymətləndirmə sərbəstliyinə uyğun olaraq çıxartdığı qərarlarının 10-cu maddəyə uyğunluğunu yoxlamaqdır. Bunu edərkən, Məhkəmə əmin olmalıdır ki, yerli məhkəmələr öz qərarlarını müvafiq faktların adekvat qiymətləndirilməsi əsasında çıxarıb (baxın, yuxarıda 84-cü paraqraf; baxın, həmçinin yuxarıda qeyd olunmuş *Incal*, § 48).

122. Yerli məhkəmələr tərəfindən faktların qiymətləndirilməsi məsələsinə gəldikdə, Məhkəmə qeyd edir ki, bir neçə (təsadüfə görünən) şəxslərin ifadələrinə əsasən onların (məhkəmələr) ərizəçinin bəyanatlarının “əhalini qorxutmaq” məqsədi daşdığını və ictimaiyyət arasında təlaş yaratdığını müəyyən etmişdir. Bu baxımdan, Məhkəmə təkrar edir ki, fikri ifadə etmək azadlığı yalnız müsbət qarşılanan və ya zişansız, biganəlik əks etdirən “məlumat” və ya “ideya”lara deyil, həmçinin Dövləti və ya əhalinin hər hansı hissəsini təhqir edən, şoka salan və ya narahat edən “məlumat” və ya “ideya”lara da şamil edilir (baxın, yuxarıda 86-cı paraqraf). Jurnalist kimi Hökumət tərəfindən qəbul edilən konkret qərarların gələcək mümkün nəticələri barədə fikir ifadə etmək və müvafiq siyasi məsələlərə dair məlumat və ideyalar çatdırmaq ərizəçinin vəzifəsi idi. Məhkəmə hesab edir ki, bunu edərkən, ərizəçi Konvensiyanın 10-cu maddəsinin 2-ci bəndi ilə nəzərdə tutulan heç bir hüddudları aşmamışdır.

123. Bundan əlavə, Məhkəmə qeyd edir ki, yerli məhkəmələr ərizəçinin bəyanatlarına ictimai mülkiyyətin dağılması və insan həyatını təhlükə altına qoymaq ilə Hökuməti hədələmək kimi xarakterizə etmişdilər və bu, milli maraqların tələb etdiyi siyasi qərarlar qəbul etməkdən uzaq durması üçün, Hökumətə təsir göstərmək məqsədi ilə edilmişdir. Lakin, işin hallarına nəzər salaraq, Məhkəmə ərizəçinin terror aktı ilə Dövləti hədələməsi barədə yerli məhkəmələrin qənaətinə əsassız olmasından başqa bir ad qoya bilmir. Ərizəçi jurnalist və fərd kimi məqalədə müzakirə edilən hipotetik hadisələrin hər hansı birinə təsir etmək iqtidarında deyildir və Azərbaycan ərazisində hər hansı obyektə hücum edilməsi barədə İran rəsmilərinin qərarına heç bir nəzarət həyata keçirə bilməzdir. Ərizəçi, həmçinin belə mümkün hücumları dəstəkləyən fikir ifadə etməmiş və ya onların xeyrinə mübahisə etməmişdir.

Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, Məhkəmə hesab edir ki, məqalənin məqsədi ictimaiyyəti Hökumətin xarici siyasətinin mümkün nəticəsi barədə (onların nə qədər real olub-olmamasına baxmayaraq) məlumatlandırmaq və konkret olaraq BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasının “anti-İran” Bəyannaməsini dəstəkləmək kimi Hökumətin qərarını tənqid etmək idi. Lakin, məqalədə ərizəçinin bəyanatlarında hər hansı qanunsuz yolla Hökuməti hədələmək və ya “təsir göstərmək” məqsədi güdən heç nə yox idi. Əslində, Hökumətə “təsir göstərmə”də ərizəçinin yalnız bir vasitəsi – 10-cu maddənin hüduqları çərçivəsində fikri ifadə etmək azadlığının həyata keçirməsi və istənilən demokratik cəmiyyətdə sərbəst keçirilməli olan ictimai debatların hissəsi kimi hökumətin siyasi qərarları ilə narazılığının bildirməsi, qeyd edilə bilərdi.

124. Yuxarıda deyilənləri nəzərə alaraq, Məhkəmə müəyyən edir ki, bu işdə yerli məhkəmələr terrorizm ilə əlaqəli cinayət müddəalarını əsassız olaraq tətbiq ediblər. Demokratik cəmiyyətin özəyi sayılan əsas azadlıqlardan biri olan fikri ifadə etmək azadlığına belə əsassız müdaxilə, qanunun aliliyinə riayət edən dövlətdə baş verməməlidir.

125. Eynilə, Məhkəmə ərizəçinin Cinayət Məcəlləsinin 283.2.2-ci maddəsi ilə məhkum edilməsinə haqq qazandırmaq üçün yerli məhkəmələrin gətirdiyi səbəbləri inandırıcı saymır. ABŞ və İran münasibətləri ilə əlaqədar Hökumətin siyasətinin müzakirəsi məğzində ərizəçi bu siyasətin dövlətin yerli idarəetmədə buraxdığı güman edilən səhvləri ilə birlikdə, ölkənin cənub rayonlarında narahatçılıqla nəticələnməsinə dair fikir səsləndirmişdir. Müəllif qeyd etdi ki, həmin rayonlarda işsizlik və narkotiklərdən istifadənin artması kimi bir sıra sosial və iqtisadi problemlər var idi. O, həmçinin qeyd edirdi ki, yerli əhali mərkəzi hakimiyyətin rayonun idarəçiliyinə rayondan olmayan şəxslərin təyin olunmasından narazı idi.

126. Məhkəmənin fikrincə, ərizəçinin məqaləsindən olan yuxarıda qeyd edilən bəndlər mətbuat vasitəsi ilə ictimaiyyətin diqqətinə ərizəçinin çatdırmalı olduğu qanuni olan ictimai maraq kəsb edən məsələ idi. Onun etnik azlığın sıx yaşadığı rayonlarda sosial və iqtisadi vəziyyəti müzakirə etməsi və həmin rayonlarda mümkün siyasi gərginlik barədə fikir ifadə etməsi faktı özü-özündə etnik ədavətə təhrik kimi qiymətləndirilməməlidir. Məhkəmə hesab edir ki, həmin məlumatlar heç bir nifrət çıxışı əks etdirmirdi və hər hansı yöndə etniklər-arası zorakılıq və ya istənilən etnik qrupu alçaltmırdı, baxmayaraq ki, həmin məlumatlarda bəzi aydın və sancıcı fikirlər var idi və mərkəzi hakimiyyətin Talış milli azlığı ilə rəftarına dair tənqid müəyyən dərəcədə şişirdilmişdir.

127. Yuxarıdakılara uyğun olaraq, Məhkəmə müəyyən edir ki, terrorizmlə hədələmə və etnik ədavətə təhrik ittihamları ilə yerli məhkəmələr ərizəçinin məhkum edilməsi üçün hər hansı müvafiq əsas gətirə bilməyiblər.

128. Məhkəmə, həmçinin hesab edir ki, hazırkı işdə müdaxilənin ağırlığı ərizəçi üzərinə qoyulmuş cəzaların ağırlığı ilə daha da kəskinləşir. Konkret olaraq o, terrorizmlə hədələmə maddəsi ilə 8 il, etnik ədavətə təhrik etmək üçün 3 il azadlıqdan məhrum edilmiş və cəzalar birləşdirilərək ona 8 il 6 ay

həbs müddəti verilmişdir. İşin halları ərizəçini azadlıqdan məhrum etmək üçün əsas göstərmir. Məhkəmə hesab edir ki, həm ərizəçinin məhkum olması, həm də verilmiş ağır sanksiya Azərbaycanda jurnalistin fikri ifadə etmək azadlığına qorxutma təsiri nümayiş etdirmək və mətbuatı ictimai maraq kəsb edən məsələlərin açıq müzakirə etməsindən çəkindirmək iqtidarında idi.

129. Nəticə etibarlı ilə, Məhkəmə hesab edir ki, ictimai maraq kəsb edən məsələlərə dair debatlarla məhdudiyyət qoyması məsələsində yerli məhkəmələr qiymətləndirmə sərbəstliyinin hədlərini aşmışdır. Ərizəçinin məhkum edilməsi “təxirəsalınmaz ictimai ehtiyac” tələbinə cavab vermirdi və istənilən qanuni məqsədə kobud şəkildə qeyri-mütənasib idi. Belə çıxır ki, müdaxilə “demokratik cəmiyyətdə zəruri” deyildir.

130. Bu nəticəyə gələrək, Məhkəmə hesab edir ki, ərizəçinin vergi ilə əlaqədar qanun pozuntusuna görə məhkum edilməsinin fikri ifadə etmək azadlığına müdaxilə ilə əlaqəli olmasını qiymətləndirməyə lüzum yoxdur.

131. Beləliklə, ərizəçinin ikinci cinayət məhkumluğu məsələsində Konvensiyanın 10-cu maddəsinin pozulması təsdiq olunmuşdur.

II. KONVENSIYANIN 6-cı MADDƏSİNİN 1-ci BƏNDİNİN İDDİA EDİLƏN POZUNTULARI

132. İlk əvvəl ərizəçi şikayət edirdi ki, birinci cinayət işində o, qərəzsiz məhkəmə tərəfindən ədalətli məhkəmə dinlənilməsi ilə təmin edilməyib, çünki cinayət işinə baxan hakim İ.İsmayılov əvvəllər ona qarşı qaldırılan mülki iddiaya baxan hakim olub. İkincisi, o şikayət edirdi ki, o, “qanun əsasında yaradılan məhkəmə” tərəfindən mühakimə edilməyib, çünki Yasamal rayon məhkəməsinin hakimlərinin səlahiyyət müddəti onun işindən əvvəl başa çatmış və hər iki cinayət işində yerli məhkəmələr icra hakimiyyətindən müstəqil deyildilər. Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndi müəyyən edir:

“Hər kəs, ... ona qarşı hər hansı cinayət ittihamı irəli sürülərkən, qanun əsasında yaradılmış müstəqil və qərəzsiz məhkəmə vasitəsi ilə, ... işinin ədalətli ... araşdırılması hüququna malikdir.”

A. “Qərəzsiz məhkəmə”

1. Tərəflərin dəlilləri

133. Hökumətin dəlilində qeyd edilirdi ki, mülki işə baxmış hakimin sonradan eyni şəxsə qarşı cinayət işinə də baxması faktı özü-özündə hakimin müstəqil və ya qərəzsiz olmasına təsadüf etmir.

134. Ərizəçi iddia edirdi ki, ona qarşı mülki işə baxan hakim sonradan eyni iddialar üzrə cinayət işinə qiymət verərkən qərəzsiz mövqe tuta bilməz. Ərizəçi qeyd etdi ki, cinayət işində hakim İ.İsmayılov mütəmadi olaraq onun “qanuni vəsatətlərini” rədd etmiş və xüsusi ittihamçıların mövqeyini “bütün mümkün vasitə ilə müdafiə etmişdir”.

2. Məhkəmənin qiymətləndirməsi

135. Məhkəmə qeyd edir ki, bu şikayət Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 3-cü bəndi baxımından açıqcasına əsassız deyil. O, daha sonra qeyd edir ki, şikayət digər əsaslarla da qəbul edilən sayılmaya bilməz. Bu səbəbdən o, məqbul hesab edilməlidir.

136. Məhkəmə təkrar edir ki, 6-cı maddənin 1-ci bəndinin məqsədləri üçün qərəzsizliyin mövcudluğunu subyektiv test əsasında, yəni işdə konkret hakimin şəxsi inancının əsasında və hər hansı qanuni şübhəni istisna etmək üçün hakimin konkret işdə yetərli təminatları təklif edib-etməməsində əmin olmağa imkan verən obyektiv testin əsasında müəyyən edilməlidir (baxın, *Fey Avstriyaya qarşı*, 24 fevral 1993-cü il, § 28, Series A no. 255-A). Subyektiv testə gəldikdə, hakimin şəxsi qərəzsizliyi əks halın sübuta yetirilməsinə qədər ehtimal edilməlidir (baxın, *Hauşildt Danimarkaya qarşı*, 24 may 1989-cu il, § 47, Series A no. 154). Ərizəçinin vəsatətlərinin hamısının və ya çoxunun hakim tərəfindən rədd edilməsi faktı belə sübutu yaratmır. Müvafiq olaraq, hazırkı işdə obyektiv testi tətbiq etmək zərurəti var.

137. Obyektiv testə uyğun olaraq, hakimin qərəzsizliyinə dair şübhə yaradan təsdiq oluna bilən faktların olub-olması müəyyən edilməlidir (hakimin fərdi davranışından başqa). Bu baxımdan, hətta xarici görünüş də müəyyən qədər vacib ola bilər. Əsas məsələ demokratik cəmiyyətdə məhkəmələrin ictimaiyyətdə və xüsusən də təqsirləndirilən şəxsdə inam qazanmasıdır. Bu onu nəzərdə tutur ki, müəyyən işdə konkret hakimin qərəzsiz olmasından qorxmaq üçün qanuni əsasın olub-olmamasına dair qərar verərkən təqsirləndirilən şəxsin mövqeyi vacibdir, amma həlledici deyil. Həlledici olan bu qorxunun obyektiv olaraq haqq qazandırılmalı bilən olmasının müəyyən edilməsidir (baxın, yuxarıda qeyd olunmuş *Fey*, § 30).

138. Məhkəmə qeyd edir ki, digər məsələlərlə yanaşı mülki hüquqda məsuliyyətin xarakteri cinayət hüququndakından fərqlidir, mülki və cinayət işlərində sübutetmə müxtəlif şəkildə tətbiq edilir, cinayət məhkumluğu eyni faktlar əsasında mülki məsuliyyətin qarşısını almır və əksinə, mülki öhdəliyin olması heç də həmişə cinayət hüququ ilə təqsirin təsdiq edilməsi ilə nəticələnir. Bu səbəblərə görə, Məhkəmə hesab edir ki, eyni hakimin eyni faktlardan irəli gələn həm mülki, həm də cinayət məsuliyyəti məsələlərinin araşdırması heç də hakimin qərəzsizliyinə işarə etmir. Buna baxmayaraq, Məhkəmə qeyd edir ki, təqsirləndirilən şəxsin hakimin qərəzsiz olmasına dair qorxusuna obyektiv olaraq haqq qazandırmaq üçün işin hər bir xüsusiyyətlərinə baxmaq lazımdır (baxın, yuxarıda qeyd olunmuş *Hauşildt*, § 49).

139. Məhkəmə hesab edir ki, hazırkı işin konkret xüsusiyyətlərinə qiymət verərkən, diqqət sözügedən işin fərdlərin güman edilən təhqiri ilə əlaqəli olmasına yönəldilməlidir. İşin bu halını nəzərə alaraq, cinayət və mülki məsuliyyətin eyni faktlardan irəli gələn situasiyalar ilə hazırkı işi müqayisə etmək olmaz. Məhkəmə daha sonra qeyd edir ki, ərizəçinin hakimin qərəzsiz olmasına dair qorxusu o fakta əsaslanırdı ki, hakim İ.İsmayılov onun mülki və

cinayət məsuliyyətini eyni vaxta deyil, iki müxtəlif proseslərdə müəyyən edirdi və mülki işə cinayətdən qabaq baxılırdı. Məhkəmə qeyd edir ki, hər iki iş ərizəçi tərəfindən edilən güman olunan eyni təhqiramiz bəyanatlar ilə əlaqədar idi. Birinci işdə xanım Çaladze iddiaçı idi, ikinci işdə o, xüsusi ittihamçı kimi bir neçə Xocalı qaçqınının nümayəndəsi idi. Hər iki işdə o, eyni dəlilləri irəli sürmüşdür. Hər iki işdə ərizəçinin defamasiyaya görə istər mülki, istərsə də cinayət qanunu ilə təqsirkar olmasını müəyyən etmək üçün hakim, digər məsələlərlə yanaşı, ərizəçinin bəyanatlarının “yanlış” (və ya sübuta yetirilməyən) olmasını və beləliklə, Xocalı hadisələrində sağ qalanların ləyaqətini alçaltmasını özü üçün müəyyən etməli idi. Bunu edərkən, hakim sübut üçün əhəmiyyətli olan eyni materiallara qiymət verməli idi. Defamasiya ilə əlaqəli cinayət qanununa uyğun olaraq, hakim ərizəçinin “bilərəkdən” defamasiya xarakterli bəyanatları yaymasını müəyyən etməklə əlavə olaraq cinayət niyyəti elementini də müəyyən etməli idi (baxın, yuxarıda 47-ci paragraf). Buna baxmayaraq, Məhkəmə hesab edir ki, ərizəçiyə qarşı mülki iş üzrə qərar çıxardıqdan sonra, hakim artıq ərizəçinin bəyanatlarına dair qiymət vermiş olur və bəyanatların Xocalı hadisələrində sağ qalmış şəxslərin ləyaqətini alçaldan yanlış məlumat olmasına dair qənaətə gəlir. Belə olan halda, ərizəçinin sonradan defamasiyaya görə cinayət qanunu ilə mühakimə edilməsi şəraitində, ərizəçi tərəfindən edilməsi iddia olunan defamasiya xarakterli bəyanatlara dair öz fikrini artıq ifadə etmiş hakimin qərəzsizliyinin zəhri görünüşünə dair şübhələr yarana bilər. Müvafiq olaraq, Məhkəmə hesab edir ki, hazırkı işin xüsusiyyətlərini nəzərə alaraq, ərizəçinin hakimin qərəzsiz olmasına dair qorxusunu obyektiv olaraq haqq qazandırılmış hesab etmək olar.

140. Buna görə də, Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndi pozulmuşdur.

B. “Qanun əsasında yaradılmış ... müstəqil məhkəmə”

1. Tərəflərin dəlilləri

141. Hökumət qeyd edir ki, hakim İ.İsmayılov 02 sentyabr 2000-ci ildə beş il müddətinə təyin edilmişdir. Həmin müddətdə qüvvədə olan “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Qanuna uyğun olaraq, onun müddəti 03 sentyabr 2005-ci ildə başa çatırdı. Lakin, 28 dekabr 2004-cü il tarixli 817-IIQD sayılı Qanun (hansı ki 30 yanvar 2005-ci ildə qüvvəyə minib) “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Qanuna dəyişiklik edib və digər məsələlərlə yanaşı, hakimlərin seçilməsi və təyin edilməsi prosedurunun tənzimləyən müddəaları və həmçinin onların səlahiyyət müddəti ilə bağlı müddəaları özündə ehtiva edib. 817-IIQD sayılı Qanunun Keçid Müddəalarına əsasən 01 yanvar 2005-ci il tarixə qədər təyin edilmiş bütün hakimlərin səlahiyyət müddəti “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Qanuna uyğun olaraq, müvafiq məhkəmələrə yeni hakimlərin təyin olunmasına qədər uzadılır. Yasamal rayon məhkəməsinə yeni hakimlər 28 iyul 2007-ci il tarixdə təyin olunmuşdurlar. Həmin günə qədər

hakim İ.İsmayilov daxil olmaqla, məhkəmənin köhnə hakimləri 817-IIQD sayılı Qanuna müvafiq olaraq öz səlahiyyətlərini icra etməkdə davam edirdilər. Bu səbəbdən, ərizəçinin işinə “qanun əsasında yaradılmış məhkəmə” tərəfindən baxılmışdır.

142. Nəhayət, Hökumət qeyd edirdi ki, ərizəçinin yerli məhkəmələrin qərəzsizlik və müstəqil olmamalarına dair ittihamları əsassız idi.

143. Ərizəçi öz şikayətlərini təkrar etdi. O, həmçinin 817-IIQD sayılı Qanunun “keyfiyyəti”ni də mübahisələndirdi. O, qeyd etdi ki, Məhkəmə-Hüquq Şurasına hakimlərin seçilməsi prosesində geniş səlahiyyət verən “Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında” yeni qanunla birlikdə 817-IIQD sayılı Qanunun Keçid Müddəaları hakimləri “Məhkəmə-Hüquq Şurasından tam asılı” vəziyyətə salıb, çünki onların yenidən təyin olunması axırıncıdan asılı idi.

2. Məhkəmənin qiymətləndirməsi

144. Məhkəmə təkrar edir ki, Konvensiyanın 6-cı maddəsində “qanun əsasında yaradılmış” termininin məqsədi “demokratik cəmiyyətdə məhkəmə orqanlarının icra hakimiyyətinin qərarından deyil, Parlamentin təsdiq etdiyi qanundan asılı olmasına” əmin olmaqdır (baxın, *Qurov Moldovaya qarşı*, no. 36455/02, § 34, 11 iyul 2006-cı il). “Qanun əsasında yaradılmış” termini yalnız “məhkəmənin” mövcudluğunun hüquqi bazasını əhatə etmir, həmçinin hər konkret işdə hakim heyətinin tərkibini də nəzərdə tutur (baxın, *Posokhov Rusiyaya qarşı*, no. 63486/00, § 39, İHAM 2003-IV).

145. Məhkəmə qeyd edir ki, hazırkı işdə, 817-IIQD sayılı Qanun digər məsələlərlə yanaşı hakimlərin təyinatı prosedurunun və onların səlahiyyət müddətini tənzimləyən daxili qanunvericiliyə əlavələr etmişdir. İslahat olunmuş sistemə keçid müddəti ərzində və yeni təyinat prosedurlarının yekunlaşdırılmasını gözləyərək, 01 yanvar 2005-ci il tarixə qədər təyin edilmiş bütün hakimlərin səlahiyyət müddəti 817-IIQD sayılı Qanunun Keçid Müddəaları ilə göründüyü kimi məhkəmə sisteminin fasiləsiz fəaliyyətini təmin etmək üçün uzadılmışdır. Beləliklə, hakim İ.İsmayilovun səlahiyyət müddəti parlament tərəfindən islahatdan qabaqkı qanuna uyğun olaraq bitməsindən əvvəl qəbul edilmiş qanunla uzadılmış və ərizəçinin dediyinə əks olaraq, ərizəçinin Yasamal rayon məhkəməsində işinə baxıldığından çox daha sonra - 28 iyul 2007-ci ilə qədər onun səlahiyyəti bitməmişdir. Müvafiq olaraq, hakim İ.İsmayilovun səlahiyyət müddətinin uzadılması hakimlərin təyinatına və müddətinə dair yeni qaydalara keçidlə zəruriləşdirildiyini, hakimin ilkin təyinatının “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Qanuna uyğun olaraq edilməsini (*Posokhov*-un yuxarıda qeyd edilən işindən fərqli olaraq, § 43 və *Fedotova Rusiyaya qarşı*, no. 73225/01, §§ 41-42, 13 aprel 2006-cı il) və onun səlahiyyət müddətinin Parlamentin qəbul etdiyi qərarla uzadılmasını (*Gurov*-un yuxarıda qeyd edilən işindən fərqli olaraq, § 37) nəzərə alaraq, Məhkəmə hesab edir ki, ərizəçi “qanun əsasında yaradılmış məhkəmə” tərəfindən mühakimə edilmişdir.

146. Hakimlərin səlahiyyət müddətinin qeyri-müəyyən “keçid” vaxta uzadılmasının onların müstəqilliyinin həmin müddətdə icra orqanı ilə münasibətdə (hansının ki, üzvləri hakimliyə namizədlərin seçilməsi vəzifəsini daşıyan Məhkəmə-Hüquq Şurasının tərkibini təşkil edirdi) risk altına atılmasına dair ərizəçinin iddialarına gəldikdə, Məhkəmə qeyd edir ki, ərizəçinin dediyinə görə bəzi səlahiyyətli şəxslər (onları ərizəçi dəqiq müəyyən edə bilmədi) onun məhkum olunmasında maraqlı idilər və ona görə də, 817-IIQD sayılı Qanunun qəbulu ilə müstəqilliyi ehtimalən risk altına atılan hakim İ.İsmayılova hədsiz təzyiq göstərmişdilər. Lakin Məhkəmə qeyd edir ki, ərizəçiyə qarşı birinci cinayət işi Dövlət tərəfindən deyil, xüsusi ittihamçılar tərəfindən xüsusi ittiham qaydasında qaldırılmışdır. Hər bir halda, Məhkəmə qeyd edir ki, onun sərəncamında olduğu materiallar yerli hakimiyət tərəfindən daxili məhkəmələrə hədsiz təzyiqin edilməsi kimi ərizəçinin iddiasını dəstəkləyən yetərli sübutlar mövcud deyil. Eyni olaraq, daxili məhkəmələrin ikinci cinayət işində də, ehtimalən müstəqil olmamasını təsdiq edən sübutlar yetərli deyil.

147. Məhkəmə hesab edir ki, ərizənin bu hissəsi açıqcasına əsassızdır və Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 3 və 4-cü bədlərə uyğun olaraq rədd edilməlidir.

III. KONVENSIYANIN 6-cı MADDƏSİNİN 2-ci BƏNDİNİN İDDİA EDİLƏN POZULMASI HAQQINDA

148. Ərizəçi şikayət edirdi ki, 31 may 2007-ci il tarixdə Baş prokurorun mətbuata verdiyi bəyanatı (baxın, yuxarıda 36 və 37-ci paraqraflar), onun Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 2-ci bəndi ilə təmin edilən təqsirsizlik prezumpsiyası hüququnun pozulması həddinə çatmışdır. Bu bənddə deyilir:

“Cinayət törətməkdə ittiham olunan hər kəs onun təqsiri qanun əsasında sübut edilənədək təqsirsiz hesab edilir.”

A. Şikayətin məqbuliyyəti

1. Tərəflərin dəlilləri

149. Hökumət qeyd etmişdir ki, ərizəçi bu şikayət baxımından bütün mümkün daxili vasitələri tükətməyib. Birincisi, CPM-in 449-451-ci maddələrinə uyğun olaraq, ərizəçi “prosesual rəhbərliyi həyata keçirən prokurorun hərəkətlərindən və ya qərarlarından” şikayəti nəzarəti həyata keçirən məhkəməyə təqdim edə bilərdi və məhkəmə orqanında Baş prokurorun mətbuatdakı bəyanatlarını mübahisələndirərdi. İkincisi, ərizəçi təqsirsizlik prezumpsiyasının pozulmasını Cinayət Məcəlləsinin 147-ci maddəsi və ya CPM-in 27-ci Fəslə ilə məhkəmə qarşısına müstəqil şəkildə qaldıra bilərdi.

150. Hökumətin sadaladığı vasitələri ərizəçi səmərəli olmayan adlandırdı.

2. Məhkəmənin qiymətləndirməsi

151. Məhkəmə təkrar edir ki, Konvensiyanın 35-ci maddənin 1-ci bəndindəki daxili vasitələr qaydası Tərəf Dövlətə güman edilən pozuntuların Məhkəməyə qədər qarşısını almağa imkan verir. Lakin yalnız o vasitələri tükətmək lazımdır, hansı ki, güman edilən pozuntulara aiddir və, eyni zamanda, əlçatan və yetərlidir. Belə vasitələrin mövcudluğu, tək nəzəriyyədə deyil, həmçinin təcrübədə yetərinə aşkar olmalıdır və bu olmadıqda həmin vasitələr əlçatmaz və səmərəsiz olurlar; bu şərtlərin təmin olunmasını sübut etmək cavabdeh Dövlətin üzərinə düşür (baxın, *Vernillo Fransaya qarşı*, 20 fevral 1991-ci il, § 27, Series A no. 198). Daxili vasitələri tükətmə qaydası müəyyən sərbəstlik dərəcəsi ilə tətbiq edilməli və hədsiz formallığa məruz qalmamalıdır. Bu qayda nə mütləq, nə də avtomatik icra edilə biləndir. Ona riayət olunmasını yoxlamaq üçün konkret işin hallarına nəzər salmaq vacibdir. Bu o deməkdir ki, digər məsələlərlə yanaşı, Məhkəmə sözügedən Tərəf Dövlətin hüquqi sistemində yalnız formal vasitələrin mövcudluğunu deyil, həm də onların fəaliyyət göstərdiyi ümumi şəraiti və ərizəçinin şəxsi vəziyyətini də praktik olaraq nəzərə almalıdır (baxın, *Akdivar və digərləri Türkiyəyə qarşı*, 16 sentyabr 1996-cı il, § 69, *Hesabatlar* 1996-IV).

152. Ərizəçinin CPM-in 449-451-ci maddələrində göstərilən prosedurlardan bəhrələnmədiyinə dair Hökumətin dəlinə gəldikdə, Məhkəmə qeyd edir ki, həmin müddəalar prokurorun “prosesual hərəkətləri və ya qərarları”na dair şikayət vermək imkanına aiddir. Hazırkı işdə, mübahisələndirilən bəyanatlar Baş prokuror tərəfindən cinayət işinin özündə deyil, mətbuata bəyanat formasında edilmişdir. Buna görə də müvafiq cinayət işinin gedişatında mətbuata verilən bu bəyanatın “prosesual hərəkət” və ya “prosesual qərar” təşkil etməsini Məhkəmə qəbul etmir və Hökumət hər hansı bir sübutla (məsələn, oxşar işlərdə məhkəmə qərarı ilə) bu hərəkətlərin CPM-in 449-451-ci maddələri mənasında tövsif edilməsini təsdiqləməyib.

153. Eynilə, Cinayət Məcəlləsinin 147-ci maddəsi ilə ərizəçinin Baş prokurora qarşı defamasiyaya görə cinayət işi və ya hüquq və azadlıqlarının pozulmasına dair ayrıca mülki iddia qaldırmamadığına dair də Hökumətin dəlilini Məhkəmə qəbul etmir. Məhkəmə qeyd edir ki, hazırkı işdə, Baş prokurorun bəyanatlarına dair ərizəçi birinci və yuxarı instansiya məhkəmələrinə müraciət edib və Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 2-ci bəndindəki hüquqlarının pozulduğunu iddia edib. Konvensiya əsasında onun verdiyi şikayətlər rədd edilmişdir. Bu baxımdan, Məhkəmə təkrar edir ki, pozulmuş hüququn bərpasının bir neçə yolu mümkün olduqda, şəxsdən əl atdığı bir yoldan başqa digərinə də əl atması tələb olunmur. İşin hallarına ən münasib olan hüquq vasitəsinə ərizəçi özü seçməlidir (baxın, digər mənbələrlə yanaşı, *Erey İrlandiyaya qarşı*, 09 oktyabr 1979-cu il, § 23, Series A no. 32, və *Boişenko Moldovaya qarşı*, no. 41088/05, § 80, 11 iyul 2006-cı il). Hökumət hazırkı işdə ərizəçinin istifadə etdiyi bərpa etmə vasitəsinin – ona qarşı cinayət ittihamını müəyyən etməli olan məhkəmə qarşısında təqsirsizlik prezumsiyası məsələsinin qaldırılmasının səmərəliyini mübahisələndirmədi.

Hətta ehtimal edilsə ki, Hökumətin təklif etdiyi hüquq vasitələri adekvat bərpa etməni təmin etmək iqtidarında idi, Məhkəmə hesab edir ki, sözügedən cinayət işində təqsirsizlik prezumpsiyası məsələsini qaldıran ərizəçidən cinayət qanunu əsasında və ya mülki qaydada ayrıca defamasiya iddiasını qaldırmaqla hüquqlarının bərpasına yeni bir cəhd etməsini tələb etmək düzgün deyil (baxın, *mutatis mutandis*, *Hacıbəyli Azərbaycana qarşı*, no. 16528/05, § 43, 10 iyul 2008-ci il).

154. Bu səbəblərə görə, Məhkəmə Hökumətin daxili vasitələrin tükənməməsinə dair etirazını rədd edir.

155. Bundan başqa, Məhkəmə qeyd edir ki, 6-cı maddənin 2-ci bəndi “ona qarşı cinayət ittihamı irəli sürülən” şəxslərə aiddir. Baş prokurorun 31 may 2007-ci il tarixli müsahibəsi verildiyi zaman Cinayət Məcəlləsinin 214.1-ci maddəsi ilə artıq MTN tərəfindən 16 may 2007-ci il tarixdə cinayət işi başlanılmış və ərizəçi onu həbsdə saxlamaq haqqında Səbail rayon məhkəməsinin qərarını gözləyərək, 29 may 2007-ci il tarixdə MTN-in təcridxanasına köçürülmüşdür. Ərizəçiyə 03 iyul 2007-ci ilədək rəsmi ittiham edilmədiyinə baxmayaraq, onun MTN təcridxanasına köçürülməsi faktı 16 may 2007-ci ildə MTN-in istintaq idarəsi tərəfindən başlanmış istintaqın bir hissəsini təşkil edib, onu 6-cı maddənin 2-ci bəndi mənasında “ona qarşı cinayət ittihamı irəli sürülən” şəxslərə aid etmişdir. Baş prokurorun MTN-in istintaqı ilə paralel şəkildə edilmiş bəyanatı həmin istintaqın mövcud olması ilə izah edilirdi və onunla birbaşa əlaqəsi var idi (müqayisə edin, *Allent de Ribemon Fransaya qarşı*, 10 fevral 1995-ci il, § 37, Series A no. 308). Buna görə, Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 2-ci bəndi hazırkı iş üzrə tətbiq edilir.

156. Məhkəmə daha sonra qeyd edir ki, bu şikayət Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 3-cü bəndi baxımından aşkar əsassız deyil və digər əsaslarla da qəbul edilən sayılmaya bilməz. Bu səbəbdən o, məqbul hesab edilməlidir.

B. İşin mahiyyəti

1. Tərəflərin dəlilləri

157. Hökumət qeyd etdi ki, Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 2-i bəndi bütün sərbəstliyi və ehtiyatlılığı ilə dövlət orqanlarına davam edən cinayət istintaqı barədə ictimaiyyətə məlumat verməkdən çəkindirə bilməz. Hökumət qeyd edirdi ki, ərizəçinin təqsirsizlik prezumpsiyası hazırkı işdə pozulmamışdır. Hökumət qeyd etdi ki, Baş prokurorun sözləri ərizəçini cinayətkar kimi qələmə vermirdi. Baş prokuror sadəcə cinayət işinin qaldırılması üçün səbəbləri açıqladı və istintaqın davam etdiyini ictimaiyyətə bildirdi.

158. Ərizəçi şikayətini təkrarladı.

2. Məhkəmənin qiymətləndirməsi

159. Məhkəmə təkrar edir ki, 6-cı maddənin 2-ci bəndi öz müvafiq hissəsində proseslə əlaqəli zərər verə bilən bəyanatların ədalətli cinayət

mühakiməsinin zəiflətməsinin qarşısını almağa yönəlib. 6-cı maddənin 2-ci bəndində nəzərdə tutulan təqsirsizlik prezumpsiyası 1-c bəndində təsvir edilən ədalətli cinayət prosesinin elementlərindən biridir (baxın, yuxarıda qeyd olunmuş *Allene de Ribemon*, § 35). Təqsirsizlik prezumpsiyası “ona qarşı cinayət ittihamı irəli sürülən” şəxslərin qanuna müvafiq şəkildə təqsiri sübuta yetirilənə qədər təqsirkar olması fikrini ancaq məhkəmə tərəfindən ifadə etməsini qadağan etmir (baxın, *Minelli İsveçrəyə qarşı*, 25 mart 1983-cü il, § 38, Series A no. 62), həmçinin digər dövlət məmurları tərəfindən davam edən cinayət istintaqı barədə etdikləri bəyanatlara da şamil edilir – hansı ki, ictimaiyyəti şübhəli şəxsin təqsirkar olmasına inandırır və səlahiyyətli məhkəmə orqanı tərəfindən faktların qiymətləndirilməsinə qabaqcadan təsir edir (baxın, yuxarıda qeyd olunmuş *Allene de Ribemon*, § 41 və *Daktaras Litvaya qarşı*, no. 42095/98, §§ 41-43, İHAM 2000-X). Məhkəmə vurğulayır ki, 6-cı maddənin 2-ci bəndi davam edən cinayət istintaqı barədə ictimaiyyəti məlumatlandırmaqdan çəkindirmir, lakin o bunu təqsirsizlik prezumpsiyasına hörmətlə yanaşılması üçün sərbəstlik və ehtiyatlılıq şərtlərinə uyğun olaraq edilməsini tələb edir (baxın, yuxarıda qeyd olunmuş *Allene de Ribemon*, § 38).

160. Məhkəmənin yanaşması həmişə belə olmuşdur ki, təqsirsizlik prezumpsiyası o halda pozulur ki, məhkəmə qərarı və ya dövlət məmurunun fikri cinayət əməlinə ittiham olunan şəxsin qanuna müvafiq şəkildə təqsiri sübuta yetirilənə qədər təqsirkar olmasını göstərsin. Hər hansı formal sübutun olmadığı təqdirdə belə məhkəmənin və ya məmurun təqsirləndirilən şəxsi təqsirkar adlandırılmasına dair hər hansı əsaslandırmanın olması belə kifayət edir. Əsas fərq kiminsə cinayət törətməkdə şübhəli olmasına dair bəyanat ilə, son hökm olmadığı halda şəxsin sözügedən cinayətin törətməsini qeyd edən aşkar bəyanatdadır. Məhkəmə həmişə dövlət rəsmilərinin öz bəyanatlarında söz seçiminin vacibliyini vurğulamışdır – xüsusən də şəxs konkret cinayəti törətməyə görə məhkum olunmayıbsa və onun təqsiri təsdiq olunmayıbsa (baxın, sonrakı istinadlarla *Xuzin və digərləri Rusiyaya qarşı*, no. 13470/02, § 94, 23 oktyabr 2008-ci il). Dövlət məmurunun bəyanatının təqsirsizlik prezumpsiyasının pozulması olub-olmamasını müəyyən etmək üçün mübahisələndirilən bəyanata edildiyi konkret hallar kontekstindən baxmaq lazımdır (baxın, *Butkevičius Litvaya qarşı*, no. 48297/99, § 49, İHAM 2002-II).

161. Məhkəmə qeyd edir ki, hazırkı işdə mübahisələndirilən bəyanat Baş prokuror tərəfindən cinayət işinin özündə yox, mətbuata müstəqil qaydada müsahibəsində verilmişdir. Məhkəmə qəbul edir ki, ərizəçinin tanınmış jurnalist olması faktı Baş prokuror da daxil olmaqla, dövlət məmurlarından güman edilən cinayətlə bağlı ictimaiyyəti məlumatlandırmağı və cinayət işini təmin etməyi tələb edirdi. Lakin bu hal rəsmilərin öz bəyanatlarında söz seçimi edərkən ehtiyatsız davranmalarına haqq qazandırmır. Bundan başqa, hazırkı işdə sözügedən bəyanat cinayət işinin başlanmasından cəmi bir neçə gün sonra edilmişdir. Bu ilkin mərhələdə - hətta ərizəçinin rəsmi qaydada ittiham edilməsindən qabaq, yüksək rütbəli

dövlət rəsmisinin fikri ilə ərizəçinin təqsirini təsdiq etmək kimi şərh edə bilən hər hansı ittihamları etməmək xüsusi ilə önəmli idi.

162. Baş prokurorun bəyanatı ən azı iki tanınmış media orqanında demək olar söz-bə-söz çatdırılmışdır. Doğrudur, bəyanat çox qısa idi və onun məqsədi ərizəçiyə qarşı açılan cinayət işinin faktlarına və səbəblərinə dair ictimaiyyəti məlumatlandırmaq idi. Buna baxmayaraq, məlumatda o, birmənalı olaraq bəyan etdi ki, ərizəçinin qəzetdə çap edilən məqaləsində “həqiqətən terrorizm ilə hədələmə var idi”. Bundan başqa, ərizəçinin məqaləsinin məzmununa dair qısa izahat verdikdən sonra, Baş prokuror daha bir bəyanat verdi ki, “bu məlumat terrorizm ilə hədələmə cinayətini təşkil edir”. Baş prokuror yüksək vəzifə tutduğuna görə, davam edən cinayət işini təsvir etmək üçün öz söz seçimində xüsusi ilə diqqətli olmalı idi. Məhkəmə hesab edir ki, hər hansı bir tövsif və ya qeyri-şərtsiz edilən bu ifadələr ərizəçinin terrorizmlə hədələmə cinayəti törətməsinin bəyan edilməsi həddinə çatırdı. Beləliklə, bu ifadələr səlahiyyətli məhkəmə orqanında bu faktların qiymətləndirməsində fikir formalaşdırıb və ərizəçinin təqsiri qanuna uyğun olaraq təsdiqini tapmaqdan əvvəl ictimaiyyəti onun təqsirkar olmasında inandırır.

163. Müvafiq olaraq, Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 2-ci bəndi pozulmuşdur.

IV. KONVENSIYANIN İDDİA EDİLƏN DİGƏR POZUNTULARI HAQQINDA

A. Konvensiyanın 3-cü maddəsi

164. Ərizəçi onun məhkəməyəqədər həbs şəraitindən şikayət edirdi. Xüsusi ilə o, iddia edirdi ki, 1 sayılı Təcridxanada saxlanıldığı müddətdə ona qəzet və jurnallar almağa icazə verilmirdi. Kamerasından dindirmə və ya digər məqsədlər üçün çıxarılanda onun əllərini qandallayırdılar və axtarış aparırdılar. MTN-in təcridxanasına köçürüldükdən sonra onun həbs şəraitinə gəldikdə, o, iddia edirdi ki, ona yaxınları ilə görüşmək icazə verilmirdi və o, 8 kv.m olan kamerada tək saxlanılırdı və bu kamera pis havalanırdı və orada işıq gecə və gündüz yanılı qalırdı. Ona isti su ilə çimmək üçün həftədə bir dəfə icazə verilirdi və öz alt paltarını özü yumalı olurdu və bunun üçün o, kameradakı soyuq sudan istifadə etməli idi.

165. Hətta ehtimal etsək ki, ərizəçidə həbs şəraitinə dair şikayət etmək üçün səmərəli vasitələr mövcud idi və o, onları keçmişdir, Məhkəmə hesab edir ki, ərizəçinin təsvir etdiyi həbs şəraitləri Konvensiyanın 3-cü maddəsi ilə tələb olunan pis rəftarın minimal ağırlıq həddinə çatmır. Məhkəmə belə qərara gəlir ki, bu şikayət açıq-aşkar əsassızdır və Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 3-cü və 4-cü bəndlərinə uyğun olaraq rədd edilməlidir.

B. Konvensiyanın 5-ci maddəsi

166. Ərizəçi Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1 “c” yarım-bəndini və 3 və 4-cü bəndlərini rəhbər tutaraq, Səbail rayon məhkəməsinin 03 iyul 2007-ci il tarixli ikinci cinayət ittihamı üzrə çıxardığı onu həbsdə saxlamaq barədə

qərarından şikayət edirdi. Xüsusən o, şikayət edirdi ki, cinayət törətdiyinə dair hər hansı ağlabatan şübhə yox idi və yerli məhkəmələr onun həbsdə saxlanması üçün yetərli əsaslar gətirə bilməmişdir.

167. Məhkəmə qeyd edir ki, Səbail rayon məhkəməsinin həbs barədə 03 iyul 2007-ci il tarixli qərarına qədər ərizəçi artıq məhkum edilmiş və birinci cinayət ittihamı üzrə 20 aprel 2007-ci il tarixdə məhkum olunmuşdur. Həmin hökm Apelyasiya Məhkəməsinin 06 iyun 2007-ci il qərarı ilə qüvvədə saxlanılmış və ikinci cinayət ittihamı üzrə 03 iyul 2007-ci ildə həbs qərarı verilərkən, həmin hökm üzrə kassasiya şikayəti Ali Məhkəmədə baxılmaqda idi. Bu baxımdan, Məhkəmə qeyd edir ki, məhkəməyədək həbsin müddətini müəyyən edərkən, nəzərə alınmalı olan müddət təqsirləndirilən şəxsin təcridxanaya aparıldığı gündən başlayır və ittihamın müəyyən edildiyi gün başa çatır – hətta birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən olsa belə (baxın, məsələn, *Hümmətov Azərbaycana qarşı* (qərardad), nos. 9852/03 və 13413/04, 18 may 2006-cı il). Hazırkı işdə, ərizəçiyə qarşı birinci cinayət işi üzrə cinayət ittihamı 20 aprel 2007-ci il tarixdə müəyyən edilmiş və həmin gündən o, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndində nəzərdə tutulduğu kimi “məhkəmə tərəfindən məhkum olunduqdan sonra” həbs edilmişdir. Hər hansı bir səbəbdən ərizəçinin ikinci cinayət işi üzrə “məhkəməyədək” həbs edilməsi barədə qərarı birinci cinayət işində məhkum edilməsindən sonra verilsə, ərizəçinin həmin müddətdən sonrakı vaxtda həbs edilməsinə dair Konvensiyanın 5-c maddəsinin 1 “c” yarımbəndi və 3-cü bəndi ilə məsələ yaranmır, çünki ərizəçinin həmin müddətdə həbsi üçün artıq “digər” qanuni əsas var idi. Məhkəmə qeyd edir ki, hazırkı işdə 5-ci maddənin 4-cü bəndi ilə də məsələ yaranmır.

168. Məhkəmə belə qərara gəlir ki, bu şikayət açıqcasına əsassızdır və Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 3-cü və 4-cü bəndlərinə uyğun olaraq rədd edilməlidir.

C. Digər şikayətlər

169. Ərizəçi Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 3 “a” yarımbəndi ilə şikayət edirdi ki, ikinci cinayət işində ona qarşı irəli sürülmüş ittihamın xarakteri və səbəbi barədə o, dərhal məlumatlandırılmamışdır. O, həmçinin 7-ci maddə ilə də şikayət edirdi ki, hər iki cinayət işində onun məhkum edildiyi əməllərin heç biri cinayət sayılmırdı. Nəhayət, Konvensiyanın 8-ci maddəsi ilə o, şikayət edirdi ki, onun mənzilində və qəzetin ofisində 22 may 2007-ci il tarixdə aparılan axtarışlar onun mənzilə hörmət hüququnu pozmuşdur.

170. Malik olduğu bütün materiallara əsaslanaraq və şikayət edilən məsələlərin öz səlahiyyətinə aid olan hissəsində, Məhkəmə müəyyən edir ki, bu şikayətlər Konvensiya və ya onun Protokolları ilə müəyyən edilən hüquq və azadlıqların pozulmasına dair hər hansı hal nümayiş etdirmir. Məhkəmə belə qərara gəlir ki, bu şikayət açıqcasına əsassızdır və Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 3-cü və 4-cü bəndlərinə uyğun olaraq rədd edilməlidir.

V. KONVENSIYANIN 46 VƏ 41-ci MADDƏLƏRİNİN TƏTBİQİ HAQQINDA

A. Konvensiyanın 46-cı maddəsi

171. Konvensiyanın 46-cı maddəsində deyilir:

“1. Razılığa gələn Yüksək Tərəflər, Məhkəmənin onların tərəf olduqları işlər üzrə qəti qərarını icra etməyi öhdələrinə götürürlər.

2. Məhkəmənin qəti qərarı onun icrasına nəzarəti həyata keçirən Nazirlər Komitəsinə göndərilir.”

172. Konvensiyanın 46-cı maddəsinə uyğun olaraq, qərarların icrası kontekstində, Konvensiyanın pozulması faktını təsvir edilən Məhkəmənin qərarı cavabdeh Dövlət üzərinə hüquqi öhdəlik qoyur ki, o, hüquq pozuntusuna son qoysun və pozuntunun fəsadlarına görə bu cür kompensasiya versin ki, hüquq pozuntusundan qabaq olan vəziyyəti mümkün olduğu qədər bərpa etsin. Digər tərəfdən, əgər pozuntunun fəsadlarına görə yerli qanunlar kompensasiyanın verilməsinə icazə vermirsə və ya qismən icazə verirsə, 41-ci maddə zərər çəkmiş tərəfə uyğun olan şəkildə zərərin ödənilməsi səlahiyyətini Məhkəməyə verir. Digər məsələlərlə yanaşı, Məhkəmənin Konvensiyanın və ya onun Protokollarının pozulmasını təsdiq edən qərarı cavabdeh Dövlət üzərinə hüquqi öhdəlik qoyur ki, o, tək əvəzin ədalətli ödənilməsi qaydasında göstərilən məbləğləri müvafiq şəxslərə verməsin, həmçinin Nazirlər Komitəsinin nəzarəti altında daxili hüquq sistemində elə ümumi və/və ya, münasibdirsə, fərdi tədbirlər seçsin ki, Məhkəmə tərəfindən təsdiq edilən hüquq pozuntusuna son qoysun və pozuntunun fəsadları müqabilində elə mümkün kompensasiyanı versin ki, qanun pozuntusundan qabaq mövcud olan vəziyyət bərpa olunsun (baxın, *Maestri İtaliyaya qarşı* [BP], no. 39748/98, § 47, İHAM 2004-I; *Assanidze Gürcüstana qarşı* [BP], no. 71503/01, § 198, İHAM 2004-II və *İlaşcu və digərləri Moldovaya və Rusiyaya qarşı* [BP], no. 48787/99, § 487, İHAM 2004-VII).

173. Məhkəmə xatırladır ki, onun qərarları əsasən deklarativ xarakter daşıyır və ümumilikdə müvafiq Dövlət Nazirlər Komitəsinin nəzarəti ilə daxili hüquq sistemində Konvensiyanın 46-cı maddəsində nəzərdə tutulan öhdəliklərini yerinə yetirmək üçün vasitə seçməlidir; bu vasitə Məhkəmənin qərarında qeyd edilən nəticələrlə uyğun olmalıdır (baxın, digər mənbələrlə yanaşı, *Öcalan Türkiyəyə qarşı* [BP], no. 46221/99, § 210, İHAM 2005-IV; *Scozzari və Giunta İtaliyaya qarşı* [BP], nos. 39221/98 və 41963/98, § 249, İHAM 2000-VIII); və *Brumărescu Rumıniyaya* (əvəzin ədalətli ödənilməsi) [BP], no. 28342/95, § 20, İHAM 2001-I). Qərarların icrası üsulunun seçiminə dair sərbəstlik Tərəf Dövlətlərin Konvensiya ilə hüquq və azadlıqların təmin edilməsi (1-ci maddə) kimi əsas öhdəliyi əks etdirər seçim sərbəstliyini əks etdirir (baxın, *Papamışalopulos və digərləri Yunanıstana qarşı* (50-ci maddə), 31 oktyabr 1995-ci il, § 34, Series A no. 330-B).

174. Lakin, müstəsna olaraq, cavabdeh Dövlətə 46-cı maddəyə uyğun olaraq öz öhdəliklərini yerinə yetirməkdə kömək etmək məqsədi ilə Məhkəmə mövcudluğunu təsdiq etdiyi pozuntuya son qoymaq üçün seçilə biləcək vasitənin növünü göstərməyə çalışacaq. Bu halda o, müxtəlif seçimlər təklif edə bilər və konkret vasitəni və onun icrası üsulunu seçmək sərbəstliyini müfəviq Dövlətə həvalə edəcək (baxın, məsələn, *Broniovski Polşaya qarşı* [BP], no. 31443/96, § 194, İHAM 2004-V). Bəzi hallarda pozuntunun xarakteri belə olur ki, onun bərpası üçün tədbir seçimində real seçim olmur və burada Məhkəmə yalnız bir tədbir göstərmək qərarına gələ bilər (baxın, məsələn, yuxarıda qeyd olunmuş *Assanidze*, § 202).

175. Məhkəmə yuxarıdakı qərarını təkrar edir və bildirir ki, ərizəçinin fikri ifadə etmək azadlığına edilən müdaxilənin hər ikisinə Konvensiyanın 10-cu maddəsinin 2-ci bəndi ilə haqq qazandıran əsas yox idi. Hər iki işdə azadlıqdan məhrum etmək qərarının verilməsi üçün əsas yox idi. Məhkəmə qeyd edir ki, ərizəçinin (*prima facie* aidıyyatsız olan) vergi cinayətində də təqsirkar bilinməsinə baxmayaraq, hazırkı qərarın verildiyi gündə ərizəçi artıq ümumi cəza müddətinin həmin cinayətə aid olan (dörd ay azadlıqdan məhrum etmə) hissəsini çəkmiş və, mahiyyətcə, indi o, mətbutla əlaqəli cinayətə görə verilən cəzanı çəkir.

176. Belə olan halda, Konvensiyanın 10-cu maddəsinin pozulmasına dair yuxarıda təsvir edilən qənaətlə əsasən, ərizəçinin hələ də həbsxanada saxlanması qəbul edilməzdir. Buna görə də, xarakterinə görə, hazırkı işdə mövcud olan vəziyyət ərizəçinin Konvensiya ilə təmin edilən hüquqlarının pozulmasının bərpası üçün vasitə məsələsində hər hansı real seçim qoymur.

177. Bu səbəbdən, işin konkret hallarını və Konvensiyanın 10-cu maddəsinin pozulmasına son qoymaq kimi təxirəsalınmaz zərurəti nəzərə alaraq, Məhkəmə hesab edir ki, cavabdeh Dövlət - Konvensiyanın 46-cı maddəsi ilə öz öhdəliklərini yerinə yetirmək üçün vasitələrdən biri kimi, ərizəçinin dərhal azad olunmasını təmin etməlidir.

B. Konvensiyanın 41-ci maddəsi

178. Konvensiyanın 41-ci maddəsində deyilir:

“Əgər Məhkəmə Konvensiyanın və ona dair Protokolların müddəalarının pozulduğunu, lakin Razılığa gələn Yüksək Tərəfin daxili hüququnun yalnız bu pozuntunun nəticələrinin qismən aradan qaldırılmasına imkan verdiyini müəyyən edirsə, Məhkəmə zəruri halda, zərərçəkən tərəfə əvəzin ədalətli ödənilməsinə təyin edir.”

1. Zərər

a) Maddi zərər

179. Ərizəçi iddia etdi ki, məhkum olunması nəticəsində şəxsən ona məxsus olmuş bir neçə kütləvi informasiya vasitəsini – iki qəzeti, iki Internet

saytını və bir jurnalı bağlamağa məcbur olub. O, bu işə başlamaq üçün yatırdığı ilkin kapitalın əsasında bu biznesin ümumi dəyərini 203.652 avro məbləğində qiymətləndirdi. O, iddia etdi ki, “Realniy Azərbaycan” və “Gündəlik Azərbaycan” qəzetlərinin yeganə təsisçisi olaraq, qəzetlərin nəşr olunmadığı hər il üçün ümumi məbləği ildə 203.136 avro təşkil edən şəxsi mənfəətini itirib. Daha sonra o, qəzet ofislərinə qabaqcadan ödənilmiş 16.568 avro məbləğində icarə haqlarının geri qaytarılmasını tələb etdi. Belə ki, məhkum olunduqdan sonra həmin ofislərdən istifadə edə bilməmişdir.

180. Bundan başqa, o, mənzilində və redaksiya ofisində axtarış aparılarkən hakimiyyət orqanları tərəfindən “müsadirə olunduğu” iddia edilən müəyyən mülkiyyətləri ilə, o cümlədən aşağıdakılarla bağlı məruz qaldığı maddi zərərə görə kompensasiya tələb etdi: a) bir neçə “foto arxivi” və digər “jurnalist tədqiqatı materialları” (o, bunları 27.098 avro məbləğində qiymətləndirdi); b) dəyəri 23.000 ABŞ dolları olan kompüter avadanlıqları; və c) redaksiya ofisindən götürülmüş, dəyəri 2.287 avro məbləğində qiymətləndirilən müəyyən mebel avadanlıqları.

181. Nəhayət, ərizəçi, onun iddia etdiyinə görə, ona baş çəkməkdən ötrü həbsxanaya gəlmək üçün, həbsxanadakı yeməyindən əlavə onu ərzaq bağlamaları ilə təmin etmək üçün və onunla telefonla danışmaq üçün valideynlərinin çəkdiyi xərclərə görə 8.146 avro tələb etdi.

182. Hökumət bildirdi ki, ərizəçi yuxarıdakı tələblərindən hər hansı birini sənədlərlə təsdiq edən yetərli sübut təqdim etməyib, yaxud öz kütləvi informasiya vasitələrinin dəyərini hansı metodla qiymətləndirdiyini və hesabladığı digər rəqəmləri hansı üsulla aldığını izah etməyib. O, həmçinin bildirdi ki, ərizəçi hər hansı mülkiyyətinin müsadirə edildiyinə dair hər hansı sübut təqdim etməyib; bunun əvəzinə o, yalnız axtarış sənədini və işçilərindən birinin iki kompüterini istintaq məqsədləri üçün hakimiyyət orqanlarına verdiyini təsdiq edən sənədi təqdim edib.

183. Məhkəmə qeyd edir ki, Məhkəmə Reqlamentinin 60-cı qaydasına əsasən, əvəzin ədalətli ödənilməsi üçün irəli sürülən bütün tələblər tərkib elementləri üzrə ətraflı bölünməklə, müvafiq təsdiqedicilə sənədlərlə və ya ödəniş qəbzləri ilə birlikdə təqdim edilməlidir, belə olmadıqda Məhkəmə tələbi bütünlüklə və ya qismən rədd edə bilər.

184. Bağlamağa məcbur olduğu kütləvi informasiya vasitələrinin qiyməti ilə və gəlirlərini itirməsi ilə bağlı ərizəçinin tələblərinə gəldikdə, Məhkəmə qeyd edir ki, ərizəçi ona məxsus qəzetlərin və digər kütləvi informasiya vasitələrinin fəaliyyətinə xitam verilməsi ilə bağlı Məhkəmə qarşısında şikayət qaldırmayıb. İstənilən halda, o, həmin kütləvi informasiya vasitələrinə yatırdığı məbləğlər və onları mülkiyyətçi və baş redaktor kimi işlətməmiş olduğu təqdirdə gələcək gəlirləri barədə tələbləri ilə bağlı hər hansı sənəd və ya digər sübut təqdim etməyib. Konkret olaraq, keçmiş gəlirlər barədə heç bir sənəd təqdim edilməyib. Eynilə, ərizəçi qabaqcadan ödənilmiş icarə haqlarını itirməsi ilə bağlı yetərli sübut təqdim etməyib.

185. Müsadirə olunduğu iddia edilən mülkiyyətlə bağlı tələblərə gəldikdə, Məhkəmə qeyd edir ki, qəzetlərin ofislərindən götürülmüş və Ağır cinayətlərə dair işlər üzrə məhkəmənin qərarına uyğun olaraq müsadirə edilmiş 23 kompüterdən başqa, Məhkəmə iddia edilən hər hansı digər mülkiyyətin həqiqətən həmişəlik müsadirə olunub-olunmadığını və onların hamısının ərizəçiyə məxsus olunub-olmadığını əlində olan materialdan müəyyən etmək iqtidarında deyil. Müsadirə olunmuş kompüter avadanlıqlarına gəldikdə, Məhkəmə qeyd edir ki, ərizəçi onların dəyəri ilə bağlı heç bir sübut təqdim etməyib.

186. Qalan tələblərə gəldikdə, Məhkəmə aşkar edilmiş pozuntularla iddia edilən maddi zərər arasında hər hansı səbəbli əlaqəni görmür.

187. Yuxarıdakı səbəblərə görə, Məhkəmə ərizəçinin maddi ziyanla bağlı tələblərini rədd edir.

b) Mənəvi zərər

188. Ərizəçi mənəvi zərərə görə 70.000 avro tələb etdi.

189. Hökumət bildirdi ki, pozuntunun müəyyən edilməsinin özü ərizəçinin məruz qaldığı hər hansı mənəvi ziyana görə yetərli kompensasiya təşkil edə bilər.

190. Hazırkı işin konkret halları, o cümlədən ərizəçinin ifadə azadlığının xüsusilə ağır formada pozulmasının və onun mətbuatda təhqirlərə görə hər hansı münasib əsaslandırma olmadan uzun müddətə azadlıqdan məhrumetmə cəzasına məhkum edilməsinin baxımından, habelə hazırkı şikayətə baxıldığı zaman ərizəçinin həbsxanada iki ildən artıq vaxt keçirdiyini nəzərə almaqla, Məhkəmə hesab edir ki, ərizəçi, şübhəsiz olaraq, ciddi mənəvi iztirablara məruz qalıb və onlar təkcə pozuntuların müəyyən edilməsi ilə kompensasiya oluna bilməz. Bundan başqa, Məhkəmə iddia edilən maddi ziyanın müvafiq sübutlarla təsdiqlənmədiyini və ya tam təsdiqlənmədiyini yuxarıda müəyyən etsə də, ərizəçinin müəyyən edilən pozuntular ucbatından baş vermiş digər formalarda ziyana məruz qaldığını güman etməyi əsassız saymır (yuxarıda adı çəkilən *İlaşku və başqalarının işi* üzrə qərarla müqayisə edin, § 489). Məhkəmə hesab edir ki, bu işdə zərərə görə kompensasiya qiymətləndirilərkən yuxarıdakı hal da nəzərə alınmalıdır.

191. Məhkəmə qiymətləndirməni Konvensiyanın 41-ci maddəsində tələb edildiyi kimi ədalət prinsipi əsasında həyata keçirərək, mənəvi zərərə görə ərizəçiyə 25.000 avro təyin edir, bu məbləğdən tutula bilən hər hansı vergi məbləği onun üzərinə əlavə olunmalıdır.

2. Məhkəmə xərcləri və digər məsrəflər

192. Ərizəçi, həmçinin daxili məhkəmələrdəki icraatla bağlı çəkdiyi məhkəmə xərclərinə və digər məsrəflərə görə 602 avro, Avropa Məhkəməsindəki icraatla bağlı çəkdiyi məhkəmə xərclərinə və digər

məsərəflərə görə isə 2.200 avro tələb etdi. O, həmçinin tərcümə xərclərinə görə 520 avro tələb etdi. Bu tələblərini əsaslandırmaq üçün o, hüquq firmasının (həmin firmanın vəkili onu ölkədaxili məhkəmə icraatlarında təmsil etmişdilər) haqq-hesab sənədlərini, Strasburq prosesində hüquqi xidmətlər üçün müqavilənin surətini və tərcümə şirkətinin verdiyi ödəniş qəbzlərinin surətlərini təqdim etdi.

193. Hökumət bildirdi ki, ərizəçi tərəfindən təqdim edilmiş sübutlar tələb edilən xərclərin həqiqətən çəkildiyi qənaətinə gəlmək üçün yetərli deyil.

194. Məhkəmənin presedent-hüququna uyğun olaraq, ərizəçi çəkdiyi məhkəmə xərclərinin və digər məsərəflərin əvəzini o halda almaq hüququna malikdir ki, həmin xərclər həqiqətən və zəruri olaraq çəkilmiş olsun və miqdarca ağlabatan olsun. Hazırkı işdə əlində olan informasiyaları və yuxarı qeyd edilən meyarları nəzərə alaraq, Məhkəmə bu bənd üzrə bütün xərcləri əhatə etmək üçün 2.822 avro məbləğini təyin etməyi ağlabatan hesab edir, ərizəçidən tutula bilən hər hansı vergi məbləği bu məbləğin üzərinə əlavə olunmalıdır.

3. İcranın gecikdirilməsinə görə faiz

195. Məhkəmə məqsədəuyğun hesab edir ki, icranın gecikdirilməsinə görə faiz Avropa Mərkəzi Bankındakı borc dərəcəsinin yuxarı həddinə əsaslanmalı və onun üzərinə daha üç faiz əlavə olunmalıdır.

BU ƏSASLARA GÖRƏ MƏHKƏMƏ:

1. Konvensiyanın 10-cu maddəsi, 6-cı maddəsinin 1-ci bəndi (qərəzsizliyin olmaması ilə bağlı) və 6-cı maddəsinin 2-ci bəndi üzrə şikayətləri, yekdilliklə, məqbul, qalan şikayətləri isə qeyri-məqbul *elan edir*;

2. Yekdilliklə *qərara alır ki*, ərizəçinin birinci cinayət icraatında məhkum olunması ilə əlaqədar olaraq Konvensiyanın 10-cu maddəsi pozulub;

3. Yekdilliklə *qərara alır ki*, ərizəçinin ikinci cinayət icraatında məhkum olunması ilə əlaqədar olaraq Konvensiyanın 10-cu maddəsi pozulub;

4. Yekdilliklə *qərara alır ki*, iş üzrə Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndi pozulub;

5. Yekdilliklə *qərara alır ki*, iş üzrə Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 2-ci bəndi pozulub;

6. Bir səsə qarşı altı səsle *qərara alır ki*, dövlət ərizəçinin dərhal azadlığa buraxılmasını təmin etməlidir;

7. Yekdilliklə qərara alır ki:

a) cavabdeh dövlət Konvensiyanın 44-cü maddəsinin 2-ci bəndinə uyğun olaraq bu qərarın qəti qərara çevrildiyi tarixdən sonra üç ay ərzində mənəvi ziyanə görə ərizəçiyə 25.000 (iyirmi beş min) avro ödəməli, bu məbləğdən tutula bilən hər hansı vergi məbləği onun üzərinə əlavə olunmalıdır, məhkəmə xərclərinə və digər məsrəflərə görə isə ərizəçiyə 2.822 (iki min səkkiz yüz irimi iki) avro ödəməli, ərizəçidən tutula bilən hər hansı vergi məbləği bu məbləğin üzərinə əlavə olunmalıdır və bu məbləğlər ödəniş tarixində tətbiq edilən məzənnə üzrə yeni Azərbaycan manatına çevrilməlidir;

b) yuxarıda qeyd edilən üç aylıq müddət bitdikdən sonra öhdəlik icra edilənə qədər yuxarıda qeyd edilən ödənilməli məbləğlərin üzərinə Avropa Mərkəzi Bankındakı borc dərəcəsinin yuxarı həddinə bərabər olan adi faiz məbləği əlavə olunmalı və onun da üzərinə daha üç faiz əlavə olunmalıdır;

8. Əvəzin ədalətli ödənilməsi haqqında ərizəçinin qalan tələblərini yekdilliklə *rədd edir*.

Qərar ingilis dilində tərtib edilmiş və Məhkəmə Reqlamentinin 77-ci qaydasının 2-ci və 3-cü bəndlərinə uyğun olaraq, 22 aprel 2010-cu ildə qərar barədə yazılı məlumat verilmişdir.

Sören Nilsen
Katib

Xristos Rozakis
Sədr

AVROPA MƏHKƏMƏSİNİN XRONİKASI

Mart ayında çıxarılan digər qərarların adları onların internet vasitəsilə axtarışının mümkün olması üçün olduğu dildə verilir (www.echr.coe.int internet səhifəsində bütün qərarların tam mətnləri vardır).

1.3.2011 <i>Lalas c. Lituanie/v. Lithuania</i> ,
no/no. 13109/04 (Sect. 2) (Eng)	3.3.2011 <i>Tsarenko c. Russie/v. Russia</i> , no/no. 5235/09 (Sect. 1) (Eng)
1.3.2011 <i>Nevruz Bozkurt c. Turquie/v. Turkey</i> , no/no. 27335/04 (Sect. 2) (fr)	3.3.2011 <i>Elmuratov c. Russie/v. Russia</i> , no/no. 66317/09 (Sect. 1) (Eng)
1.3.2011 <i>Kaba c. Turquie/v. Turkey</i> , no/no. 1236/05 (Sect. 2) (Eng)	8.3.2011 <i>Vistiņš et/and Perepjolkins c. Lettonie/v. Latvia</i> , no/no. 71243/01 (Sect. 3) (fr)
1.3.2011 <i>Welke et/and Białek c. Pologne/v. Poland</i> , no/no. 15924/05 (Sect. 4) (Eng)	8.3.2011 <i>Šekerović et/and Pašalić c. Bosnie-Herzégovine/v. Bosnia and Herzegovina</i> , nos/nos. 5920/04 et/and 67396/09 (Sect. 4) (Eng)
1.3.2011 <i>Sever c. Turquie/v. Turkey</i> , no/no. 29195/05 (Sect. 2) (fr)	8.3.2011 <i>Živaljević c. Monténégro/v. Montenegro</i> , no/no. 17229/04 (Sect. 4) (Eng)
1.3.2011 <i>Lacerda Gouveia et autres/and Others c./v. Portugal</i> , no/no. 11868/07 (Sect. 2) (fr)	8.3.2011 <i>The Argeş College of Legal Advisers c. Roumanie/v. Romania</i> , no/no. 2162/05 (Sect. 3) (Eng)
1.3.2011 <i>Faniel c. Belgique/v. Belgium</i> , no/no. 11892/08 (Sect. 2) (fr)	8.3.2011 <i>Goranova-Karaeneva c. Bulgarie/v. Bulgaria</i> , no/no. 12739/05 (Sect. 4) (Eng)
3.3.2011 <i>Klein c. Autriche/v. Austria</i> , no/no. 57028/00 (Sect. 1) (Eng)	8.3.2011 <i>Beristain Ukar c. Espagne/v. Spain</i> , no/no. 40351/05 (Sect. 3) (fr)
3.3.2011 <i>Kuptsov et/and Kuptsova c. Russie/v. Russia</i> , no/no. 6110/03 (Sect. 1) (Eng)	8.3.2011 <i>Emiroğlu c. Turquie/v. Turkey</i> , no/no. 40795/05 (Sect. 2) (fr)
3.3.2011 <i>Zhukovskiy c./v. Ukraine</i> , no/no. 31240/03 (Sect. 5) (Eng)	8.3.2011 <i>Eltari c. Albanie/v. Albania</i> , no/no. 16530/06 (Sect. 4) (Eng)
3.3.2011 <i>Merkulova c./v. Ukraine</i> , no/no. 21454/04 (Sect. 5) (Eng)	8.3.2011 <i>Lăpușan et autres c.</i>
3.3.2011 <i>Khambulatova c. Russie/v. Russia</i> , no/no. 33488/04 (Sect. 1) (Eng)	

- Roumanie/and Others v. Romania*, nos/nos. 29007/06, 30552/06, 31323/06, 31920/06, 34485/06, 38960/06, 38996/06, 39027/06 et/and 39067/06 (Sect. 3) (fr)
8.3.2011 *Delvina c. Albanie/v. Albania*, no/no. 49106/06 (Sect. 4) (Eng)
10.3.2011 *Forminster Enterprises Limited c. République tchèque (satisfaction équitable)/v. the Czech Republic (just satisfaction)*, no/no. 38238/04 (Sect. 5) (Eng)
10.3.2011 *Suk c./v. Ukraine*, no/no. 10972/05 (Sect. 5) (Eng)
10.3.2011 *Kiyutin c. Russie/v. Russia*, no/no. 2700/10 (Sect. 1) (Eng)
15.3.2011 *Begu c. Roumanie/v. Romania*, no/no. 20448/02 (Sect. 3) (fr)
15.3.2011 *Georgi Marinov c. Bulgarie/v. Bulgaria*, no/no. 36103/04 (Sect. 4) (Eng)
15.3.2011 *Çaush Driza c. Albanie/v. Albania*, no/no. 10810/05 (Sect. 4) (Eng)
15.3.2011 *Shandrov c. Russie/v. Russia*, no/no. 15093/05 (Sect. 1) (Eng)
15.3.2011 *Iljina et/and Sarulienė c. Lituanie/v. Lithuania*, no/no. 32293/05 (Sect. 2) (Eng)
15.3.2011 *Tsechoyev c. Russie/v. Russia*, no/no. 39358/05 (Sect. 1) (Eng)
15.3.2011 *G.N. et autres c. Italie (satisfaction équitable)/and Others v. Italy (just satisfaction)*, no/no. 43134/05 (Sect. 2) (fr)
15.3.2011 *Serdar Guzel c. Turquie/v. Turkey*, no/no. 39414/06 (Sect. 2) (Eng)
15.3.2011 *Otegi Mondragon c. Espagne/v. Spain*, no/no. 2034/07 (Sect. 3) (fr)
15.3.2011 *Sizov c. Russie/v. Russia*, no/no. 33123/08 (Sect. 1) (Eng)
17.3.2011 *Bocharov c./v. Ukraine*, no/no. 21037/05 (Sect. 5) (Eng)
18.3.2011 *Lautsi c. Italie/v. Italy [GC]*, no/no. 30814/06
22.3.2011 *Granitul S.A. c. Roumanie/v. Romania*, no/no. 22022/03 (Sect. 3) (fr)
22.3.2011 *Boyajyan c. Arménie/v. Armenia*, no/no. 38003/04 (Sect. 3) (Eng)
24.3.2011 *Giuliani et/and Gaggio c. Italie/v. Italy [GC]*, no/no. 23458/02
29.3.2011 *Cornelia Popa c. Roumanie/v. Romania*, no/no. 17437/03 (Sect. 3) (fr)
29.3.2011 *Esmukhambetov et autres c. Russie/and Others v. Russia*, no/no.

23445/03 (Sect. 1) (Eng)	<i>Russia</i> , no/no. 11564/07 (Sect. 1) (Eng)
29.3.2011 <i>Gu□rkan c. Turquie/v. Turkey</i> , no/no. 1154/04 (Sect. 2) (Eng)	29.3.2011 <i>Brezovec c. Croatie/v. Croatia</i> , no/no. 13488/07 (Sect. 1) (Eng)
29.3.2011 <i>Shchurov c. Russie/v. Russia</i> , no/no. 40713/04 (Sect. 1) (Eng)	29.3.2011 <i>Gouveia Gomes Fernandes et/and Freitas e Costa c./v. Portugal</i> , no/no. 1529/08 (Sect. 2) (fr)
29.3.2011 <i>Kar c. Turquie/v. Turkey</i> , no/no. 25257/05 (Sect. 2) (fr)	29.3.2011 <i>Alikaj et autres c. Italie/and Others v. Italy</i> , no/no. 47357/08 (Sect. 2) (fr)
29.3.2011 <i>Vladimir Sokolov c. Russie/v. Russia</i> , no/no. 31242/05 (Sect. 1) (Eng)	31.3.2011 <i>Siryk c./v. Ukraine</i> , no/no. 6428/07 (Sect. 5) (Eng)
29.3.2011 <i>Potomska et/and Potomski c. Pologne/v. Poland</i> , no/no. 33949/05 (Sect. 4) (Eng)	31.3.2011 <i>Chatellier c./v. France</i> , no/no. 34658/07 (Sect. 5) (fr)
29.3.2011 <i>RTBF c. Belgique/v. Belgium</i> , no/no. 50084/06 (Sect. 2) (fr)	31.3.2011 <i>Nowak c./v. Ukraine</i> , no/no. 60846/10 (Sect. 5) (Eng)
29.3.2011 <i>Murtazovy c. Russie/v.</i>	

İNSAN HÜQUQLARI ÜZRƏ AVROPA MƏHKƏMƏSİNİN
BÜLLETENİ

3/2011